

Bu sayıda

- 3 • ... Ve insan fotoğrafı yarattı!
• Foto-Kavga!
- 4 • "Feminizm tehdit edilmiyor"
- 5 • Kitle sporuna giden yollar
• Çevre bilim açısından İstanbul'umuz
- 6 • "Gençlik nereye gidiyor?" ya da "Nedir bu gençliğin hali?" üzerine
• Lise mezunu bir gençin iş arama günlüğünden
• "Duvar gazetemiz boyanmadığı zaman çıkar"
- 7 • "Ezginin Günlüğü" ile bir söyleşi
- 8 • "Tekerleklerin Türküsü" ve Yovkov Einstein'in serüveni
- 9 • Esendal soruşturmasına gelen yanıtlar
- 12 • Picasso'ya Merhaba

Ayrıca...

- Bilim, eleştiri, tiyatro, spor, gençlik ve okul yaşamı, müzik, eğitim, plastik sanatlar, sinema, TV yazıları...
- Okur ilişkileri, sanat çizelgesi, haftanın filmleri, ilan tahtası, haftanın kitapları, satranç, bulmacalar ve "İnsancıklar".

nasılsınız

SOMUT

8 NİSAN 1983

50 LİRA

Yıl: 3 Sayı: 36/10

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

YA YA YA... ŞA ŞA ŞA... REKLAMSPOR ÇOK YAŞA!

Sporun reklam aracı olarak kullanımını büyük firmaların ilan giderlerinde önemli "düşüş" sağlamakta

Bu firmaların basket takımlarına ilişkin gazete haberleri, aynı firmaların verdikleri paralı ilanların 15 katı

Gençliğin spora yöneltilmesinin söz konusu olduğu şu günlerde, sporun nereye yöneldiğini araştırdığımızda, tümümüzün sık sık tanık olduğu, ama toplu bir bakışa geçildiğinde ilginç sonuçlar veren bir olgu ile karşılaştık.

Söz konusu olgu, sporun reklamla olan ilişkisi. Yaptığımız çok basit. İki "firma takımı"nın bir haftalık etkinliklerinin önemli gazetelerimize yansıtılışındaki "reklamsal" bedeli kabaca hesapladık. Sonra çevirdik gözümüzü, aynı firmanın aynı tarihlerde, aynı gazetelerde, reklam şirketleri ile "resmen" verdiği ilanlara baktık. Ve gördük ki, her iki şirketin 25 Şubat 1983 Cuma günü ile 3 Mart 1983 Perşembe günü arasındaki haftada, gazetelerde "haber" olarak çıkan (firma amblemleri, adları kimi zaman manşette) "reklamları" ile "ilan" olarak çıkan "reklamları" arasındaki fark, olağanüstü boyutlara ulaşmakta.

Yani: İki şirketin takımlarının haber olarak geçtikleri yerlerin bir haftalık ilan bedeli 34 milyon 378 bin lira iken, bu şirketler aynı tarihlerde gazetelere "resmen" yalnızca 2 milyon 164 bin lirahak ilan vermişler...

SPORUN REKLAM DEĞERİ

Basında sporun reklam aracı olarak kullanımını, biliyoruz ki bir süreden beri yüksek düzeylere ermişti. Spor takımlarının her zamanlarda firma adları ile

çıkan sonucu elde etmek için de, verilen haberlerin, gazetelerin reklam tarifeleri gereğince sütunxsantim olarak hesabını yaptık. Burada değinmek istediğimiz, aynı (veya başka) firmaların öteki takımlarının radyo, televizyon, dergiler aracılığıyla "haber" olarak kamuya yansıyan haberlerinin, nasıl bir boyutta sporun reklam için kullanılışını simgeledikleri...

Sporun basında nasıl reklam aracı olduğuna bakarken, işin şu yanını da özellikle basınımdan düşünmek gerek: Bir günlük gazetenin ortalama boyutu 54 cm x 36 cm civarındadır. Buna göre, ele aldığımız bir hafta içinde beş gazetede yayınlanan iki firma takımının "haberleri", sekiz tam gazete sayfası ediyor. Yani 14 bin 958 cm karelik bir alan... Bunun gazetelere dağılımı ise şöyle:

Tercüman: 5 bin 550 cm2
Güneş: 2 bin 887 cm2
Hürriyet: 2 bin 385 cm2
Günaydın: 2 bin 215 cm2
Milliyet: 1952 cm2

YA SPORCULAR?

Sporun reklam aracı olarak kullanılışında bir başka özellik de YARATICILIK. Rekabetin serbest olduğu özel mülkiyetçi ekonomilerde, firmalar ürünlerini satabilmek, tüketiciye "şu ya da bu yolla" beğendirebilmek için onların tanıtımını her şekilde gerçekleştirecek bir ortamda

Efes mutlu sona ulaştı. Şampiyonluk bu kapağın altındadır. Finallerin en güzeli...Efes Pilsen (Fenerbahçe'yi) perişan etti...

Bunu uzatmak olası, üzerinde düşünülmesi gereken şey ise, bu biçimi ile sporda reklamın, reklam gideri olarak kültürlere (isterseniz firmalara) sağladığı gelirden çok, sporcuyu olarak genç insanların kaybettiği şeyler... Bir futbol hayranı, bir basketbol hayranı genç, gazeteyi eline aldığı anda, televizyonunun karşısına geçtiğinde ilk gördüğü şey ne oluyor? İlan tahtası gibi göğüslerinde bir firmanın, bir bankanın adını taşıyan sporcular! Algıladığı şeyse ancak reklamla bir bütünlük ifade edebilen bir sporcuyu. Bu imaj, gençlerin reklamı, "sportmen gençliğin" vazgeçilmez bir öğesi olarak kabullenmelerine yol açıyor. Gençlere "spor yap" derken onların bu olayı nasıl kavradıkları ve bugünlerde, toplumda nasıl algılandığı hiç düşünülüyor.

Heyecanla izlediği bir basket maçında, basketçilerin göğüslerinde bir banka, firma reklamı ile çıktıklarında, liselinin, iyi bir sporcuyu algılayışı nasıl olacak? "İyi sporcuyu büyük reklamları göğsüne kondu-rabilendir." Dolayısıyla iyi bir sporcunun olmanın ilk şartı bir gencin kafasında şöyle oluşmuyor mu? Özel girişimle özellikle, banka, büyük firmalarla iyi

Tahkikat

Adem, cennet-alâda Havva ile zinâdan Hüküm giyip sürülmüş dünyaya, Pekiy, Cengiz'in geçen pazar Zeynep Kâmil'de Dünyaya gelen oğlu Osman'ın Öbür taraftaki vukuatı nedir acaba?

Nerden soruşturmalı dersiniz, Hangi masadan?

CAN YÜCEL

Zamanların başında... yani insanın işleri daha henüz İlke'ye uygun yürüdüğü çağlarda kulları bir hükümdarları olduğunu bilmezlerdi bile. Hükümdar, işlerinde öylesine farketmezdi kendini... Ne kadar zekiceydi eski hükümdarların tavrı: Bütün herşey onların yönetiminde daha iyiye giderken, halk, bütün herşeyi kendi özgür iradesiyle yaptığını sanırdı.

LAO TSE

Bu Nedir?

(Bu bir "Foto-Kavga" dir)

3. sayfamızda

dolaşmaları bir yana, bazı firmaların takımları, sözü geçen bu firmaların reklam giderlerini hafifletmekte önemli bir rol oynuyor. Oysa reklam olayı, salt bir ticari olay olarak bakıldığında bile, kendi kuralları ve yasal düzenlemeleri çerçevesinde belirli bir "ahlak" anlayışı oluşturur.

Büyük firma takımlarının kamu iletişim araçlarında kapladıkları yeri algılamaya çalışırken, yalnızca iki firmanın basket takımlarının bir haftalık etkinliklerinin, beş büyük tirajlı gazete-deki yansımalarını ele aldık. Ortaya

25 Şubat - 3 Mart (bir hafta) arasında Ezcacıbaşı ve Efes Pilsen basketbol takımları, spor karşılaşmalarının gazetelerde haber olarak kapladıkları alanın ilan tarifesine göre bedeli:

Efes Pilsen

Hürriyet: 5 milyon 350 bin TL.
Güneş: 3 milyon 625 bin TL.
Günaydın: 5 milyon 220 bin TL.
Milliyet: 3 milyon 964 bin TL.
Tercüman: 5 milyon 658 bin TL.
23 milyon 817 bin TL.

Ezcacıbaşı

Hürriyet: 600 TL.
Güneş: 768 TL.
Günaydın: 2 milyon 730 bin TL.
Milliyet: _____
Tercüman: 6 milyon 478 bin TL.
10 milyon 576 bin TL.

Genel Toplam

Hürriyet: 5 milyon 950 bin TL.
Güneş: 4 milyon 393 bin TL.
Günaydın: 7 milyon 950 bin TL.
Milliyet: 3 milyon 964 bin TL.
Tercüman: 12 milyon 136 bin TL.
34 milyon 397 bin TL.

Aynı hafta içinde (25 Şubat-3 Mart) iki şirketin gazetelerde çıkan ilanı.

Ezcacıbaşı

Hürriyet: _____
Güneş: 36 bin TL.
Günaydın: 90 bin TL...
Tercüman: _____
126 bin TL.

Efes Pilsen

Hürriyet: _____
Güneş: 261 bin TL.
Günaydın: 690 bin TL.
Milliyet: 792 bin TL.
Tercüman: 295 bin TL.
2 milyon 38 bin TL.

Genel Toplam: 2 milyon 164 bin TL.

Gazete ilan bedelleri (sütunxcm olarak)

Günaydın: Renkli ilan: 15 bin - 20 bin (ilan sayfası 4 bin 400-5 bin)

Milliyet: Renkli ilan: 8 bin - 8 bin 800 (ilan sayfası 4 bin-5 bin)

Güneş: Renkli ilan: 6 bin 500-7 bin 250 (ilan sayfası 3 bin - 3 bin 500)

Tercüman: Renkli ilan: 6 bin - 7 bin 500 (ilan sayfası 3 bin - 3 bin 750)

Hürriyet: Renkli ilan: 10 bin - 13 bin 750 (ilan sayfası 4 bin 500-6 bin 850)

geçinmek. Onları basının üzerinde olmasa da göğsünün ortasında tutabilmek. Yanılıyor muyuz dersiniz?

Ruhi, "Taşçılar", 1929, Tuv. yğb., 168x229 cm, IRHM Kol.

Sabahattin Ali Öykü Ödülü'nü Sulhi Dölek kazandı

Kitap haline gelmemiş öyküleriyle otuz dokuz yazarın katıldığı 1983 Sabahattin Ali Öykü Ödülü, Sulhi Dölek'in "Vidalar" adlı yapıtına verildi.

Fusun Akath, Onat Kutlar, Filiz Ali Laslo, Berna Moran, Atilla Özkırmı ve Cemal Süreya'dan oluşan seçici kurul, ödüle katılan yapıtlardan seçilmiş başarılı öykülerin ayrıca toplu olarak bir kitap halinde basılmasını da kararlaştırdı. Ödülün düzenleyicilerinden Cem Yayinevi, Sulhi Dölek'in yapıtıyla bu antolojiyi ayrı ayrı yayımlayacak.

1983 Sabahattin Ali Öykü Ödülü'nü kazanan Sulhi Dölek, 1969'da Deniz Harp Okulu'nu bitirdi. Amerika'da Michigan Üniversitesi'nde makina ve gemi yapımı dallarında yüksek öğrenim yaptı. "Dünya Dönüyor" adlı oyunuyla Yusuf Ziya Ortaç Armağanı'nı kazanarak (1969) ilgiyi çekti. "Korugan" adlı romanı 1974 Milliyet Yayınları Roman Yarışması'nda üçüncülük, "Yeşil Bayır" adlı yapıtı da Kültür Bakanlığı Çocuk

Yapıtları Yarışması'nda birincilik kazandı (1979). Yayımlanan son romanı "Kiracı" (1982) adını taşıyor.

İsmail Beşikçi İsveç Pen Kulübü onur üyesi oldu

ABDULLAH GÜRGÜN-İSVEÇ İsveç PEN Kulübü'nün ülkelerinde hapiste bulunan dört yazarı onur üyeliğine aldığı öğrenildi.

İsveç Yazarlar Birliği yayın organı Författaren'in son sayısında yer alan bir habere göre, İsveç PEN Kulübü, geçen yıl Aralık ayında yaptığı kongresinde dört yeni onur üyesi seçti. Bu dört üye şunlar: Sosyolog, yazar İsmail Beşikçi (Türkiye) Ukraynalı genç ozan İrena Ratuskynska (Sovyetler Birliği) Gazeteci, yazar Rita İbarburn (Uruguay) Ozan Le Ha Vinh (Vietnam)

YAZKO'nun 4. Genel Kurulu yapıldı

YAZKO'nun 4. Olağan Genel Kurul Toplantısı, 2 Nisan Cumartesi günü toplandı. Toplantıda Yönetim Kurulu istifa etti. Ancak Genel Kurul, verilen bir önergeyi oy çokluğu ile benimseyerek istifaların kabul edilmemesine karar verdi.

Bu durum üzerine YAZKO Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa Kemal Ağaoğlu'nun çağrısı üzerine toplanan Yönetim Kurulu'nun, Genel Kurulu, yeni yönetim kurulunu seçmek üzere 23 Nisan Cumartesi günü olağanüstü toplantıya çağırması kararlaştırıldı.

İFSAK'ın 38. sergisi açıldı

24 yıldan beri çalışmalarını sürdüren İFSAK, 38. Sergisini 6-16 Nisan tarihleri arasında Fransız Kültür Merkezi'nde düzenlendi. Bu sergide; daha önce sergi açmamış veya bir sergiye katılmamış İFSAK üyelerinin yapıtları yer alıyor.

GERÇEK
SAYGISIFETHİ
NACİ

Savaş Yayınları, Gramsci ve Sivil Toplum'dan sonra Gramsci ve Tarihsel Blok'u da (Çeviri: Kenan Somer) yayımladı; yakında da Gramsci ve Felsefe'yi yayımlayacaklar.

Niçin Gramsci'nin kendi yapıtları değil de Gramsci üzerine yapıtlar?

Gramsci ve Sivil Toplum'un başına "Editörün Notu"nu yazan sayın Erhan Göksel şöyle açıklıyor bunu: "Kanımız odur ki, Batıda son yirmi yıldır üzerinde en fazla tartışılan düşün adamlarından birisi olan Gramsci'nin yapıtlarının Türkiye düşün yaşamında terminolojik bir birliğe ve belirli teorik bir düzeye ulaşmadan, doğrudan yayımlanmasının Gramsci'yi daha da anlaşılabilir kılacağı ve Gramsci konusunda çeşitli kurgul (spekülatif) düşüncelere yol açacağına inanmaktayız. ("Kanımız odur ki" diye başladığımız sonra "kılacağına", "yol açacağına inanmaktayız" denmez; "kılacaktır", "yol açacaktır" denir. -FN) Bu nedenle Gramscigil düşünceyi açıklayan kitaplarla başladık. Bu üç kitabı ise daha sonra Gramsci'nin kendi yapıtlarının izlemesini amaçlamaktayız." Erhan Göksel ola ki haklıdır. Gene de Alain'in bir sözünü anımsamamak elde değil: "Eflâtun üzerine yazılmış yüz incelemeyi okumaktansa Eflâtun'u yüz kez okumak daha yararlıdır."

Yayımlanan iki kitapta da Gramsci'nin yaşamı konusunda bilgi yok. Övünmek gibi olmasın, Gramsci'den ilk kitabı bizim Gerçek Yayınevi'nde ben yayımladım. Hapishane Mektupları'nın Fransızcası geçmişti elimde; yer yer okuduğum mektuplar beni çok etkilevince Atilla Tokatlı'dan seçmeler yaparak çevirmesini rica etmiştim; 1966 kasımında yayımlanan kitabın başındaki "Antonio Gramsci Kimdir?" başlıklı yazıdan, Atilla Tokatlı'nın derlediği bu yazıdan, kimi bilgileri aktarıyorum: Gramsci, 22 Ocak 1891'de doğmuş. 17 yaşında bir burs kazanarak Turin Üniversitesi'nde tarih, felsefe ve filoloji okumuş. Sonra siyasal etkinlikler... (O konudaki bilgileri Meydan Larousse'un 5. cildinin 317. sayfasında bulabilirsiniz.) 8 Kasım 1926'da Roma'da tutuklanıyor Gramsci. Nezarete kalmalar, sürgünler, hapishaneler yargılamalar... Sonunda yirmi yıl, dört ay, beş gün ağır hapse mahkûm ediliyor; 1928 Temmuzunda Bari eyaletindeki Turi hapishanesinin 7047 numaralı hüccesine kapatılıyor. Kapatılış o kapatılış.. Burada, sık ve ince bir yazıyla, üç bin sayfa dolusu otuz iki defteri dolduruyor. Bu arada, çeşitli Avrupa ülkelerinden yükselen protestolar karşısında Mussolini geriler gibi oluyor; Gramsci bir hapishane kliniğine yatırılıyor, cezası da on yıla indiriliyor. Ve Gramsci, cezasının sona

ermesinden üç gün sonra, 27 Nisan 1937'de, ölüyor. Yaşamı boyunca büyük oğlunu ancak birkaç ay görebilmiş, küçük oğlunu ise hiç.

Gramsci, daha 19 Mart 1927'de, Milano hapishanesinden kızkardeşine yazdığı bir mektupta, üzerinde "sistemli şekilde ve derinlemesine uğraşmak" için "dört" konu düşündüğünü bildiriyordu. İlk konu şu: "Geçen yüzyıl İtalya'sında kamu düşüncesinin formasyonu üzerine bir araştırma. Yani İtalyan entelektüelleri, bunların menşeleri, kültür akımlarına göre gruplaşmaları, çeşitli düşünme tarzları, vb. üzerine..." (Hapishane Mektupları, s.13) Gramsci'nin bu konuda geliştirdiği düşünceler hakkında Gramsci ve Tarihsel Blok'ta epey bilgi var. (Ahmet Oktay, 18 Şubat 1983 günlü Somut'ta, bu kitaptan söz açarak Gramsci'nin aydınlar konusundaki görüşlerine değinmişti.)

Gramsci, elbette, kendinden önce gelen düşünürlerden yola çıkıyor, ama hazır bilgilere yaslanıp bunları tekrarlamakla yetenecek biri değil; ülkesinin somut sorunlarını gören, bunlar üzerinde gerçekten düşünen, bu somut sorunlara somut çözümler arayan, hapse girinceye kadar eylem içinde yaşamış bir düşünür; bu tutumun gerektirdiği sürekli çalışma ve araştırma, eleştirel yaklaşım, Gramsci'yi özgün bir düşünür düzeyine yükseltiyor. Gramsci ve Tarihsel Blok'un yazarı Portelli, ilk tümcesine "Lenin'den bu yana en büyük Avrupalı Marksist teorisyen." diye başlıyor. Gramsci'nin "sivil toplum" üstüne söylediklerinden, "yapı ile üstyapı arasındaki ilişki" konusundaki özgün düşüncelerinden (Gramsci, etniko-politik üstyapının ekonomik temele eşit önemde rolü olduğunu söyleyerek bu noktada Marx'tan ayrılır.-FN), "tarihsel blok içinde aydınların rolü" konusuna yaklaşımından öğreneceğimiz çok şey var.

Bir alıntı: "Sonunda, aydınlar yığımları içinde geleneksel aydınların önemi, tarihsel blok içerisinde üstyapının rolünü güçlendirme eğilimi gösterir, ama ekonomik yapıyla ilişkisinin organikliği zararına; bu önem çoğu kez üstyapının yapıdaki gelişmeyi izlemesini, bazen onu durduracak derecede engellediğinden, tarihsel evrimi yavaşlatır." (s. 114)

Bu satırları okuduktan sonra, Felsefe Yazıları'nın (Yazko) 5. kitabında yayımlanan "Tabakalaşmanın Tarihsel Belirleyicileri: Türkiye'de Toplumsal Sınıf ve Sınıf Bilinci" başlıklı incelemenin, sayın Şerif Mardin'in İngilizcesi 1967'de yayımlanmış olan incelemesinin, son paragrafını yeniden okumak gereğini duydum: "...Cumhu-

riyet Türkiye'sinde toplumsal sınıfların durumu, geleneksel devlet seçkinleri ile bunların yaratmak istedikleri ve fakat dizginlerini bir türlü koyveremedikleri yeni sınıf arasındaki ilişkileri açısından aynı temel belirsizliği yaratır. (...) ...Türk toplumu hâlâ, yönetenle yönetilen arasındaki tarihsel ikiliği, devlet seçkinleri arasındaki ikili rekabeti, ve en son olarak da girişimci olmak isteyenlerle iktidarı onlarla paylaşmaya yanaşmayanların ayrımını yaşamaktadır. Türk siyasetinin gizil toplumsal temelini oluşturan, işte bu çatışmalar olmuştur. Bu yüzden de, Cumhuriyet Türkiye'sinin, siyasal hayatında bu çatışmaların tekrar tekrar ortaya çıkmasına şaşmamak gerekir."

Gramsci'yi okurken zaman zaman Türkiye'yi düşünmek elde değil. İşte "Gramsci tehlikesi" de burada: Türkiye'nin somut koşullarını araştırarak somut çözümler aramak yerine gene "çeviri" çözümler arama isteğini uyandırabilmesinde. Oysa, bizim için, onun tutumu, yani hiçbir "doğru"yu üzerinde düşünmeden, eleştirel bir süzgeçten geçirmeden benimsememesi ve bir düşünceye ulaştığı zaman bunu çekinmeden, korkmadan açıklaması önemli olmalı, bitmez tükenmez çalışma ve araştırma gücü önemli olmalı. Sözelimi Portelli'nin şu saptaması (Asım Bezirci'yle geçenlerde şu "saptamak" sözcüğüne verdik verdiğimiz ama, neylersin, "tespit etmek" diye de yazamıyorum artık!): "...SBKP yönetimine karşı tutuklanmasından önce (Yani 1926'dan önce. - FN) dile getirdiği çekinceler ve sonra da açık eleştiriler, Quaderni'de (Defterler-FN) kendilerini 'bireysel yanılgılar'ın, özellikle 'devletetaparlık'ın kınanmalarıyla gösterirler." (s.54)

Gramsci'nin eleştirel tutumuna bir örnek de edebiyattan: "...Öncülerin gazetesinin, geçmişte, Tolstoy'a büyük bir yer vermesine karşılık Gorki'ye hemen hiç yer ayırmadığını söylüyordun. (Hapishanedeki oğlu Delio'ya yazıyor. - FN) Gorki'nin ölüm de yokluğunun büyük önemini farkedildiği şu sıralarda bu, bir büyük haksızlık gibi gözükür. Ama bizim bu konuları daima eleştirmeci bir gözle yargılamamız gerekir. Ve o zaman görürüz ki Tolstoy, 'dünya çapında' yazarlardan biridir. Her ülkede, sanat alanındaki olgunluğun en büyük doruklarından biri... Gerçekten de Tolstoy, bir güzellik ve uygarlık taşıyıcısıydı ve bugünün dünyasında henüz hiçbir yazar onun gücüne erişebilmiş değildir. Ona bir yoldaş bulmak için Homeros'u, Aiskülos'u, Shakespeare'yi, Goethe'yi, Servantes'i ve çok sınırlı sayıda daha birkaç devî düşünmek gerekir." (Hapishane Mektupları, s. 79-80)

Gramsci'nin yapıtları çok şey öğretecektir Türk aydınlarına.

GRAMSCI'Yİ
OKURKEN"TOPRAK SICAK
VE GÜZELDİR"

VECİHİ TİMUROĞLU

"Engizisyon, Bruno'yu, hiç olmazsa, yakarak tatmin olmuştur."
Engels.

Materyalizmi bilmediği için, o kavramı, panteizm diye savunan Giordano Bruno'nun (1548-1600) sekiz yıllık tutukluluğundan sonra yakılmasını, Engels, yukarıya aldığımız sözüyle açıklıyor. Tarihsel gelişmeyi donduramayan güçler, sıcak kanları phtılaştırmayı yöntemleştirirler. Böylesi yöntemlere karşı, kimi küçük değerlilikler, büyük anlamlar taşır. Son günlerde, Serol Teber'in Doğanın İnsanlaşması (1) adlı yapıtını okudum. Bu yapıt, İlhan Erdost'un anısına sunulmuş. Büyük saygı dediğim, işte bu. Bizde, okul müfredatlarına sıkıştırılmış Darwin gerçeğini, aydınlığa çıkartan Onur Yayınevi, İlhan Erdost'undu. Öner Unalan'ın büyük çabası, o büyük insan değerlendirmişti.

Bruno, kâinatın (devrim sözcüğünün yerine inkılâp sözcüğü seçtiğinden, ben de kâinat sözcüğünü yeğliyorum) merkezinde, insanın olduğunu söyleyen Roma Katolik Kilisesi'ne "Sınırsız uzayda, sonsuz gök cisimleri vardır, insana, en azından düşündüğünü konuşma özgürlüğü verilse, bu gerçekleri herkes anlayacaktır." dediğinden, kendisini zindanda bulmuş, sözünden dönmediğinden, sekiz yıl sonra ateşe atılmıştır. Değişmeyi anlayanlar, değiştirmeyi görev bilirler. Böylesi görevleri üstlenenler, tarih boyunca ateşle oynamışlardır. Oynadıkları ateşin ışığında da büyümüşlerdir.

Bruno'nun inandırıcılığında ürken inanç sömürücüleri, dünyanın yaratılışını, kutsal kitaplara dayanarak hesaplamaya başlamışlardır. Çünkü, matematik, her zaman en sağlıklı kanıt olmuştur. Tarihin bu şaşmaz tanığından yararlanmaya kalkmaları, bilimsel olana saptıramamıştır. Saint Thomas, Musa'nın ilk kitabı Genesis'e (Tekvin) dayanarak dünyanın altı günde yaratıldığını, altı yaratılış gününden sonra, canlı ya da cansız, yeni bir şey yaratılmadığını söylüyordu. Bu sava dayanarak da, John Lightfoot, dünyanın İsa'dan tam 3928 yıl önce 7 Eylül'de, sabah saat 9'da yaratıldığını hesaplıyordu. Tevrat'ın birinci kitabının birinci bölümünde yaratılış anlatılıyor. İkinci ayet ilginçtir: "Ve Allah'ın ruhu, suların yüzünde hareket ediyordu." Başpiskopos Ussher, Lightfoot'un hesabında ufak bir yanlış görmüş, suların yüzünde hareket eden Tanrı'nın yaratma işlemini, İsa'nın doğuşundan 4004 yıl önce, 24 Ekim sabahı, saat 9'da gerçekleştirdiğini saptamıştır. Bütün işleri, Charles Lyell (1797-1875) karıştırmış. "Yerküre, bugünkü biçiminde oluşmamıştır" diye diretmış, kutsal kitapların yanlışlığını ileri sürmüştür. İngiliz arkeologu George Smith ve Sayce, Fransız Lenarmant ve Alman Schrader, Sümer yazıtlarını okuyunca, işler iyice aydınlanmıştır. Musa'nın bilgilerinin kaynağı ortaya çıkmış, bu yaratılış öyküsünün Sümer ülkesinde olduğu gerçek görünen bir su taşkını anlatan bir destana dayandığı anlaşılmıştır. Bütün Kutsal kitaplar, Nuh Tufanı'nı kaynak almışlar. Kuran'ın Fussilat Süresi'nin 9., 10., ve 11. ayetleri de o kaynaklara dayanıyor. İbni Sina (980-1037), Madeniyyat (Madenler) adlı yapıtında, dağların, taşların ve kayaların oluşumunu, doğanın kendi hareketlerinin bir sonucu sayıyordu. İslam dünyası, o günlerde, İbni Sina'ya bir şey dememişti. Lyell'in savları, Kilise'yi sallamıştır. Cizvit Papazı Bosizio, 1877'de, La Géologie et La Déluge (Jeoloji ve Tufan) adlı bir yapıt yazarak altı yaratılış gününün salt 24 saatlik günü anlatmadığını, uzun zamanları kapsadığını söylemiştir. Hatta, Toricelli'nin ünlü borusunda oluşan boşluğa sığınmıştır. Uzun zamanlar boşluğun Tanrı ile doldurulduğunu ileri sürmüştür. Kutsal Ruh'un giremediği boşluk olmadığını söylüyordu. Bugün, bizim katı, sıvı ve gaz olarak bildiğimiz ödek (madde), kâinatın çok azdır. Özdeğin katı, sıvı ve gaz durumları, çok az rastlanan durumlardır. Özdek, kâinatın, yüksek düzeyde iyonlaşmış pozitif ve negatif yüklü parçacıklar, plazma ya da yıldız maddesi denen durumlarda bulunur. Böylece, Kutsal Ruh, kâinatın da kovulmuş oluyor.

Serol Teber'in yapıtını okudukça bilgi ufku genişliyor. Boşluktan kovalanan Kutsal Ruh'un kaçışına bakıp keyifleniyoruz ve "Kutsal Ruh, nereye giderse gitsin, Toprak sıcak ve güzeldir" diyoruz.

1- Serol Teber, Doğanın İnsanlaşması, Öncü Kitabevi, Aralık 1982, İstanbul.

ELEŞTİRİ

FETHİ NACİ'NİN ÖĞRETTİKLERİYLE

BEKİR YILDIZ

bu? Biz yaşayanları umursamıyorsun ya, ölmüş önemli bir şaire de mi saygın yok?"

Eğlenerek çoğumuza ders veren sana, sık sık kullandığın bir başka şairin sözlerini anımsatmanın tam sırası.

"Hem dersini bilmiyor, hem de sisman herkesten!"

yön saptamayı gerçekleştirmek bile olanaksızdır ve "diye yazan Lukacs... Lukacs..."

Ya da bir anımsandan, okuduğu bir başka kitaptan söz açar Fethi Naci, saldırdığı kişiye ikinci yumruğu indirmedi...

Aykırılık, Fethi Naci'nin olumsuz yönünde. Şimdi, ben de, onun bu yönteminden esinlenerek yanlışımı yüzüne vuracağım.

Dergideki konuşmamın bir bölümü şöyle:

GÖRMEYENLER VE

TİYATRO

yöntemini öğrendiğimi söyleyebilirim.

Somut'un 25 Şubat 1983 tarihli sayısında "Değişen Türkiye'de Sanatçının Durumu" başlığıyla bir yazısı yayımlandı. Yazko Edebiyat'ın 1982 Aralık sayısında, romanda tip sorunu üzerine benimle yapılan uzunca bir konuşmadan, işine gelen birkaç satırı seçerek söz ediyor. Bazı haksız sataşmaları ile yanlışlarına yanıt vermek istiyorum. Ama yukarıda söylediğim gibi, Fethi Naci'nin yazma biçimini kavramış bir yazar olarak kendimi, onun yöntemiyle savunmayı deneyeceğim, ona karşı...

Fethi Naci'nin çok belirgin iki özelliği var: Birincisi; okuduğu yazıdaki doğruların üstünü, yanlışların ise altını çizmek İkincisi; savunmayı değil, saldırıyı seçmek.

Ben de böyle yaptım: Bana karşı yazdığı eleştirinin doğrularını karaladım, yanlışlarının altını çizdim. Şimdi de saldırıya geçmeye geldi sıra.

Fethi Naci bir yazısında diyor ki: "Bekir Yıldız, insanı tanımadan mı yazdın buca kitabı? diyecekler çıkabileceğine aldırmandan 'insanı tanımaya başladıkça' diyebiliyor.."

Şimdi ben de, "Fethi Naci" diyorum, "Ahmet Haşım'ın o ünlü iki dizesini neden yanlış andın yazında? Herkeste yanlış arayan bir eleştirmene yakışır mı

Fethi Naci, benim durumuma örnek olsun diye, Ahmet Haşım'ın dizelerini yazısına şöyle aktarmış: "Yarı yoldan ziyade mâha yakın, Yarı yoldan ziyade mâhtan uzak."

Şimdi burada, olabilir, insan yanlış anımsayabilir, deyip doğrusunu yazmam gerekir. Ama, Fethi Naci gibi davranacağıma göre, yazımı şöyle sürdürüyorum: Ahmet Haşım'ın kemiklerini sızlatan yanlışım doğrusunu yazıyorum: "Yarı yoldan ziyade yerden uzak, Yarı yoldan ziyade mâha yakın."

Sıra, Lukacs'dan alıntılar yapmaya gelmiştir, geçiş için. Sanki Lukacs'ın yazdıkları bir kopyadır da, Fethi Naci'nin eline geçmiştir. Kimseler okumamıştır Lukacs'ı ondan başka. Her yazısında Lukacs'dan söz etmesi bundandır. Gelişigüzel, yada Lukacs'dan arkanırcasına bir alıntı:

"Gerçekliğin sanat yoluyla yansıtılması konusunda da bu açıdan bakarak yargıya varmak gerekir. Çünkü diyalektik, gerek genel olarak, gerekse öz ve görüngüye ilişkin bugünkü gözlemimiz için yaşamın yadsınamaz bir temel olgusu niteliğini taşıyınca, o zaman günlük yaşamın ve çalışmanın temeli olarak gerçekliğin mekanik, 'fotoğraf gibi' yansıtılmasından söz edilemeyeceği açıktır. Görüngü ve öz diyalektiği yansıtılmaksızın, yaşamda en ilkel bir

Bir boğa varmış. Semirmiş alabildiğine. Boynuzları pek gelişmiş, öteki boğalara oranla. Böylesine güçlü olunca da, başlamış önüne çıkana saldırmaya. Böbürlenmelerinden ürkmüş bir boğa, uzağında durup bağırması: "Çok böbürleniyorsun ya," demiş. "Unuttuğun bir şey var: Hepimizden semiz olduğuna göre, hepimizden daha yakınsın mezbahaya..."

Yazko Edebiyat'ta yayımlanan konuşma, gerçekte birkaç saat sürdü, teypten özetlenmiş dergiye aktarılırken. Gene de oldukça uzun bir konuşma olmuş.

Üç kişiye bir ekmek düşmezken, üç kişiye bir bomba düşüyor çağımızda. Anlaşılan, Nazımdan binbir güçlükte kurtulan Yahudiler hiç ders almamış tarihten. Yahudilerin Filistin'de giriştiği insanlık dışı soykırma duyduğum tiksintiyi, üzüntüyü güncel bir konu, bir sorun olarak da tartışmak istedim, Yazko Edebiyat'ta. Fakat Fethi Naci uzun konuşmamdan cımbızla bir tümce koparmış. Sanki ben dünya görüşümden, sanat anlayışımın caymışım gibi ters bir anlam yüklemeye çalışmış sözlerime. Alıntısı şöyle: "Bekir Yıldız 'yazmak istediğim birçok konu olmasına karşın, insanoğlunu anlatmaktan utanıyorum' diyor."

Oysa, alıntı, konuşmanın bütünlüğü içinde düşünülünce hiçbir aykırılığı yok!

Şimdi uetışım öyestine gelişti ki, Filistin'de olan bitenleri her gün televizyonda izlemek gibi, bir anlamda olanak, bir anlamda da şanssızlık içindeyiz. Sanatçıyı burada hırpalayan olay bence şudur: Olan biten her şey, herkesçe bilirse de, umursamaz bir suskunluk içinde dir insanlık. Bu soruya nasıl yanıt verecek yazar? İnsanlık neden böyle? sorusuna... veremeyecek. Veremeyeceği gibi, kendi de, gözünün önünde bunca şey olurken nasıl suskun durabilecek? Şunu da söylemek istiyorum ki, yazmak istediğim birçok konu olmasına karşın, insanoğlunu anlatmaktan utanıyorum."

Mahkemelerde sürdürülen birçok davada bant kayıtlarının, özellikle kasıtlı alıntılarının kanıt olamayacağı savı geçerli sayılırken, kimi sanatsal yazıların bütününden amaçlı alıntılar yapmak, ne denli doğrudur? Bunu değerlendirmeyi okurlara bırakıyorum.

Böyle bir alışkanlığım yok benim. Ama, yazıma başlarken söylediğim gibi, Fethi Naci yöntemiyle ona yanıt vereceğime göre, yazımı bir alıntısıyla bitireceğim.

Fethi Naci yergisinin sonunu şöyle bağlamış: "Yazmak istediğim bir çok konu olmasına karşın, insanoğlunu anlatmaktan utanıyorum." diyebilen Bekir Yıldız, öyle sanıyorum, yeryüzünde böyle bir şey söyleyen ilk sanatçı."

Bu değerlendirme de, yani, bu konuda ilk sanatçı olma değerlendirmesi de, bir eleştirmene yakışmıyor. Kendisinin, hem benden önce, hem benden daha iyi tanımış olması gerekirdi Nâzım Hikmet'i.

Diyelim, ben kimi doğruların geç farkına vardım. Bu, benim dünya görüşümün, sanat anlayışımın ve ortaya koyduğum ürünlerin kendimce yadsınması anlamına mı gelir? Toplumsal gerçekliği olduğu gibi yazmaya çalıştığım için de, eleştiriye uğramadım mı? "Bedrana" öyküm için yazılanlar ortada. (Yansın, Sayı: 6, s. 183, Haziran 1972.)

Şimdi Nâzım Hikmet'in "Dünyanın En Tuhaf Mahlûku" isimli şiirinden birkaç dize almanın sırası geldi sanıyorum:

"Akrep gibisin kardeşim, Korkak bir karanlık içinde sin akrep gibi. Serçe gibisin kardeşim, Serçenin telaşı içinde sin."

Burada bir başka önemli ayrıntıyı da vurgulamak istiyorum: Bu şiirin bütününden çıkarılacak anlamı biliyoruz. Öyleyken, toplumcu olmayanlara, gerici- lere hiç ses çıkarmayan kimi eleştirmen ya da yazarların sözde toplumcu sanat adına toplumcu sanatçıları, onların sanatsal, hatta kişisel yetersizliklerini kolaylayıp toplumcu sanatı yermelerine karşı, ben de, bir alıntı kurnazlığına başvur- sam ve Nâzım Hikmet'in söz konusu dizelerini bütünsel bağlamından kopararak, onlara yeni bir anlam yükleyerek buraya aktarsam, doğru olur mu?

"Akrep gibisin kardeşim, Korkak bir karanlık içinde sin akrep gibi, Serçe gibisin kardeşim, Serçenin telaşı içinde sin."

Şimdilik bu kadar...

RADYO OYUNLARI

ÜLKÜ AYVAZ

Körlerin dünyasını anlamak çok güç bir iş. Sanılır ki, insan bir süre gözlerini kapatıp karanlıkta kalınca körlerle aynı durumu paylaşıyor. Oysa gerçek hiç de böyle değil. İnsan bir süre görme duygusundan yoksun kalsa da bu duyuyu farkında olmadan yine kullanır. Diğer duyuların yönelişlerinde ise fazlaca değişme görülmez; normal işlerlikleri sürer. Her ne kadar duyuların kendine özgü işlevleri bulunsun da bunlar iç içe geçmiş, daha çok görme duygusuna karışmıştır. Koku ve tat alma, işitme, dokunma duyuları görme duygusuyla birlikte gizlice algılanır. Öte yandan, yalnız görme duygusuyla elde edilenlerle yetinildiğinden, geride kalan duyular çokluk aranmaz.

Körlerin ömür boyu korkunç çaba ve sabırla yürüttükleri savaşım bu noktada başlar. Dört duyuyu kenarı işlevlerini aşan bir görevi koşmak için geliştirir, keskinleştirir. Amaç, görmezliği yenmektir. Duyuları her an çalıştırmak, dışarıdan gelen en küçük uyarıları değerlendirmek, birleştirme, bütünlüklü bir anlam elde etmek için her şeyden yararlanırlar körler. Onlar için kaybedilecek zaman asla yoktur. Dört duyuyla algılanan nesnelere ayırma işlemi yapabilmek, çevredeki ilişkileri kavrayabilmek, körlerin aralıksız denemeler yapmasına bağlıdır. Giderek duyular şaşkınlık verecek ölçüde hassaslaşır, üstü örtülü uyarıları bile algılar; onlara yanıt verir. Buna bağlı olarak körlerde hayal gücü, gören insandan çok daha güçlüdür. Körler, nesnelere anlamlandırmak ve nesnelere arasındaki ilişkileri kavrayıp deneyimlere ulaşmak için sürekli hayal gücüne başvurmak zorundadır. Hayal gücünün boyutları çok yönlüdür, üreticidir.

Körlerde, bu deneyim kazanma işinde ise başlıca rolü işitme duygusu yüklenir. Başat yer işitme duygusunundur. Gerçekte işitme duygusunun bütün insanlar için seçkin bir yeri vardır. Alman hekim ve filozofu Carl Gustav Carus'un deyişiyle, "kulak, bizim en içsel duyu organımızdır; öyle bir organ ki mekânı dolduran görüntülerin en gizli titreşimiyle harekete geçer." Radyo oyunu işte bu "en içsel" duyumuza yaslanıyor. Radyo oyunu, üç tuğlası -insan sesi, müzik, efekt- ile dinleyiciye ulaşır. Yapısı nedeniyle yaslandığı tek duyu, bütün öbür duyuların yerine geçer, onların temsilciliğini üstlenir. Radyo oyunu dinlerken nesnelere görür, tat ve kokularını ahr, onlara dokunuruz adeta. Bu bakımdan Aristoteles'in şu sözü son derece anlamlıdır: "Konuş ki seni göreyim!"

Radyo oyunu dinleyicisi kördün farkıdır. Salt dinlediği için değil, dinleme eylemiyle görme dışındaki dört duyuyu etkin duruma geçirerek, bu yoldan bir başka plânda görme eylemini gerçekleştirdiği için. Tıpkı körlerin dış dünya ile olan ilişkileri gibi.

Günümüz teknolojisinin yarattığı görsel

dünyada işlevsel gücünü giderek yitirme tehlikesiyle karşı karşıya bulduğumuz öbür duyuları gerektiği gibi çalıştırma fırsatını ele geçirir böylece radyo oyunu dinleyicisi. Burada körlük, bir üstünlüktür. Oyun gerçeğinin bütün duyularla kavranılmasıdır ki, radyo oyunundan alacağımız başlıca 'hazzi' oluşturur.

Körlerle radyo oyunu dinleyicisinin ortaklığı, öte yandan hayal gücünde de ortaya çıkar. Televizyon, uydu yayınlar, video, reklam neonları, afişler... gibi görsel araçlarla her şeyin kendisine hazır verildiği günümüz insanı, nerdeyse hayal gücünü (üretici anlamda) yitirmiştir. Radyo oyunu ise, dinleyiciden bu gücü seferber etmesini ister ve bu yüzden çok boyutlu bir algılamaya olanağı doğurur. Radyo oyunu dinleyicisi (körlerin çevreyle ilişkileri gibi), edilgen değil, düşünme yeteneği sürekli devinim içinde etkin bir kişidir. Çünkü oyunla diyalog kurar; diyalogun ögesidir. Ünlü Alman şair ve radyo oyunu yazarı Wolfgang Weyrauch: "Radyo oyunu, görünmeyen bir sen'le yapılan konuşmadır" der. "Bir diyalogun A kişisi sorular sormakta ve B kişisi olan dinleyici buna isterse yeteneği oranında yanıt vermektedir."

SAVAŞ KÖRLERİ DERNEĞİ VE BİR ÖDÜL

Almanya Savaş Körleri Derneği, 1961 yılında F. Wilhelm Hymen'in önerisiyle bir ödül düzenlemiştir. Hymen Körleri Radyo Oyunu Ödülü'dür bu. Her yıl aralıksız verilen bu ödül, radyo oyunu yazarlarına dünya çapında ün kazandırmıştır. Ödül alan oyuncular, diğer seçkin oyunlarla birlikte kitap olarak da basılmış, okuyucuya sunulmuştur. Bu yazarlardan bazıları -ve ödül aldıkları yıl- şöyle sıralanabilir: Erwin Wickert (1951); Günter Eich (1952); Wolfgang Hildesheimer (1954); Friedrich Dürrenmatt (1956); Ingeborg Bachmann (1958) (Bu oyun, "Manhattan'ın İyi Tanrısı" Yankı Yay. arasında çıkmıştır.); F.Hiesel (1959); Wolfgang Weyrauch (1961) ("Ölüm Dansı" adlı bu oyun da Türk-Alman Kültür Derneği Yay. tarafından yayınlanmıştır.)

Sözkonusu ödül, radyo oyunu ve yazarlarının üzerinde önemli durulmasına yardımcı olmuştur.

SONUÇTA

Ülkemizde bulunan Körlük Derneği'nin de böyle bir Körlük Derneği Radyo Oyunu Ödülü oluşturması anlamlı bir eylem olacaktır kanımızca.

Böyle bir armağan, körler (genelde sakatlar) ve sorunlarına karşı toplum tarafından yalnız sakatlar yılı, körler haftası gibi belirli zamanlarda değil, aralıksız olarak canlı bir ilginin gösterilmesini sağlayacaktır.

Bu da az şey değildir kuşkusuz.

yazko **somut**

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Yıl : 3
Sayı : 36/10
Tarih : 8 Nisan 1983
Fiyatı : 50 Lira

S.S. Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi - YAZKO adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kemal Ağaoğlu/Sayfa Yönetmenleri: Ahmet Cemal, Öner Cıvaoğlu/Teknik Yönetmen: Oğuz Tah/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Hayati Asilyazıcı/Ankara Temsilci: Gülşen Karakadioğlu/Yönetim Yeri: Türkocağı Caddesi, No: 17, Kat: 2, Çağaloğlu/Yazışma ve Havale Adresi: YAZKO, P.K. 442, Sirkeci, İstanbul/Telefon: 22 78 45/Abone Koşulları: 6 aylık: 1250 Lira, 12 aylık: 2500 Lira/Yurtdışı için iki katıdır./İlan Koşulları: İlan sayfalarında santim/sütun: 800 Lira, diğer sayfalarda santim/sütun: 1000 Lira. (İlanlar için sütun eni 3 cm'dir)/Dizgi, film, ofset hazırlık: Pano Grafik Tel: 28 15 90 /Baskı: Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş./Dağıtım: Hürriyet Holding A.Ş.

Bu bir

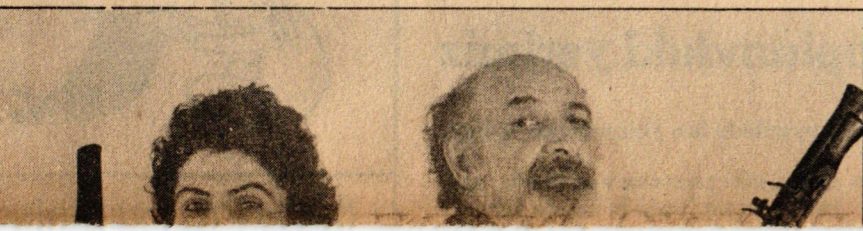
FOTO-KAVGADIR

Tamam mı? Tamam. O kadar! (soldan sağa)- Şahin Kaygun - Ara Güler

Pekala O zaman Madem verildi karar? Gerisi neye yarar?

Ara Güler, Şahin Kaygun ve Samih Rifat "acı acı" söyleştiler

...VE İNSAN FOTOĞRAFI YARATTI!

NİMET TUNA

İki profesyonel fotoğrafçıyla birlikteyiz. Yakın dostlukları bir yana, fotoğrafta iki ana akımın temsilcileri bu iki adam. Belirgin bir farkları var. Nedir bu fark? Biri, belgeleyici, tanık fotoğrafın başlıca ve çok ünlü temsilcisi: Ara Güler. Biri de genç olmasına karşın epey yol almış, plastik değerler üzerine kurulu, tanıklıktan, belgencilikten çok, görsel değerler ile bir şeyler söylemeye çalışan fotoğrafın, ürünün temsilcisi: Şahin Kaygun. Bir de üçüncü kişi var aramızda, bir amatör fotoğrafçı: Samih Rifat. Bu üç kişi fotoğrafın ülkemizde bugününü, beklentilerini, olması gerekenleri, toplumun neyi yeğlediğini konuşsunlar tartışsunlar istedik. Bakın nasıl söyleştiler:

SAMİH RİFAT: Ara, tanıklık fotoğrafı müthiş bir olay. Kaçınılmaz. Son derece de yaygın. Gazetecilikten, endüstriye, röportajcılığa kadar. Oradan başlasak diyorum.

ARA GÜLER: Üstelik yayın organları var. Dergiler, gazeteler kitaplar... Türkiye'de yok o başka... 50 yıl daha da çıkmaz ama..

SR: İkinci ekip biraz daha küçük tabii. Sanki resim meselesinin bir kenarına köşelenmiş.

ŞAHİN KAYGUN: Resmin ne meselesi-ne?

SR: Resmin görsel, plastik meselesinin yanına. Belgeci fotoğrafa nazaran daha küçük boyutlarda kaldığı söylenebilir mi? Benim gibi amatör çok adam var bu işe merak sarmış. Bugün resim sergisine on kişi geliyorsa, fotoğrafa yüz kişi geliyor. Çocuklar, gençler, pıtrak gibi. Genel eğilimi, sanıyorum belgeci fotoğraftır.

A. GÜLER: Belgesel fotoğraf daha kolay da ondan. İyi de çeksen kötü de çeksen belge oluyor.

Ş.KAYGUN: Sağlık raporu da bir belgedir ona bakarsan!

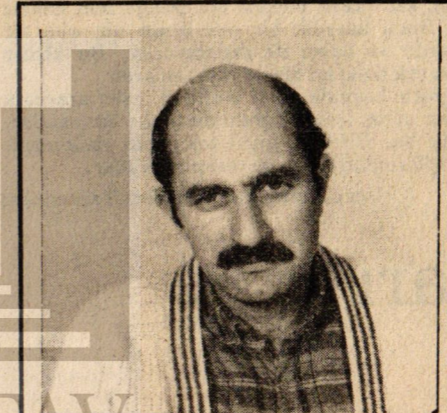
A. GÜLER: Tabii, mahkeme zabıtları da belgedir. Adliye bakımından önemlidir!

S. RİFAT: Belgenin sanat olduğu bir yer var...

A. GÜLER: Her zaman derim ya, "fotoğraf" sanat değildir. Fotoğrafçı belki sanatçıdır ama fotoğraf daha kendini deniyor. Küçük heyecanlar sanat olmaz. O zaman mizanpaj da, ayakkabı, yapmak da sanattır.

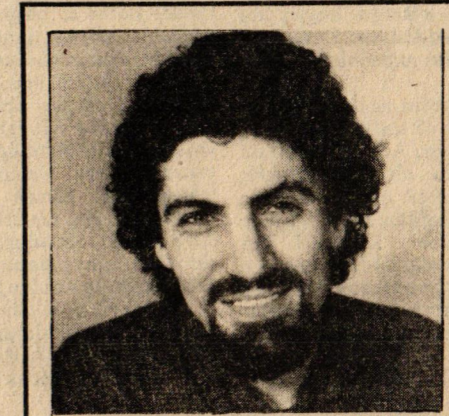
S. RİFAT: Peki, uç bir örnek alalım. Cartier Bresson, Beethoven gibi biri değil midir?

A. GÜLER: Hayır. Değildir. Beethoven'e fotoğrafta yaklaşmış tek adam görüyorum. Çok genç kuşaktan bir fotoğrafçı. Josef Kudeřta. Bir gerçeğin öyle bir anına kadar geliyor ki, kovboynun yürürken aniden tabanca çekmesi gibi. Her cebinde bir makina. Birden "O" anı görüyor, "tık".. Bir hafta Magnum'da onunla aynı odayı paylaştım. Sabahtan akşama, adamın hayatında başka bir olay yok. Cartier Bresson

S. Rifat

Bugün resim sergisine on kişi geliyorsa, fotoğrafa yüz kişi geliyor. Genel eğilimi de belgeci fotoğraftır

S. Kaygun

Durumun adını koyalım mı? Fotoğraf makinası sevemez, göremez, duyamaz; sevmesini, görmesini, duymasını bilen ancak insandır

Plastik bir anlatım demek gerek. Sen zaman kaybedersen aleyhine, ben kaybedersem lehime çalışıyor. Aramızdaki tek ve önemli fark.

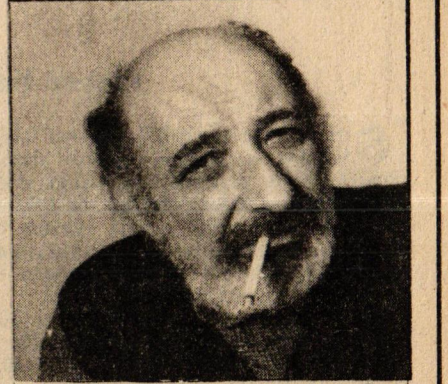
S. RİFAT: Bugün Türkiye'de hatta dünyada bu işi yapan iki kişinin beklentileri ne olabilir? Yani nerelere uzanabilir?

A. GÜLER: Şimdi Türkiye'nin büyük bir derdi var. Neden bizde röportajcılık, ya da sanat fotoğrafçılığı ilerlemiyor? Yıllarca Hayat Dergisinde çalıştım. Bekledim ki, bir Paris Match, Life gibi bir dergi olsun. Olmadı. Türkiye'nin National Geographic gibi bir dergiyeye ihtiyacı var. Yoksa, bugünkü gibi eften püften, çocuk dergisi, yok kadın dergisi vb. gibi Türkiye'nin kâğıdını bitirmekten başka işe yaramayan birtakım dergilere değil. Elimde böyle bir dergi olsa, Şahin Kaygun'a derim ki, "Sen git bir Diyarbakır röportajı yap, bir ay. Cebine şu kadar para!" Başka dergiyeye başka bir olay... Böylece hem fotoğrafçı, hem de alıcı oluşacak. İnsanlar fotoğrafı almaya başlayacaklar. Gençler çekiyorlar ama nerede yayınlanacak bunlar? Türkiye'de var mı bu olanak? Ressamlarını kurtarmamış bir ülkede, fotoğrafa sıra ben öldükten sonra gelir ancak. Osman Hamdi, Cemal Tollu vb. kişiler için kıtan vokken vâni. Siz divorsunuz

S. RİFAT: Tabii, böyle bir bağımlılık var...

A. GÜLER: Demek ki herşeyden önce 'imağınasyonu' kısıtlıyor bu alet...

S. RİFAT: Pişekâr olarak bir şey söylemek isterim. İkinizin kullandığı dil farklı. Sen, ikibin yıldır kullanılan bir dilin son bir gelişmesi üzerindesin. O, yeni bulunan bir dilin üzerinde... O bir zaman dilimini yakalamak, bir şiir

A. Güler

"Fotoğraf" sanat değildir. Fotoğrafçı belki sanatçıdır ama fotoğraf daha kendini deniyor. Küçük heyecanlar sanat olmaz

belge niteliğindedir. Vesikalıktır yani. Bense evde adamın duvarına asabileceği bir fotoğrafın peşindeyim. Sanatsal anlamda bir boyutu olmalı diyorum. Anlatımcı, görsel öğeleri yaşatan bir şeyi arıyorum.

A. GÜLER: Ben de sergi açtım. Ama hiçbir sergide resim satmadım.

S. RİFAT: Senin fotoğrafların dostların duvarlarında. Satın alan da ancak, Stern, Life vb. dergiler. Değeri satılıyor. Örneğin, Şahin, Stern'e hiç fotoğraf satamaz tahmin ediyorum. Senin olayın bir anıt gibi duruyor. O kendi içinde bir olay. Ama Şahin'inkiler satın alınmaya başladı. Resim gibi, gravür, heykel vb. gibi. Sen tek anları yakalıyorum diyorsun ama büyük röportajlar peşindesin. Gayen kalıcı olacak kitaplar. Şimdi bir makina/teknik kolaylığının gençler olayında etkisi nedir?

Ş.KAYGUN: Çok şiir yazan, resim yapan da var. Ama yapılan her şeye özgün ürün olarak bakamayız. Her ortaya çıkan sanat yapıtı değildir. Her yazılan şiirin gerçek bir edebiyat değeri var mıdır? Üstelik arada bir de fotoğraf makinası varken...

A. GÜLER: Herkes kendini fotoğrafçı sanıyor...

Ş. KAYGUN: Bence alet bir ressamın fırçası, bir yazarın daktilosu gibidir.

S. RİFAT: Ama bir daktilo değil. Bir rastlantı sonucu, insanın doğayı yaratma arayışının sonunda bir yerlere geldi. Oturdu. Kolaylaştırıcı bir yanı var.

A. GÜLER: Bu bir oyundur. Bir çarktır. Sanayiler kuruluyor. Büyük kazıklar atılıyor.

Ş. KAYGUN: Amatör hevesten

Son bir bakış Bir umut belki: Arabesk

Son'dan bir önceki kare: "Gelinliğimi istiyorum"

"Silahlara Veda"

SON

büyük seslerden biri gibi, ancak 50 yıl sonra eko mu, ses mi olduğu söylenebilir. Zaman büyük bir süzgeçtir. Ama kabul edilmiş gerçekler de vardır. Bir Beethoven'i silemezsin. Ya da bir Shakespeare'i. Örneğin Lod Marlowe'e ne oldu? Kaybolmuş gitmiştir. Sanat benim için çok başka bir şeydir. Bir tür evlilik gibidir yahu!

S. RIFAT: Şahin'e soralım bir de. Meseleye 'belgecilik' açısından bakmayı, resim sanatının, görsel plastik sanatların bir köşesi gibi yaklaştığımız zaman olay değişir mi?

Ş. KAYGUN: Ona resim sanatı deme. Klasik sanatlar olarak bakalım. Ara'ya katılıyorum. Belirtmek isterim. Küçük heyecanlarla sanat olmaz. Mahkeme zaptı gibi ele alınmış bir fotoğrafa 'sanat' demek söz konusu değil. Ama, plastik sanatlar içerisinde, bir ürünün sanat yapıtı niteliğini taşıması için özünde bulundurması gereken görsel kesitini havada tutmak, saptamak istiyor.

Ş. KAYGUN: Aramızdaki farkın adını söyleyeyim mi? Ara Güler "anamlı an" peşinde. Haklı. Yaşadığı bir olayı başkalarının da yaşaması için saptayan, belgeleri bir tavrı var. Bunu görsel boyutlarla zenginleştirerek, bir ürün ortaya koyuyor. Belgeci fotoğrafa sanat diyemediğimiz sırada Ara Güler'in fotoğraflarına şapka çıkarıyorsak, burada onun kişiliği söz konusu. Benim çektiğim fotoğrafın adına "anamlı an" demek mümkün değil. Klasik bir anlam. Yaptığım iş "çekmek" değil "yapmak"tır. Çünkü ben fotoğrafı çekerken, içerikteki öğelerden bir tanesi beni rahatsız edici bir havada ise, beni rahatlatıcı bir havaya girmesi için ayrıca çaba, zaman harcarım.

A. GÜLER: Realizmin değil de grafiğin peşindesin sen...

S. KAYGUN: Tam grafik değil.

Bu röportaj böyle yapıldı

Oturanlar (1 kişi - soldan sağa) Nimet. (o kadar) Çerçeveden bakanlar, a'nı zamanda ayakta: Ara, Samih ve Şahin

yararlanmak isteyenler, bu duygularını yerini değiştirip yeni model diye satıyorlar. Bir araçtır yalnızca. Makinanın arkasındaki beyin önemlidir. Kültürel gelişimin sağlanmasıdır önemli olan. Tuzağa düşmeyecek beyinler gelişmelidir.

A. GÜLER: İnsanlar görmedikten sonra makina neye yarar? Işığı, rengi görmüyor ki, yanından geçip gidiyor.

Ş. KAYGUN: Durumun adını koyalım mı? Fotoğraf makinası sevemez, göremez, duymaz. Sevmesini, görmesini, duymasını bilen ancak insandır. Olanaksızlıklar içinde teknolojinin çığırına düşersek bu tuzakta yaşayacağımız çığır daha da beter olur.

İçinde sarı, kırmızı, yeşil ışıklar yanan, düdüklü çalan "dur, çek, çekme" diyen fotoğraf makinaları insanlara yanlış yön verirler ancak.

Ş. KAYGUN: Durumun adını koyalım mı? Fotoğraf makinası sevemez, göremez, duymaz. Sevmesini, görmesini, duymasını bilen ancak insandır. Olanaksızlıklar içinde teknolojinin çığırına düşersek bu tuzakta yaşayacağımız çığır daha da beter olur.

A. GÜLER: Yayınlanmazsa, hiçbir zaman kimsenin haberi olmayacak ama.

Ş. KAYGUN: Bir şeyi değiştirmek gerektiğine inanıyorum. Sokaktaki adamın kafasındaki fotoğraf kavramı

KÖŞEDEN

MURAT
BELGE

"OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU"NA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

Tarik Buğra'nın *Osmancık* romanında, Osmanlı imparatorluğunu kuran ve bildiğiniz büyük zaferlere ulaştıran gücün, bir şekilde, Kayı aşireti içinde gizli olduğunu görüyoruz. Oyle ki, Osmanlı haşmeti, Kayı aşiretinde "kuvveden file çıkarıyor"; Osman'ın gençliğinde bir "potansiyel" ken, bu andan başlayarak bir "gerçeklik" olur.

Dünyaya Buğra'dan çok farklı biçimlerde bakan başka yazar-teorisyenlerde, bu olay sözkonusu olduğunda, bazı şaşırıcı bakış benzerlikleri görülüyor. Hikmet Kıvılcımlı'yı ve onun tarihi açıklama tarzını ele alalım. Ona göre eski uygarlıklar zorunlu olarak yozlaşır, çöker; ilkel topluluk değerlerini temsil eden barbarlar bu uygarlıkları yıkarak o kalınlar üstünde yeni, zinde, güçlü politik birlikler kurar. Dolayısıyla bu bakış tarzında da imparatorluk-kuran enerji, bir aşiretin "barbar" ahlâkında içkindir.

Kemal Tahir de Osmanlı devletinin kuruluş evresini bir roman çerçevesinde incelemiş bir yazar. *Devlet Ana*'nın başından sonuna kadar Bizans'ın ve Avrupa'nın yoz feodal ahlâkının-düzenliyle birlikte- çöküşünü ve Kayı aşiretinde cisimleşen "iyilikçi" devlet anlayışı ve ahlâkın yöredeki yerli halk arasına kök salmasını izleriz. Burada da, bu yeni devleti kuran enerji, bilgi, deneyim, Kayı aşiretinde vardır.

Böylece, burada sözkonusu ettiğim üç yaklaşımın da, Osmanlı İmparatorluğu gibi bir büyük devleti oluşturan "pozitif" değerleri bir "aşiret" yapısında "mündemec" saydıkları görülüyor. Bu aynı zamanda, daha epistemolojik bir düzeyde, tarih sürecinin "potansiyel/gerçekleşme" çerçevesinde kavranması anlamına geliyor. Bir başka düzeyde, son analizde bir "sosyo-ekonomik formasyon" olan Osmanlı toplumunun varoluşu, ahlâki-insani değerler boyutunda açıklanmış oluyor. Bütün bunlar bir araya gelince, kuruluş ve yükseliş kadar çöküşün de aynı terimlerle açıklanması gerekir. Şematik biçimde söylersek, kuruluş ve yükselişte etken olan ahlâki-insani değerlerin süreç içinde şu veya bu nedenle eksilmesi ya da yok olması, çöküşe yol açmalı.

Tarik Buğra, kendi dünya görüşüyle tutarlı biçimde, bu değerleri romanın-dolayısıyla Kayı aşiretinin- kişilerine "hiyerarşik" bir biçimde dağıtıyor. Savaşçılar var bir yanda, öbür yanda da Edebalı gibi yarı-mistik, yarı-politik bilgilerle donanmış düşünce adamları. "Osmancık", bu iki değerler dizisini kendi kişiliğinde en iyi birleştiren insan olarak devlet kuruculuğu misyonunu yükleniyor. Buğra'nın görüşüne göre Osmanlı devletinin oluşumu benzersiz bir süreç; yalnız bizlere özgü, milli bir hasletin sonucu.

Kıvılcımlı ise aynı "kuruculuk" özelliğini daha evrenselleştirir, bütün barbar kavimlerin özelliği haline getirir. Kemal Tahir'e gelince, orada bu değerler bir "üretim tarzı" halinde somutlaşmakta ve o zaman geçerlilik kazanmaktadır. Böyle ayrımlara rağmen, yukarıda belirttiğim gibi, üçünün yaklaşımında da, Osmanlı devletinin kuruluşu için muhtaç olunan kudret aşiretin damarlarında mevcuttur.

Osmanlı devletinin kuruluşuna ilişkin bir başka açıklama tarzını da, son yazımda değindiğim gibi, Fuat Köprülü sunuyor. Onun açıklaması bütünüyle başka ilkelere dayandığı için, burada adı geçen üç yazar da, Zeki Velidi Togan gibi konuyla ilgilanmış tarihçiler de, kendi aralarındaki bütün farklılıklara rağmen, bu soyutlama düzeyinde Köprülü karşısında ayrı bir öbek oluşturmuyorlar. Ama Köprülü'nün gerek genel olarak tarihe bakışını, gerekse özel olarak Osmanlı devletinin kuruluş sürecine bakışını, bu yazıda ele alacak yer kalmadığı için, bu konuyu bir hafta daha sürdürmem ve olaya bir de bu açıdan bakmam gerekiyor.

"FIRSAT EŞİTLİĞİNE DOĞRU..."

YVETTE ROUDY
Fransa Kadın Hakları Bakanı

Süradan Cinsiyetçilik" (Sexism Ordinaire) kitabının önsözünde Simone de Beauvoir sözde demokrasi ile yönetilen Atina şehrinin içinde yaşadığı tutarsızlığa dikkati çekiyordu. Atina hem eşitlik ilkelerini savunuyor, hem de kölelerin varlığını kabulleniyordu. Bu kadar büyük bir oranda olmasa bile bu körlüğü bugün de yaşıyoruz. Toplumumuz aynı çelişki içinde hapsedilmiştir. Demokrasiye çok bağlıdır ama halkının yarısının kadınların uğradıkları fırsat eşitsizliğine göz yummaktadır.

Bu çelişkinin birçok sonucu vardır. Kadınlar tüm işçilerin hemen hemen % 40'ını, vasıfsız (niteliksiz) işçilerin ise % 47'sini oluştururlar. Ama vasıf (nitelikli) işçilerin ancak % 40'ı kadındır. Adalet midir bu? Hizmet sektörüne yığılan kadınlar çoğunlukla hiç bir yetenek gerektirmeyen işlerde çalışmaktadırlar. Ve bu, sözü geçen sektörde öyle bir tikanıklık yaratmaktadır ki kadınlar okuldan çıkar çıkmaz işsiz kalmaktadırlar. Adalet midir bu? Kadınlar, kendileri için geleneksel, yani "kadın meslekleri" olmayan mesleklerde, tarım ve sanayi sektörlerinde ya da yeni teknolojiler gerektiren işlerde çalışmak istiyorlar. Ama sayısız engellerle karşılaşılıyor bu iş yerlerinde. Bunlar iş bulma kurumlarındaki rehberlerin kuşkuculuğu, kurumların ya da erkeklerin kadın işçileri kesin olarak reddetmesi, ya da kadınların çalışacakları işyerinde tuvalet bulunmaması olabilir. Adalet mi bu?

Fransa'da 8 mart kutlamaları ve düşündürdükleri

GÜLNUR SAVRAN

8 Mart Uluslararası Kadın Günü Fransa'da henüz resmi tatil değil. Ancak geçen yıldan beri, 8 Mart kadınların özel günü olarak resmen tanınmış. Bu bile kendi başına önemli: artık Fransa'da, kadınların yalnızca kadın olmaktan kaynaklanan sorunları, ve salt kadınlar olarak paylaştıkları şeyler olduğu resmen kabul ediliyor. Bu ortak sorunlar ve dayanışma duyguları etrafında kadınların bir araya gelme, tartışma, talepler oluşturma hakları gözardı edilemiyor.

İşte bu bağlamda, Kadın Hakları Bakanlığı, 2-8 Mart arasında bir kadın haftası düzenledi. Bir hafta boyunca, Georges Pompidou Kültür Merkezi'nde, gündüzleri çeşitli tartışma toplantıları sürdürülürken, geceleri de kadın sanatçıların çalışmalarından oluşan müzik, dans gösterileri yapıldı. Açık oturum biçiminde düzenlenen tartışma toplantılarının çerçevesini Sosyalist Hükümet'in kadınlarla ilgili iki önemli yasa girişimi belirliyordu: Aralık ayında Meclis'ten geçen ve Nisan'da Senato'da oylanacak olan 'Meslek Eşitliği Yasası' ve önümüzdeki aylarda Meclis'e sunulacak olan 'Cinsiyetçiliğe Karşı Yasa'.

İlk yasa özel kesimde çalışan kadınlarla ilgili: yasa, işe alınmada olsun, mesleki ilerleme aşamasında olsun, kadınlara karşı cinsiyetçi ayırım yapılmaması, kadınların işsizlik karşısında erkeklerle eşit güvencelere sahip olmaları ve eşit işe eşit ücret almaları öngörülüyor. Ancak, Kadın Hakları Bakanlığı, yasal eşitliğin tek başına gerçekliği dönüştüremeyeceğinin de bilincinde; kadınlara

(Kimyada: doyurma, işba- içine geçme, sinme, sindirme-ıslatma-ıslanma) impregnation de la terre par la pluie).

Niçin işsizlerin % 60'ı kadındır? Bu çok korkunç bir rakam. Niçin mesleki eğitim stajlarındaki (1) kadınların miktarı sadece % 25? (niçin işletmelerdeki yöneticilerin çok azı kadındır? Çocuklu bekâr (!) ve dul kadınların yaşamak için anne-babalarının paralarına ihtiyaçları vardır? Niçin?

Kadınlar Mecliste yoklar; neden ülke için hayati kararlar alanların sadece yüzde 2, bazen de yüzde 8'ini oluşturuyorlar? Niçin kadınlar ortalama olarak daha fazla kuramsal eğitime itiliyorlar ve niçin genelde öğrenimlerinde erkeklerden çok daha başarılı olmalarına rağmen yönetici kadroların sadece yüzde onunu oluşturuyorlar?

Çünkü cinsler arası fırsat eşitliğinin olmadığı bir toplumda yaşıyoruz. Bu eşitsizliğin adı cinsiyetçiliktir. ve Robert sözlüğünün yazarları cinsiyetçiliği şu şekilde tanımladıkları zaman hiç de yanılmıyorlar: Cinsiyetçilik, kadın cinsine ayrımcı bir tavır takınmaktır. Kimse bunun tam tersi olan bir tavır takınmayacağı düşünmez: Hiç bir erkeğe, salt erkek cinsine ait olduğu için haksız davranıldığı olmamıştır. Buna karşılık bir çok insan bir başka cins için dışlanmışlardır ve halen de dışlanıyorlar. Bu kişiler cinsiyetçiliğin ne olduğunu çok daha iyi hissederler, anlarlar.

Çünkü cinsiyetçilik hayatın başından beri vardır. Cinsler arasında ayırım ve bu farklılığın bir süre içinde öğrenilmesi söz konusudur. Çok ustalık bir eğitimidir bu. Bebeğin giysi takımının renginden, oyuncaklardan, çocuk kitaplarından tutun da resimlere kadar.

(Gelecek hafta: Aile ve Meslek Yaşamında)

"Feminizm tehdit edilmiyor"

70 li yıllardan bu yana feminizme baktığımızda, gerçekleştirilen işler olmuş mudur? Yoksa, kısmi doyumlar kadınları taleplerinden bıktırıp hareketsizleştirilmiş midir?

Kadın hareketinin duraganlaştığı görüşüne katılmıyorum. Kazanılmış haklar işlerliğini sürdürmektedir. Gebelikten korunma ve kürtaj hakkının elde edilmesi önemli zaferlerdir. Ayrıca, bunlar gelecekteki önemli başarıların yolunu açacaklardır. Bu zaferlerin cesaret kırıcı olduklarını düşünmüyorum. Eğer, başarısızlıkta bir meydan okuma, hiçe sayma varsa, başarıda da eylemi yürekendirici bir nitelik vardır. Kadın hareketinde, şimdi, elde edilen başarılar, güne göre biraz sönük, hareketse başlangıcında olduğu kadar saldırgan değildir. Çünkü, o sıralarda dayanaktan yoksunduk ve hareket yeni başlıyordu. Dolayısıyla, insanları etkileyerek imgelem güçlerini harekete geçirmek ve büyük gösteriler yapmak gerekiyordu. Kürtaj hakkı ve

SİMONE DE BEAUVOIR VE 8 MART

Halen 75 yaşında olan "İkinci Cins" (La Deuxième Sexe) kitabının yazarı Simone de Beauvoir Fransa'da bugün de feminizmin önemli simgesi durumundadır.

Geçtiğimiz on yıl içindeki parlaklığından birşeyler kaybetmiş bile gözükse

varlığını hâlâ sürdüren "Kadın hareketi" üstüne, 8 Mart'ın "Uluslararası Kadınlar Günü" olması nedeniyle, Simone de Beauvoir ile "Le Monde" gazetesi muhabirlerinin yaptığı söyleşiyi aşağıya aktarıyoruz

"Kuşkusuz, sınıf sorunu feminizmin de içinde yer almaktadır. Daha önce, ekonomik sömürüye karşı mücadele üzere harekete geçmiş kadınları feminizm adına harekete geçirmek zordur. Ama, kadınlar giderek her iki mücadelenin de birbirine bağlı olduğunu anlayacaklardır"

gebelikten korunma gibi konularda, içinde yaşadıkları koşullar ne olursa olsun bütün kadınları ilgilendiriyordu. Şimdi ise, taleplerimizin dayandığı temel eskiden olduğu kadar genel değildir. Bugün entelektüel ya da burjuva kadınlarla gerçekten nasipsiz kadınlar, işçi kadınların durumları arasındaki ayırım yeniden gündeme gelmektedir. Kuşkusuz, sınıf sorunu feminizmin de içinde yer almaktadır. Daha önce, ekonomik sömürüye karşı mücadele üzere harekete geçmiş kadınları feminizm adına harekete geçirmek zordur. Ama, kadınlar giderek her iki mücadelenin de birbirine bağlı olduğunu anlayacaklardır.

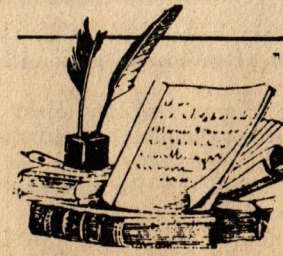
"KAÇAK İŞÇİ" EV KADINLARI

Bugün için önemli sorunlardan biri de ücretsiz olduğu ve varlığı tanınmadığı için kimi kez "kaçak-ış" diye de adlandırılan ev-işidir. Kuşkusuz, günümüzde bazı erkekler bu konuya iyi niyetle yaklaşıyorlar. Ne yazık ki, büyük bir çoğunluk için henüz aynı şeyi söylemek olası değildir. Kadınlar ise, bu

OKURDAN

8 Mart ve ülkemizde kadının tanımı üzerine:

Toplumdaki yerimiz

Ailelerin kız evlatlarını yetiştiriş tarzındaki uyguladıkları yolun hatalı olduğu kanısındayım.

Daha ufak birer kız çocuğuyken, bize birer umacı gibi tanıtılan erkeklerle, belli bir yaşa geldikten sonra evlenmemiz isteniyor. Hatta bu bir baskı halini de alırken,

durumu o denli doğal karşılamaya alışmışlardır ki, örgütlü bir karşı çıkma son derece güç gözükmektedir.

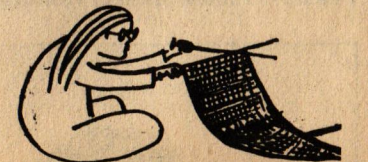
Verilmesi gerekli tüm savaşlar verilmiş midir? Öncelik taşıyan amaçlar iyi seçilmiş midir?

Başlangıçta, eşitsizlik sorunu üzerinde durulmadı. Gebelikten korunma ve kürtaj hakkı öncelik taşıyan sorunlar oldukları için bunlar üzerinde mücadele yoğunlaştırıldı. Ancak, çok kısa bir süre sonra; çalışma hayatı, ücret eşitliği gibi sorunlar üzerinde durulmaya başlandı. Ne var ki, elde edilen yasal haklar uygulanmamaktadır ve de erkekler, kadınların çalışma hayatına ilişkin haklarına, kürtaj haklarına gösterdiklerinden daha güçlü bir direniş göstermektedirler.

(Gelecek hafta: Entelektüel yetersizlik yoktur)

"Le Monde" gazetesinden özetleyerek çevirenler: Serpil Arıerçetin - Feyza Tolga

BASINDAN SEÇMELER

8 Mart'ın vankıları

in, bugün varmış olduğumuz noktada, bugüne kadar yaşadıkları eşitsizliklerin somut etkilerini taşıdıklarını ve 'yasa karşısında eşitlik' ilkesinin, tersine, eşitsizlikleri gizleyeceğini görüyor. Bu yüzden, Yasa'nın etkili olabilemesi için, yani gerçeklikteki eşitsizliğin ortadan kalkmaya başlaması için, bir takım eşitsiz önlemler alma yoluna da gidiyor: kadınların genellikle çok azınlıkta olduğu iş alanlarında kadınlara özel kontenjan ayırarak, yine bu tür alanlarda kadınlara özel kurslar açarak, orta öğretimde kız öğrencilerin geleceklelerini belirleyen ayrımları ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemeleri gündeme getirmek, meslek eşitliği ile ilgili anlaşmazlıklar konusunda yetkili bir Yüksek Konsey oluşturmak, düşünülen önlemlerden bazıları.

AÇIK OTURUMLAR

Bu anlayışa bağlı olarak, açık oturumların ilki, orta öğretimde kız öğrencilerin karşısına çıkan gizli ya da açık engellerin tartışılmasına ayrılmıştı: kızlarla erkeklerin farklı çalışma alanlarına yönlendirilmeleri, erkekler için uygun görülen mesleklerin çeşitliliğine karşılık kızların çok belirli alanlarda yetiştirilmeleri (300 tür işe karşılık 30 tür iş), örneğin işsizlik bağlamında, yasal eşitliğin nasıl olup da gerçek eşitsizliğe dönüşüverdiğini açıkça ortaya koyuyordu. İkinci gün, meslek hayatında bu eşitsizliğin somut olarak hangi biçimlerde ortaya çıktığı tartışıldı: sorunlar, hemşirelik, sekreterlik gibi 'kadın meslekleri'nde erkeklerle kadınlar arasında yaşanan egemenlik ilişkilerinden (patron-sekreter, doktor-hemşire), kamyon şoförlüğü ya da tiyatro elektrik tesisatçılığı yapma 'cüründe' bulunan kadınların karşılaştıkları güçlükler, ücret eşitsizliği ve fırsat eşitsizliğinden, erkek-kadın karışık mesleklerdeki hiyerarşiye kadar uzanıyordu. Kadınların yaratıcılığının tartışıldığı açık oturumda ise, yaratıcı olmanın ancak belli koşullarla (ön bilgi, beceri, boş zaman) bir arada gittiği varsayımdan hareket eden konuşmacılar, bu koşulların kadınlarla erkekler arasındaki eşitsizlik dağılımını dönüştürmenin gerekliliğini vurguladılar.

Son iki günün tartışma konularını 'Cinsiyetçilik ve Sinema' ile 'Cinsiyetçilik ve Kültür' oluşturuyordu. Bu konuların seçimini de Sosyalist Hükümet'in Parlamento'ya sunacağı 'Karşı-Cinsiyetçi Yasa' açıklıyor. Söz konusu yasa, kadınların ezilmesinin ekonomik ve yasal boyutlarının ötesinde ideolojik boyutları hedef alıyor. Bu yasanın gündeme gelmiş olması ise, cinsiyetçi ideolojinin zaman zaman örtük olarak, zaman zaman da utanmaz bir açıklıkla kadınları aşağılatmasının, erkek egemenliğini sağlayan toplumsal ilişki biçimlerini savunmak için elinden geleni ardına koymadığının açık teslimi. Yasa reklâmlarda, basında, iş ilânlarında yaratılan kadın imgelerinin kadınlara bir saldırı niteliği taşımasını engellemeyi amaçlıyor. Geçtiğimiz günlerde Bakanlar Kurulu'nda kabul edilen bu yasaya göre, cinsiyetçiliğe karşı mücadele için en az son beş yıldır tüzüklerine almış olan birlik ve dernekler, kadınların cinsiyetleri yüzünden aşağılandığı ya da ayırma uğradığı durumlarda, taraf olarak mahkemeye başvuru hakkına sahiptir.

SİNEMA VE KÜLTÜRDE KADIN

'Cinsiyetçilik ve Sinema/Kültür' konulu açık oturumlar bu yasa tasarısının dayandığı anlayışın sıcaklığına tartışılmasını sağladı. Filmlerde, reklâmlarda basında kadınları düpedüz aşağılayan imgelerin yanısıra, okul kitaplarında yaygın olan ana ve ev kadını imgelerini, dile yerleşmiş ve kadını ya yükselen ya da ona belli bir rol yükleyen

söyleyiş biçimlerini eleştirme yöntemleri üzerinde konuşuldu.

Feminist hareket sırasında kadınların kendilerinin geçirdiği dönüşümler, yaşadıkları çelişkiler, Kadın Hakları Bakanlığı'nın Georges Pompidou Kültür Merkezi'nde düzenlediği açık oturumların konuları arasında yoktu. Kadınlara erkekler arasındaki ilişki biçimlerine, ve çekirdek ailenin oluşturduğu kadın kişiliğine ilişkin sorunlar, yine Bakanlığın maddi desteğiyle ve haftayla süreklilik içinde, ama kadın hareketi içinde yeralan çeşitli grupların özerk olarak düzenledikleri, sadece kadınlara açık bir toplantıda tartışıldı. Her çeşit yasa ve düzenleyici önlem anlayışının ötesinde, ataerkil-kapitalist toplumsal

ilişkilerin kendileri gündeme geldi burada. Farklı yaklaşımlarla da olsa, kadınlar gözlerini kendi hareketlerine ve pratiklerine çevirmişlerdi.

Bugünlerde Fransa'da kadın hareketi sosyalist bir Kadın Hakları Bakanlığı'na sahip olmanın doğurduğu çelişkileri, sancuları yaşıyor. Bakanlığın çeşitli alanlardaki girişimleri aslında kadın hareketinin 1968'den bu yana verdiği mücadelenin meyvaları. Ancak, erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğinin devlet aracılığıyla ortadan kalkmayacağı açık; kadın hareketi bağımsızlığını sürdürmek zorunda. Bu gerilimin yankıları günlük basına kadar ulaştı. Ama yine bu gerilim, hareketin kendisine eleştirel olarak bakmasını sağladığı ölçüde yararlı, anlamlı.

Nur Koçak, "Ablam ve Annem Taksim Anıtı Önünde", 1981, Kurşun Kalem

Nur Koçak, "Ablam İlkokul 3. sınıfa başladığı gün Taksim Anıtı Önünde", Kurşun Kalem

Ben insanım

Ben; fizyolojik olarak kadın; sosyolojik olarak genç kız; sınıfsal değerlendirmede küçük burjuva ailesinden (kalmadı ama) gelmekte olup yine büyük bir ihtimalle küçük burjuva olacağı sanılan bir genç kız ya da kadın; eğitim kusurunda yökzede olmaktan sonunda kurtulan 4.sınıf öğrencisi, okul bittikten sonra "okumuş ev kadını" adayı; hocama göre, niceliksel eğitimi çok niteliksel eğitimi az (ben de anlamadım) bir kız, anneme göre müriyeti görülecek tek kız; babama göre babasının kızı; komşuma göre, mahallenin hanım hanımıcık güvenilir kızı; görücülerim için oğullarına karı olmayacak bir kız (yine de gelirim); sevgilime göre ironik-posesif-agresif duyarlı kız; dolmuş şoförü için yine melek bir kadın, asansörcü

için 21'deki sarı kız; kapıcı için yöneticinin kızı; gündelikçi için küçükhanım; bakkal için Maltepe için kız, kitapçı için çok kitap alan ama okuduğu şüphe götürken kız; kimilerine göre lüpen; kimilerine göre dost; yaşlı dostum için kompleksli ilişkinin yaratıcısı sevimli ve bilinmez genç kız; kadınlar için kocalarını sakınmaları gereken bir hoppa ya da vamp; erkekler için nefis bir parça; Çankaya'da hanımefendi, Bendderesi'nde sadece vajina;...

Herkes kendine uygun birtakım tanımlamalar yapmaktadır. Toplumdaki, benimle ilgili değerlendirmede, yukardakiler ilişkinindedir. Kiminde olumlu, kiminde olumsuz, kiminde ikircikli... Benim, kendimle ilgili değerlendirmem hiç bir zaman onlar için önemli olmaz. Ya içtenlikli kurallara (kural hiç bir zaman içtenlikli olamazdır) uygun yaşamalıyım ya da kendimle başbaşa kalmalıyım. Bu seçim yapılmışsa gerisi gelir.

Ya tüm iyilikler sevgi, dostluk, mutluluk, aşk, duygular reddedilerek geriye dönülür; Ariston'un tanımını bile onu kurtarmaya yetmez ya da duymak, görmek, dokunmak, seslenmek için duyu organları zorlanır, kızılır, öfkelenilir ve her gün yürürün yürümenin anlamı olur, yaşam sürer. Kiminde başarısız kiminde başarısız; ama hep umutla yaşayarak.

Ben düşünen, duyan, hisseden ve kavga etmesini bilen bir insanım. Beynimin bütün hücreleri ile düşünmeye zorlarım kendimi. Her bir hücremde hissetmeye çalıştığım insanları düşünürüm, onlarla kavga ederim. Duyan, seven bir insanım. Sevgi sadece yüreğimde ve saklı değil. Her zaman ortadadır; ama kimse aç yüreğini bak ben seviyorum diyecek kadar kendiyi barışık değil. İnsanlara; Madagaskar'dakine Himalayalardakine, yerin yedi kat dibindeki insanlara çok şeyi olduğunu söyleyen birisiyim.

Ben, İNSANIM. Kadınıtığım bir insanlık çeşnisidir, kimilerinin de erkek olması gibi.

Kadın olarak ezme çalışıyorlar. İnsan olmanın onurunu ve mutluluğunu yaşamam, insanlık erdemini taşımam engelleniyor, bastırılıyor. Kadın olmanın eziklik yaratmaması gerektiğini kavradım, çünkü görmeleri duymaları, söylemeleri bastırılmakta olan kadın ve erkekleri anlıyorum ve hep birlikte "insan" yaratma çabasına girişmemizin gerekliliğine inanıyorum.

Acı olan kadının; kendisini ve durumunu cehaletten güçlenen hoşgörüsü ile kabuledişi ve önleyici, koruyucu, sorun çözücü girişimlere ya katılmaması ya engellemesi ya da hiç haberinin olmamasıdır.

Kimilerinin farketmediği kimilerinin farketmediği sosyal ve psikolojik baskıların altında nefes almaya çalışanlar için 8 Mart'ı kutladım.

Kadın
Nihal ÖRS

GÜLSER KAYIR

Dünya Kadınlar Günü'nde "En ağır işçi 'ev kadını' başlığını Hürriyet gazetesinde gördük. Ailenin gündelik düzenini kurmak ve sürdürmek için sabahın akşamına dek çocuk bakımı, çamaşır, bulaşık, yemek, alışveriş, ütü gibi işleri yüklenen kadının emeğinin ücretsiz kaldığı konusunu genişlemesine inceleyen bir haberle karşılaştık. Haberde "bir ev kadını günde ortalama 14 saatten, haftada 98 saat mesai yapıyor. Bu iş kanununa göre haftalık çalışma süresinin 2 mislidir. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından bile dünyanın en ağır işçileri sayılan ev kadınlarının hak yerini bulsa- bir yıllık ücretleri 1.392.000 TL. dir. İyi ki ücret almıyor." denilmiş.

Ayrıca Dünya Kadınlar Günü'nün ne olduğuna değinilen habere çeşitli ulusların kadınlarını 8 Mart'ta birleşmeye iten nedenin temelini; 1908 yılında New York'ta bir pamuk fabrikasında çalışan kadın işçilerin işten çıkartılmalarını protesto amacıyla fabrikayı işgal ettikleri ancak eylem sırasında çıkan yangında 129 kadının yanarak ölmesi üzerine 1915 yılında uluslararası kadın hareketleri yöneticilerinin bu günü Kadın Bayramı olarak kutlama kararı almalarına dayandığı belirtilmiş.

Güneş gazetesi'nin "Arka Pencere" köşesinde ise "Kadınlar günü ve kadınıtım" başlığı altında yoksul bir kadınıtımın öyküsüne yer verilmiş. Öyküye kısaca özetlersek şöyle: "Bir hastanede hemşire olarak çalışan bir kadının 27 bin civarındaki parası bir hademe tarafından çalınır. Hademenin karısı akşam kocasının cebinde bu miktar parayı görünce şaşırır. Kocasına sorduğu zaman da "Sen karışma" cevabını alır. Yoksul kadın paralarla karakola gider" Kocam olsa olsa bu parayı çalmıştır. Kendisi gibi yoksul birinin parasıdır." der. Paralar sahibine teslim edilir. Ancak, kocası hırsızlık suçundan hapse giren kadın yoksulluğu ve yalnızlığı ile başbaşa kalır.

Dünya Kadınlar Günü'nde Günaydın gazetesi de çeşitli örneklerle konuyu irdelemiş. Önemli noktalara dikkat çeken haberle, aynı iş kolunda kadın erkek ücretlerindeki farklılığa, ev işi emeğinin ve hizmetinin sosyal güvencesi olmadığını, çok eşli erkeklerle, kadının meta olarak görülmesine, dışarda ve evde çalışan kadının sorunlarına toplum ve devletin çözüm getirmediğine değinilmiş.

Güneş gazetesi'nin küçük bir köşesinde ise "Bugün erkekler günü" diyen küçük bir esriye yer verilmiş. Şöyle devam ediyor "Yalnız bugün değil yarın da erkekler günü... Yılda birgün kadınların olduğuna göre 364 gün erkekler günü. Erkekseven evde 364 gün erkeklik taslayın. Görün gününüzü..."

Kitle sporuna giden yollar

MEHMET BENGÜ

Yaşam Boyu Spor" programının ülke-
mizdeki sunuluşu kitle sporuna giden
en kestirme yol olarak değerlendirilebilir:

Spor kuruluşlarına gerek yok... Evlerde
yumuşama jimnastiği yapılacak, sokaklarda
koşulacak... Örgütlenme de söz konusu değil,
herkes bu işleri kendi başına yapabilir...

Türkiye'nin olanaklarını iyi değerlendiren
gerçekçi bir çözümle, kitleleri spora çekme,
sporun en azından sağlık için yararına
inandırma yolunda önemli bir adım atıldı.
Başlangıç uygulamalarına gösterilen ilgi de
küçümsenemez. Ama bütün bu çalışmaların
tortusu ne olacak? İlk heyecanlar geçince
geride ne kalacak?

"Yaşam Boyu Spor" programının yarattığı
olumlu hava dağılmadan, kitle sporu
anlayışının üstüne gitmek, bu amaçla devlet
denetiminde örgütlenmek gerekiyor. Hem
yeni spor alanları açmalı, hem de aslında
küçümsenmeyecek bir sayıda olan eldeki spor
alanlarımızı, spor kuruluşlarımızı çalışır
duruma getirmenin çarelerini aramalıyız.

BELEDİYE SPOR ALANLARI

Bu konuda ilk görev belediyelere düşüyor.
Çeşitli bölgelerde uygun yerler bularak,
"Yaşam Yolu" diye adlandırılan koşu pistleri-
ni yapmak, kentlerdeki bütün boş arsaları
spor alanlarına dönüştürmek için çözümler
bulmak, sanıldığı kadar güç değil. Yalnız
kamu arsaları çerçevesinde kalınacağı da
söylenemez. Özel kişilerin bomboş duran
arsaları, birtakım özendirici önerilerle, örnek-
se vergi bağışıklıklarıyla, geçici süreler için,
halka açık spor alanları olarak kullanılabilir.

"Yalnız açık hava spor alanları mı olacak?
Başkalarının arsalarına kapalı spor salonları
yapılamaz da..."

Bir kentte açık hava spor alanları olması
az şey mi?

Ayrıca, gerekli örgütlenmelere gidildikten,
yani semt kulüpleri yaygınlaştırdıktan
sonra ise, yalnız kamunun değil, özel kişilerin
arsalarına da kapalı salonlar kondurulabilir.
"Bubble" denilen şişme salonların bir arsaya
kurulması da, kaldırılması da birkaç günlük
bir iş... Üstelik, Türkiye'de de yapılabiliyor
artık bu şişme salonlar...

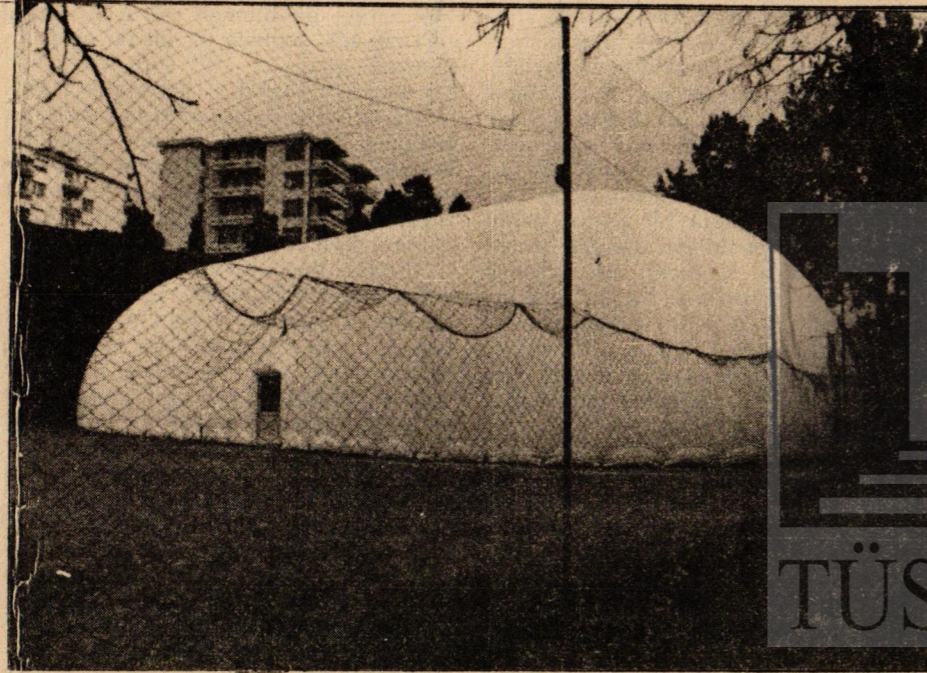
Bir kentin bütün yollarını asfaltlama,
ışıklandırma olanağı bulunan belediyeler için
açık hava spor alanlarını yapmak kesinlikle
sorun değildir. Portatif kapalı salonlar içine
hem devletten, hem de özel kurumlardan,
bankalardan yardım alınabilir.

SEMT KULÜPLERİ

Belediyelerin kurup halkın kullanımına
açık bırakacağı, yıprandıkça onaracağı açık
hava spor alanları bir örgütlenmeyi de
gerektirmez. Portatif salonların kuruluşu ise,
bunların koruyuculuğunu yapacak, kullanı-
mını programlayacak semt kulüplerine bağlı-
dır.

Belediyeler bu sorunu Beden Terbiyesi
Teşkilatı'nın amatör kulüpleriyle işbirliğine
giderek çözebilirler. Lig maçlarına katılacak
takımlar hazırlamanın ötesinde bir etkinlik-

**Yasalara göre beş yüz kişiden fazla işçi çalıştıran yerlerde
spor kuruluşları bulunması gerekir. Çalışanlar istedikleri
zaman spor yapacaklar. Kesinlikle kitle sporu
doğrultusunda bir yönlendirme**

Kitle sporu için bugün bütün dünyada portatif şişme salonlar kullanılıyor.

ri olmayan, yıllardır her türlü destekten,
ilgiden uzak kalmış amatör spor kulüpleri,
aşağı yukarı bütün semtlerde vardır. Ama
genellikle kapalı ya da açık spor alanları
bulunmadığından çevreleriyle pek ilişki kura-
mazlar.

Beden Terbiyesi Teşkilatı ilgerini zirve
sporuna yönelttiği, çalışmalarını, başta pro-
fesyonel futbol olmak üzere, uluslararası
alanlarda yarışan seçkin sporcuların başarılarına
destek olacak yönde yoğunlaştırdığı için,
amatör spor kulüpleri tam anlamıyla ortada
kalmışlardır. Oysa kitle sporunu yürütecek
olan kuruluşlar öncelikle bu küçük semt
kulüpleridir. Bu kulüpleri liglere takım
hazırlamanın ötesine geçen bir anlayışla
yönetmek, belediyelerin yardımlarıyla spor
alanlarına kavuşturmak, ayrıca, semtlerindeki
okullarla yakın bir işbirliğine sokmak
gerekir.

OKULLARDA SPOR

Bu işbirliği, en başta, birçok okulun belli
saatler dışında kapalı tutulan, kullanılmadığı
gibi, bakımları da yapılamayan kapalı spor
salonlarının halka açılmasını sağlayacak,
üstelik, yıllardır bir türlü rayına oturtulama-
yan okul içi, okullar arası spor etkinliklerinin
düzeyini büyük oranda yükseltecektir.

Okullarda spor yapılması kitle sporuna
giden başlıca yollardan biridir.

Okullarla amatör spor kulüpleri arasındaki
işbirliğinin gerekçesi ise çok açıktır. Öğrenci-
lik yaşamı boyunca süren bir şey olmadığına
göre, spor yapmaya alışmış kişilere okul
sonrasında gerekecek ortamı kulüpler sağla-
yacaktır.

YOGUN İŞYERLERİNDE SPOR

Beden Terbiyesi Teşkilatı'nın zirve sporu-
nu yükseltme yolunda kurum kulüplerinden
yararlanmak isteyişinde de bir terslik olmuş,
kitle sporunun önemli bir dayanağı yitiril-
miştir.

Yasalara göre beş yüz kişiden fazla işçi
çalıştırılan yerlerde spor kuruluşları bulun-
ması gerekir. Çalışanlar istedikleri zaman
spor yapacaklar... Kesinlikle kitle sporu
doğrultusunda bir yönlendirme. Ama kurum
kulüpleri bu gibi görevlere hiç vanaşmazlar.

Bugün gizli profesyonellik çerçevesinde
zirve sporuna hizmet eden pek çok kurum
kulübümüz var, buna karşılık çalışanlarına
spor yapma olanağı sağlayan, kitle sporuna
hizmet eden var mı? Bilmiyorum. Her yıl
kurumlar arası futbol maçları oynanır. Bazı
yıllar araya başka sporların da kaydırıldığı
görülmüştür. Ama bunların arkasında sürekli bir
kitle sporu çalışması var mı, yok mu,
anlaşılmaz.

Kitle sporu alanında görevini yapmış
olmakla nedense kimse övünmüyor...

VEHBİ BELGİL

Bir dünya haritasına bakarsak bütün yarımada-
ların kuzeyden güneye uzandığını görürüz. Uzakdoğudan batıya doğru
giderek önce Kamçatka ve Kore, sonra Çin Hind'i ve Malaka
yarımada- ları ile karşılaşırız. Bunu Hindistan ve Arap yarımada- ları
izler. İtalyan çizmesi ve bir adı da İberik Yarımada- sı olan İspanya
yine kuzeyden güneye uzanır. İskandinav yarımada- sı (Norveç ile
İsveç) ha keza...

Sonra, Afrika anakarasının güneyi gelir. Bu da kuzeyden güneye
uzanmıştır. Bundan sonra Florida yarımada- sı ile kuzey ve güney
Amerika anakaralarını birleştiren, köprü gibi dar uzun yarımada
(Meksika, Guatemala, Honduras, San Salvador, Nikaragua,
Kostarika ve Panama devletlerinin bulunduğu yarımada) ile güney
Amerika anakarasının güney ucu, yani, Arjantin ile Şili'nin
paylaştıkları yarımada vardır.

Bu neden böyledir? Pek bilinmiyor. Ancak, bu genel kuralın iki
istisnası vardır: Anadolu Yarımada- sı ile Alaska Yarımada- sı... Çünkü
bu iki yarımada kuzeyden güneye değil doğudan batıya uzanır.
Alaska yarımada- sı ile Anadolu yarımada- sının böyle doğudan batıya
uzanması Dünya tarihi açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Asya
insanlarının Çukç yarımada- sından Alaskaya geçtiği, oradan da
Amerika'nın yerli halkını oluşturduğu bugün kabul edilmektedir.

Anadolu'nun doğudan batıya uzanmasının tarihsel sonucu ise doğu
ve batı uygarlıklarının kolaylıkla birbirlerini etkilemeleri sonucunu
doğurmuştur. Bu uygarlıkları da birbirlerine yaklaştıran, İstanbul
Boğazının ince bir şerit gibi ikiye böldüğü Kocaeli ve Trakya
yarımada- larıdır. Bu yarımada- lar da doğudan batıya uzanmaktadır.
İstanbul'un yarısı bir yarımada, yarısı öbür yarımada üzerindedir.

KENTİN ÖZELLİKLERİ

Kentimizin Dünya içindeki yerini böylece belirttikten sonra bazı
özelliklerini inceleyebiliriz.

İstanbul dar bir kara şeridi üzerinde bulunmaktadır. Anadolu
yarımada- sının kuzeyden güneye genişliğini yuvarlak sayı olarak 600
kilometre şaysak Kocaeli ve Trakya yarımada- larının yukarıdan
aşağıya genişliği 50 kilometreyi geçmez. Yarımada- nın İzmit
Körfezinden Çatalca'ya kadar uzunluğu 100 küsur kilometredir.
(sayıları yuvarlak olarak veriyorum).

İşte bu dar uzun şerit'in sadece güney kısmında Türkiye
nüfusunun onda biri toplanmıştır. Yani, Kocaeli yarımada- sının
genişliğini 50 kilometre kabul ettiğimize göre, nüfus bunun güneyden
kuzeye sadece 15 kilometre genişliğindeki kısmı üzerinde toplanmış-
tır.

İstanbul, Avrupa'nın Amerika'nın bir çok kentleri gibi düz bir
alandan değil sadece tepelerden oluşmuş bir toprak parçası üzerinde
bulunmaktadır.

Kentin yedi tepe üzerinde kurulduğu söylenir. Bundan, düz yerde
pek âla kurulabilecekken tepeler üzerine kurulmuş olduğu gibi bir
anlam çıkmaktadır. Aslında ise İstanbul'da tepeden başka bir şey
yoktur. Eski tepelerin hangileri oldukları hakkında kesin bir hüküm
yoktur. Ancak, bunların Sultanahmet, Çemberlitaş, Beyazıt,
Süleymaniye, Fatih, Sultanselim ve Tekfur Sarayı tepeleri olduğu
genellikle kabul edilmektedir. Aslında ise, İstanbul, iki sıra-tepeden
oluşmaktadır: Sultanahmetten Beyazıt'a kadar tek bir sıra tepe
halinde uzanan arazi Beyazıt'tan sonra ikiye ayrılır, yani iki kola. Bir
kol Fatih'ten Edirnekapi'ya, öbür kol Aksaray'dan Topkapı'ya
uzanır. Bu iki sıra tepe arasında, Vatan Caddesinin bulunduğu vadi
uzanır. Yedikule gibi semtler bulunur. Fatih'le Haliç arasındaki
yamaçta da pek çok mahalleler vardır.

Yeni kurulan semtlerin adları da hep tepe ile biter: Gültepe,
Esentepe, İdaealtepe, Kartaltepe, Yeşiltepe...

Hani adam: "Kadehimi koyacak düz bir yer bulamadım" demiş ya?
İşte bu söz İstanbul için de söylenmiş gibidir.

İstanbul'un böyle tepeler üzerinde olması, kentin setler üzerinde
kurulmuş olması sonucunu doğurmuştur. Unkapanı Köprüsü'nden
Sarıcahaneye başına çıkan yolun sağ tarafı set set'tir. Toprakların
kayması duvarlarla önlenmiştir. Galata Köprüsü'nden Ortaköy'e,
oradan Bebek'e, Yeniköy'e...kadar uzanan dar şeritin sol tarafında
evler hep set üzerindedir. Haliç kıyılarından Beyazıt'a, Süleymaniye'-
ye, Sultanselim'e, Edirnekapi'ya yükselen yamaç üzerindeki evler hep
setler üzerinde yapılmıştır. Hattâ, Mimar Sinan'ın, Süleymaniye
Camiinin temellerini çok diplerdeki kayalara oturtmuş olduğu
söylenir: zamanla toprakların aşınıp caminin yıkılmasını önlemek

amacıyla. Cerrahpaşa, Guraba hastaneleri de setler üzerindedir.
Örnekleri burada kesiyor, üst tarafını okurlarıma bırakıyorum.

İstanbul'un dar uzun bir şerit üzerinde olması akarsulardan
yoksun olması sonucunu doğurmuştur. Bu durum, kentin sürekli su
sıkıntısı çekmesine yol açmaktadır. İstanbul'un şuyunun büyük kısmı
Terkos Gölünden alınmaktadır. Dediğim gibi, İstanbul dolaylarında
nehir, ırmak, hattâ dere yoktur. Olanlar da sızıntı durumundan öteye
varlık gösterememektedir. Bu nedendir ki, daha Romalılar
zamanında bile kente bol su getirmek için Sapanca Gölü akla
gelmiştir. Roma İmparatoru Trajan ile İzmit valisi "Pline" arasında
bu konudaki yazışma çok ilginçtir. Sonradan, konu, Osmanlılar
tarafından bir kaç kez ele alınmış, bırakılmıştır. Bu projede, Sakarya
nehirini Sapanca Gölüne, Gölü de İstanbul'a bağlamak istenmekte idi.

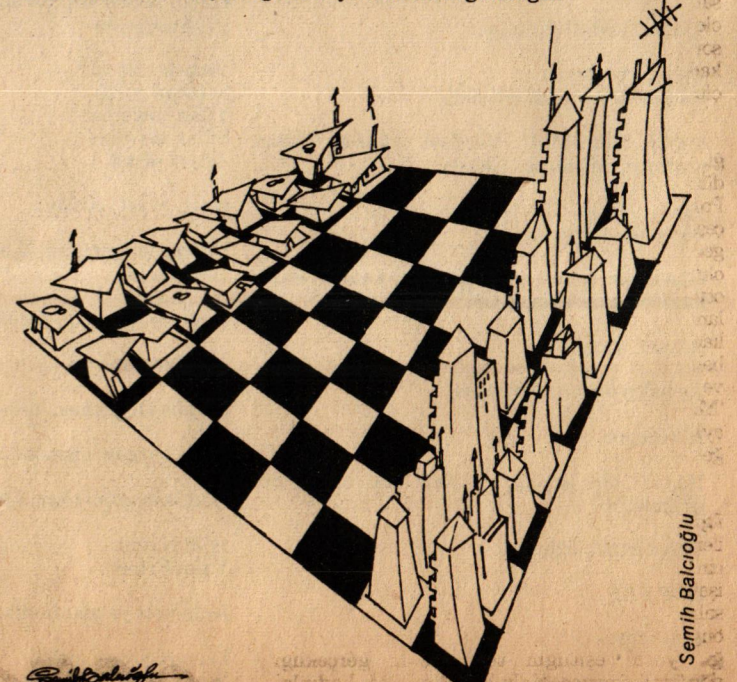
Bizanslılar, su gereksinmesini, açık hava sarnıçları (çukurbostan-
lar), kapalı sarnıçlar, ev sarnıçları ve kuyularla karşılamışlardır. Bu
arada kent dışından kemerlerle de su getirilmiştir.

Öteden beri söylenen bir söze göre İstanbul'da iki mevsim vardır:
Lodos ve poyraz. Nükte için söylenmiş bu söz, yerindedir. Çünkü
kışın en sert günlerinde bile Lodos havayı derhal bahar havasına
çevirir, karları bir anda eritir. Kışlar genellikle ılık geçer. Kar nadiren
yağar. Yağsa da az sürer.

Kentin tepelerden oluşması "mini-iklim" denecek gelişmelere yol
açar. Bu anlamda kentte bir çok iklim vardır. Sarayburnu, Kireçburnu
gibi yerlerin ve genellikle İstanbul Boğazı iklimi ile tepeler arasında
gömülmüş Kâğıthane'nin ve tepeleri bol yağmur alan Büyükdere'nin,
Bentlerin iklimleri arasında fark vardır. Kentin Marmara'ya bakan
yamaçlarının iklimi ise bambaşkadır. Bu durum, kentin bazı
semtlerinin ürünlerinde kendisini gösterir: Bayrampaşa'nın baklası,
Beykoz'un ayşekadını, Kemer'in patlıcanı, Langa'nın hiyarı,
Arnavutköy'ün çileği, Kavağın inciri, Akbaba (Beykoz'da) nun cevizi,
Yedikule'nin mârulu, Darıca'nın çirozu, Kanlıca'nın yoğurdu,
Küçükçekmece'nin domatesi, bamvası... gibi. Buralarda yetiştirilen
ürünlerin yerini bugün yerleşim birimleri almıştır. Bir şairimizin
dediği gibi: "İndim yarın bahçesine/Parsellenmiş".

Kentin ikliminde etki yapan son bir olay kentleşme'dir.
İstanbul'da, büyük küçük 1 milyon konut bulunduğunu kabul edelim.
Bunlarda yakılan soba ve kaloriferlerin sıcaklıkları, motorlu araçlarda
yanan benzinden çıkan sıcak gazlar, elektrik lambalarından, elektrikli
aletlerden, fabrikalarda kullanılan elektrikten çıkan sıcaklık, ve
nihayet beş milyon kişinin vücut sıcaklığı, kent havasının sürekli
ısınmasına yol açmaktadır. Bu nedendir ki, İstanbul'a 50-60 kilometre
uzaklıktaki Çatalca'da kar dizboyunu aştığı zamanlarda bile
İstanbul'da ılık bir bahar havası yaşanabilmektedir.

Kentimizin bu özelliklerinin çevre bilim (Ekoloji) bakımından yol
açtığı olumsuz sonuçlara gelecek yazımızda değineceğiz.

HAFTANIN YAZISI

İnsanca ilişkilerin olduğu okullar

Bizler onyed-onsekiz yaşlarında bir grup genç insanız. Yaşam denilen o acımasız kavgaya atılmak üzereyiz. Önümüzde halletmemiz gereken pek çok ve ciddi sorunlar var. En başta yirminci yüzyıl insanının yaşadığı tedirgin ve yıpratıcı hayatı bizler de yaşıyoruz. Aile ile olan sorunlar, okul ile olan sorunlar, yaşadığımız toplum ile olan sorunlar, kendi yaşayışımızla ilgili sorunlar vb. Bütün bu sorunların yanında nasıl yaşamamız, ne şekilde bir hayat tarzına sahip olmamız gerektiği konusunda kendi kendimize sorduğumuz sorular var. Hem de acil cevap bekleyen sorular bunlar. "Ben kimim?", "Ne olacağım?", "Ne olmalıyım?" vb.

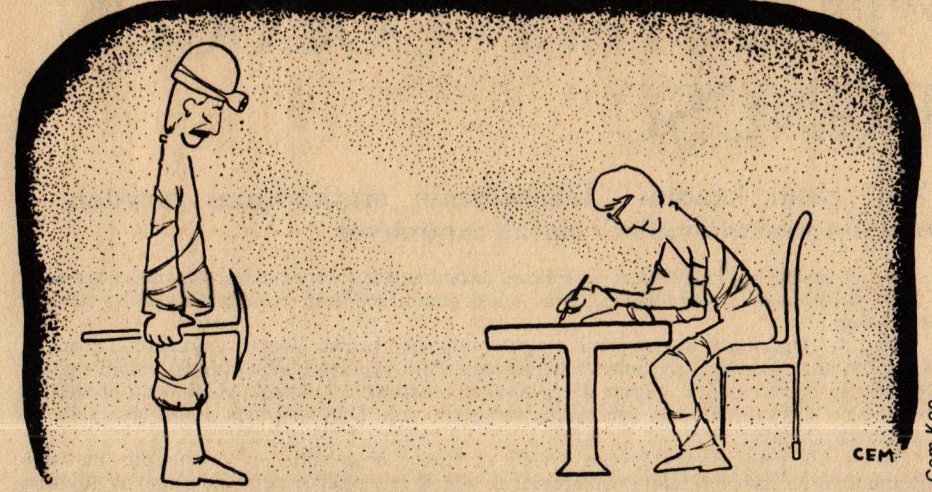
Biz genç insanların en güncel sorunlarından biri de son zamanlarda okullarda iyice artan ve bizi sandığından çok daha fazla yıpratıcı ve üzen baskılarla karşı karşıya olmamızdır.

Gün geçmiyor ki birkaç arkadaş - kimi kez on, onbeş kişi - disiplin cezası almasın ya da birkaç kişi akla hayale gelmedik suçlamalarla azarlanmasın. Sene başından beri her türlü suçlamayla yüz yüze geldik. Ayyaş olduğumuz, esrarkeş olduğumuz, serseri olduğumuz kimi kez açıktan açığa, kimi kez üstü kapalı olarak bizlere defalarca söylendi. İnsanlık onurumuzun aşağılanmasından hiç bahsetmek

istemiyoruz. İçimizdeki bu kurum öğretmenlerimizce öylesine laça edildi ki bize bağırılıp küfredilmesine ses çıkarmamaya yıllar öncesinden alıştık. Ama bununla da yetinilmedi. Üzerimizdeki baskılar öylesine sertleşti ki, sonunda sıra dayığı dahi yedik.

Taptaze yüreklerle ve beyinlere sahip bir avuç genç insanız, ve bizleri duymak isteyen herkese sesleniyoruz: okullarda bize uyuz sokak köpeği muamelesi yapılmasından bıktık... Çatık kaşlarla, aşağılayıcı bakışlarla, bağırarak, küfrederek, döverek, öğrenciyi ve onun insanlık onurunu aşağılayan bir anlayışa çağdaş eğitim denebilir mi? Okullarda en ufak bir söz hakkı bile olmayan, yarının büyükleri olduğumuz söylenen bizler, o yarınlar gelince üzerimize düşen görevleri yapamaz isek suç sadece bizlerin mi olacaktır? Okullarımız sevgisizliğin, dar kafalılığın yerine, sevginin, hoş görünün yetiştiği yerler olsa fena mı olur? Özgürlükçü, demokratik kısacası insanca ilişkilerin olduğu okullar istiyoruz. Çok mu?...

K.A.L.'den
bir grup öğrenci.

Öğrencinin dramı

Bir ilkököl öğretmenin yetiştirilmesine ve toplum içerisindeki yerine şöyle bir göz atalım:

Öğretmen yarın gençliğini yetiştiren bir aydındır. Daha çocuk konuşmasını becermezken, ona okuma yazma öğretmek, onu

topluma hazırlamak kolay olmasa gerek. İşte, bunları kendinden bir şeyler kaybederek yapan öğretmendir. Bunları toplumca hepimiz biliyoruz. Peki, adına türküler, şarkılar yazılan öğretmenin sorunlarına yanıt verebiliyor muyuz?

Yüksek öğrenim görmek

19 yaşında bir gencim. Üniversite sınavlarına üçüncü kez gireceğim. Nedense bizlerden bahsedilen genellikle umut kavrımı kullanıyorlar. Evet, umut yaşamın vazgeçilmez kurallarından. Ama yine de her umut oluşumundan evvel belli özverileri beraberinde getirir. En dinamik çağında insanın kendini gereksiz hissetmesi ne demektir bilir misiniz? Koşulların bize en çok gereksinim duyarken kayıtsız, ezik ve tüketici olmanın ne kadar acı olduğunu bilmem anlatmaya gerek var mı?

Üniversite sınavlarını kazanmak için binlerce gencin daha ilk aşamadan önce dershanelere, ilgili ders kitaplarına yatırdığı maddiyatın yanında girmiş yada girmekte olduğu bunalımları, gereksiz sorumlulukları ve dolayısıyla oluşturduğu yaraları taşıyan gençlerden geleceğin umudu diye nasıl kolaylıkla bahsedilebilir ki? Bunlar sadece ilk aşamada gözle görülebilen sorunlar.

Bizler geleceğe yönelik ilk adımların daha çok gençlik döneminden atıldığını seziyoruz. Bunların ışığında düşüncelerimizde yığılan sorular doğal yapı gereği rahatsız eder oldu beyinlerimizi. Okulsuz eğitimsiz, spor alanlarından yoksun bırakılan gençliğe başka verilebilecek ne kaldı söyler misiniz? Bilmemki bizi dinleyen var mı?

Kudret ALTUNTAŞ
Karathane Mah. Selimiye Sok.
No: 37/8 SAMSUN

Memiş GÜNGÖR
Dokuz Eylül Üniversitesi
Eğt. Fak.
Denizli Eğitim Yüksekokulu
DENİZLİ

Ben nereye oturacağım?

Ben Edebiyat Fakültesinde öğrenciyim. Sizlere bir sorunumu aktarabilmek amacıyla bu yazıyı yazıyorum. Sorunum "yer bulamama". Yoo, yanlış anlamayın otobüste ayakta kalmış ya da maça girememiş değilim.

Bekârlar ev bulamıyor

Kiralık ev bulabilmek, özellikle büyük kentlerde yaşayan sınırlı bir gelire sahip olan bireyler için büyük bir sorun. Hele ev arayan genç bir bekârsa...

Emlakçılar evi veya odayı göstermek için önce bir miktar para talep ediyorlar ve eğer evi kiralarsanız bir aylık kira parası tutarında bir parayı emlakçıya ödemek zorundasınız.

Ev sahipleri bekara kiralık odamız, evimiz yok diyorlar. Bazı iyi niyetli ev sahipleri ise hemen kovmadan, nezaket gereği de olsa neredi olduğunuzu, ne iş yaptığınızı soruyor. Edirne'li olduğumu, şu an avukatlık stajını yaptığımı belirtince, (avukattan neden çekindiklerini anlamadım) şimdilik kiraya vermeyi düşünmediğini belirtiyor.

25 yaşında avukat stajyeri olmak suç mu?
Kemal BEKİR

Okuyorum ve okuluma oturacak yer bulamıyorum. Doğaldır ki, bu iş nasıl oluyor acaba diye merak etmişsinizdir. Kocaman 4 katlı bir fakültede öğrencileri oturtacak bir yer olmaz mı? Olmayabilir efendim. Açıklayayım da görün. 4 ay öncesine kadar küçük de olsa bir kantinimiz vardı. Bilinmeyen bir nedenden ötürü yalnız çay ve bisküvü satan bu kantinimiz kapanıverdi. Bizler de ders aralarında merdivenlere oturmaya başladık. Ardından Dekanlıkça asılan bir yazı ile "merdivenlere oturmak yasaklandı." Okulun herhangi bir yerinde oturulacak bank, sandalye ya da yazı yazılacak masa yok. Genel kitaplık 100 kişiyi ancak alır. (konuşmak ve yemek yemek yasaktır her kitaplıktaki gibi). Bölüm kitaplıklarında ise yer kıtlığından dolayı (genellikle) ders vardır. Saat 12-14.00 arası da kapalı. Soruyorum şimdi sizlere, 3 gün saat 9.45'ten 15.00'e kadar dersi olan ben arada 20-30 dakika boş vaktim olunca nerede oturacağım, yani kısacası 10-15 dakika içinde olsa NEREDE DİNLENECEĞİM. LÜTFEN BANA YARDIMCI OLUR MUSUNUZ?

Nergis TEKİN
İstanbul Üniv.
Edebiyat Fak.

HER KONUDA

"Sakat bir şairim. Benimle her konuda yazışabilecek, bana yalnızlığımı unutturabilecek ve beni anlayabilecek arkadaşlar arıyorum. Yazar mısınız? Hayatta en değer verdiğim şey, nitelikli olan tüm sanat ürünleridir." Kemal Kale Ethem Efendi 3. Çıkmazı Şenatalar Apt. No: 133/7 Erenköy/İST

CEZAEVİNDEN

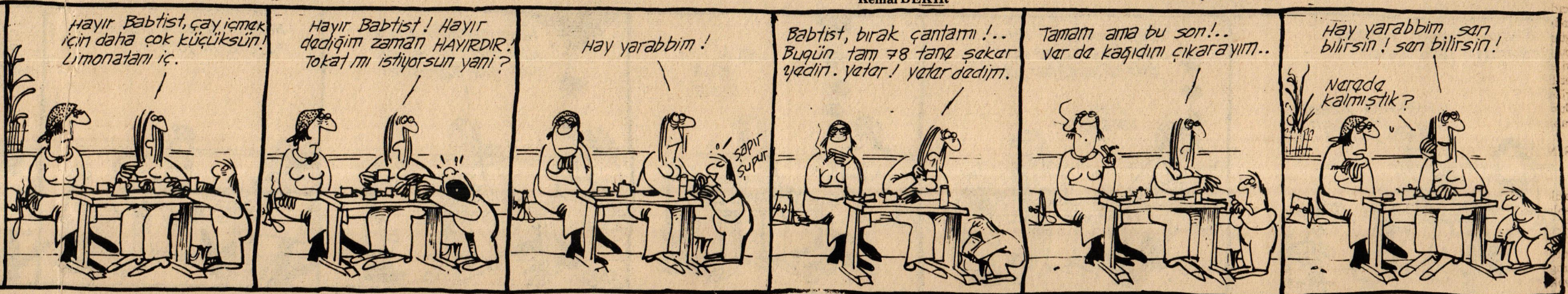
5 yıldır cezaevinde yatan bir mahkumum. Resim yapmaya çok hevesliyim, ama maddi durumum yetersiz. İstedğim bana bu konuda yardım etmeniz, malzeme ya da hiç olmazsa bilgi göndermeniz. Fırçalarımı bile arkadaşlarımdan saçlarımdan yapıyorum. Kalan cezamı cezaevi şartlarımda hiç bir uğraş edinmeden, dengesizleşmeyi göze alarak geçiremem.

Mehmet KARA
Rize Kapalı Cezaevi
Hücre Kısmı

insancıklar

Çev: F. Sen Çamurdan

Claire Bretécher

GENÇLİK YAŞAMI

OKUL YAŞAMI

"Gençlik nereye gidiyor?" ya da "Nedir bu gençliğin hali?" üzerine

ZEYNEP A. KARABEY

"Gençlik nereye gidiyor?" Almış başını giden bir "şey" midir gençlik? "Genç" diye başkalarından ayırdığımız "yaratık" ile "insan" arasında ne gibi farklılıklar sayabiliriz? Zaman zaman "insanlık nereye gidiyor?" diye

kendimize yönelttiğimiz soruyla, "gençlik nereye gidiyor?" suçlaması arasında nasıl bir tonlama farkı, nasıl bir algılama yanlışı yapıyoruz acaba?

Ve ben, neden bugünlerde bunca soruyu kendi kendime sorma gereksinimi içindeyim?

Bence, bir coşkunun yaşlarıdır 'gençlik' dediğimiz yaşlar. Çocukluğun anlamlı ama birgün bürüneceği anlama henüz tam bürünememiş coşkusundan, insanlık coşkusuna geçişin en yoğun yılları. "Olgunluk" dediğimiz, (kim ne denli olgunlaşıyor, üzerine ciltler yazılır

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİNİN BİR DUVARINDAN SEÇME SAÇMALAR....

"Duvar gazetemiz boyanmadığı zaman çıkar"

İstanbul Üniversitesi içinde bir Turhan Emeksiz var. Turhan Emeksiz öğrenci yemekhanesi. Yemekhane girişinden, masaya oturana değin metrelerce kuyruk oluşur. Alti-üstlü iki katlı yemekhane kırk metrelik duvara sahip. Kırk metrelik duvar. Önceleri boşmuş, sarı boyalı. Şimdi dolu, siyah, kırmızı, mavi kalemlerden çıkan yazılarla. Ama ne yazılır! Kimi öğrenciler, yemek kuyruğunun bıktırıcı beklentisinden, kimileri de kim bilir neden... Ama duvar dolu şimdi...

Biz de kendi deyimleri ile "Boyanmadığı zaman çıkan" duvar gazetesinden seçmeler aldık. İşte size örnekleri:

Cocuklar da sever Çocuk Ali	Öğrenci YÖK'e bakabaka kararır.
Zalim Neron Romayı yaktın Roma hukukunu Niye bıraktın	Bir elin nesî var, ayağını yorganına göre uzat.
Yalancı kedi Doğramacı	Edebiyatçıyız ezelden.
Duvar gazetemiz Badanadan badanaya çıkar	Haydi beyler hep beraber evde kalmış kızlara gülümseyelim.
Gayri Safi Milli Hasılası yüksek kızlar arıyor. Müracaat. İşletme	Yemek Listesi: Solucan çorba Yılan haşlama Sülük tavada Afiyet olsun.
YÖK çarpsın ki hepsi yalan Sana okuma dedik:	Evet, eveet, çüş ayı.
Güzel bir kadın gördüğünde, kadına değil kadına bakan erkeğe bakan kişidir.	Dikkat yangın anında aşağıdaki yazıyı oku. Ulan eşoğlu.
Ahmet, vart et	Doğramacı'dan büyük YÖK.
Ne bakıyon lan, yürüsene.	Ah ulan Giresun
Keriz spor.	Muhlis Doğramacı'dan daha akıllıdır.
Hayat bir gerçektir, fizik de onun bir gölgesidir.	Besle kargayı şişmanlasın
Kahrolsun barbunya.	Damla kendini tamamlayınca damlar.
EBUVEE...	İşidi Namık Yabu Erhan
F. B. Oley	Anlamsız yazılar bunlar...
Bir varmış bir yokmuş.	Duvara yazan inektir Bunu yazan inekoğlu inektir.

Dikkat YÖK var!

En küçük Hayri. Yukarda ne işin var.

Aşk gözlerde başlar Dudaklarda beslenir 9 ay 10 gün sonra "Baba" diye seslenir.

Mektup arkadaşı arıyorum Adres Jeo fizik 4 (Sarışınlar tercih edilir.)

Cüz-i bir sevgi Külli bir aşk Aşk-ü Keşkü,

Benliden Atılaya sevgiler. Düşünmüyorum, o halde YÖK'üm. En büyük coğrafya

Ziyalar da sever

Aşk kalbe girince akıl yıllık izne çıkar

Bana yakın gel canım Cana yakın gel canım Yakın gelin baylar, bayanlar.

Peki Nilgün peki Artık yazmayacağım.

Sönmez mezun olacakmış!

Çorbayı soğutma canım cacık zaten sıcak yenir.

Aheste çek kürekleri Mehtap uyanmasın

Bana alt dudağından bir diş verir misin.

I Wish You'll be a fish.

Aynur ıslık çalma

Ali sana çukulata almayacak mıydın?

Kalbime haciz koydun İcra memuru musun mübarek!

Jetonumu kaybettim yenisini alacağım dan Hükümsüzdür.

Çukulatamı istiyorum

ama...) gençlik sonrasında gelen o dönemde insan bu coşkunun üzerine küller atmış, kendi coşku küllerinin altına sığınmış, "sorumluluğunun" nerele varabileceğini biraz olsun kavramayı becermiş gibidir. Yalnızca "gibidir" bana kalırsa.

"Olgunluk" göbeğindeki, insan tuhaf bir hırsı gözünü "gençliğe" (ama asla kendi gençliğine değil) diker ve sanırım dik dik bakar o taraflara. Neler vardır neler, o bakışların içinde. Yaşamamış coşkular, yaşanmış yanlışlıklar, bastırılmış istekler, küllerin içinde sönmemiş kıvılcıklar, arayışlarında ucunu bulamadığı ipler ve önemlisi, birşeyleri, birilerini suçlama dürtüsü. Suçlayamadığı "kendi" yerine bir başka kelleyi götürme diyebileceğim denli güçlenebilen bir dürtü. Öyle bir dürtüdür ki bu, kişi gençliğinde, deyim yerindeyse "azgın"ın biriyse, sakın bir gence bakıp "Nerede senin canlılığın! Benim gençliğimde..." diye başlayan bir söyleve cumbur-lop atlayıverir. Ya da, yapmış olduklarının bazılarını tamamlayamamışsa, karşısındaki "genç"ten onların tamamlanması için elinden geleni yapmasını isteyebilir. İstemek ne kelime, kükrek bunu buyururken...

"Olgun" kişilerle "genç" kişiler arasındaki itiş-kakış, her ülkenin her döneminde her boyutta sürüp giderken, bir de gerçekten "gençlik" çağının tarihsel boyut içindeki dalgalanmaları var. Bir bakarsınız, "dünya gençliği" bir şeylere takılmış, "olgun"lar her zamanki gibi ateş püskürse de, katıyen kopamıyor takıntılılarından. Kimi zaman gençlik öfkesinin doruklarını yaşar dünya. Kimi zaman protestolar yumuşacık temaların çerçevelerini süsler. Kimi zaman bir idealin, kimi zaman bir kişinin, kiminde ise özenliklerinin ya da bazı kavramların peşinde olan "gençler", takıldıklarını değiştirme hakkına sahiptirler; değiştiremeyecekleri tek şey, kendilerinden bir önceki kuşağın temsilcilerinin bazen öfkeli, disiplinci, otoriter bazen (az rastlansa da) demokratik, liberal... karşı koyuşları, suçlamaları, en azından dik dik bakmalarındır.

Oysa, "olgun" olmalarını yaşları gereği peşinen kabullenmiş "insan"lar, herşeyden önce, aralarında, önlerinde, gerilerinde, ilerlerinde, kısaca kendilerinden başka birşeymiş gibi, başka bir yerdeymiş gibi gördükleri "gençlerin", insanlığın diyalektiğini oluşturduklarını görmek zorunda değil midirler?

Bir gençlik kuşağı almış başını biryerlere gidiyorsa, bir önceki gençlik kuşağının gittiği yerler yüzündendir, gittiği yerin niteliği. Bir genç bir şeyi protesto ediyorsa, bir kuşak önceki gencin yaptığı bir başka şey yüzündendir, protesto eyleminin niteliği...

Genç kuşak, bir önceki genç kuşağın kimi zaman acısını çekmektedir; kimi zaman mirasını yer. Ama çaktırmadan iz sürer; istemeden belki ama yaptıklarını üstlenir.

LİSE MEZUNU BİR GENCİN İŞ ARAMA GÜNLÜĞÜNDEN

TANZER OKUR

Liseyi bitireli bir yılı geçti. Üniversiteye girebilmeyi çok istiyordum ama olmadı. Aslında ilk bir-iki ay işler tıkırında gitti. Bir süre sonra her şey sıkılaşmaya başladı... Artık bütün gün ortaklık aylak aylak dolaşmak hoşuma gitmiyor. Para kazanarak aile bütçesine katkıda bulunmayı istiyorum. Hele bir işe giren arkadaşlarımı gördüğümde, tüketici olmanın, hâlâ baba eline bakmanın ezikliğini daha çok duyuyorum.

Bunları düşünüyorum otobüsü beklerken. Saat 8.30... İlk kez iş aramaya çıkıyorum bugün. Paltomun cebindeki bloknotu sıkı sıkı tutuyorum avucumun içinde. Gazeteleri tarayarak kendime uygun bulduğum "eleman arayan" iş yerlerinin adresleri yazılı bu bloknotta. Dayım bir arkadaşının bürosunun adresini de yazdırdı. "Benim adımlı ver, bu işi tamam bil" diye de ekledi...

Otobüs geldi sonunda... Saat 8.45. Pek zevkli bir yolculuk olduğu söylenemez. Ayaktayım. Öyle kalabalık ki otobüs... Yaşlı, şişman bir kadın inerken, evden çıkmadan özene-bezene silip parlattığım ayakbabilirimi çiğnedi.

Saat 9.30... Çağaloğlu'na gelebildim çok şükür. İlk olarak, dayımın verdiği adrese gideceğim; bir reklam ajansına... Camlı kapıda, görüntüme şöyle bir göz atarak binadan içeri giriyorum. İçeri arı kovanı gibi. Herkes bir yerlere koşturup duruyor. Ne güzel insanın bir işle uğraşması... Büro oldukça güzel döşenmiş. Sekretere, müdür beyle görüşmek istediğimi söylüyorum. Müdür bey henüz gelmemişler. Bir koltuğa oturup beklemeye koyuluyorum.

Saat 10 oldu. Tam bu sırada kapıdan müdür bey görüldü. Hemen, ceketimin düğmelerini ilikleyip yanına gittim. "Dayımın selamlarını" ilettim.

Beni odasına alıyor. Hal-hatır sorduktan sonra, "Demek iş arıyorsun" diyor. "Ama evladım, niye bu kadar geç kaldın bana gelmekte? 3 gün önce eleman bulundu. Şu an kadro tamam. Ama gene bir elemana gereksinim duyarsak biz seni ararız." Adresim alınarak uğurlanıyorum dayımın arkadaşının bürosundan.

Saat 10.30...Sokaktayım şimdi. Doğruyu söylemek gerekirse, bayağı canım sıkıldı. Oysa bu işe "tamam" gözüyle bakıyordum.

Bloknotuma göz atıyorum ve adresi, bulunduğum yere en yakın olan "eleman arayan" iş yerine gitmeye karar veriyorum.

köyünde, kasabasında otursa ne olur sanki? İçimden geçirdiğim bu son cümleden sonra duraksıyorum bir an... Ve utaniyorum. "Sanki spor olsun diye geldi bu adamlar bu şehre. Ben nasıl iş bulmak için kapı kapı dolanıyorsam, onlar da aynı amaçla evlerini, barklarını bırakıp geldiler buralara." diyorum kendi kendime. Tam bu an, eleman arayan işyerinin önünde buluyorum kendimi. İçeri dalıyorum büyük bir hızla. Ama girmemle çıkmam bir oluyor. Öyle çok başvuran var ki, bekleyenler oturacak yer bulamadıklarından koridor da dikiliyorlar. Eğer sıranın bana gelmesini beklersem akşam olur. En iyisi, bu adresin üzerini de çizmeli.

Saat 12.30. Aldığım simiti mideye indirirken vitrinleri seyrederiyorum bir yandan da. Çalışma saatinin başlamasına yarım saat var daha. Tam o sırada bir konfeksiyon mağazasının vitrininde bir ilan görüyorum: "Tezgâhtar Aranıyor." Hemen mağazadan içeri giriyorum.

Gene aynı sorular: Yaş, öğrenim durumu, askerliğimi yapıp yapmadığım... Derken, "Hiç tezgâhtarlık deneyiminiz var mı?" diye bir soru yöneltiliyor. "Hayır" diye yanıtıyorum. "Üzgünüz" diyorlar, "Biz deneyimli eleman arıyoruz." "Hay benim aptal kafam! Ne olurdu "Evet, deneyimli var" deseydim?..

Saati de 14.00 ettik. Bu kez gittiğim yer, kitap dağıtım yapıyor. Gene beklemem gerektiğini söylüyorlar. Bu defa ayaktayım. Bulduğum odayı inceleyerek oyalanmaya çalışıyorum. Her taraf toz içinde. Telefon da öyle çok

Amerika'nın "yeni" gençleri "TERBİYELİ" ÇOCUĞUN DÖNÜŞÜ

Yeni akım kendini "Liberalizmin statükosuna meydan okuyan yeni radikaller" olarak tanımlıyor

Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek öğrenime geçiş dönemindeki öğrenciler arasında bir kere daha savaş sesleri çıkıyor. Ancak şimdi 1960'ların radikalizmi 1980'li yıllar için savaşıyor.

1981'de "Darmouth Review" adlı derginin, ülkedeki tutucu basınca yayınlanan, zenciler, kadınlar, ve eşcinsellerle alay eden makalelerden alıntı yaparak başlık atması, bugün sayıları 30'u bulan politik içerikli, tutucu dergiye temel oluşturdu. California Review da bunlardan biri, ve bu 30 yayının içinde onun kadar tartışılanı yok. Diğerleri daha ılımlı, orta yollu bir tutuculuk içindeler.

Üniversite yöneticileri, öğretim üyeleri ve öğrenciler genelde bu yayınlardan memnun görünmüyorlar. Bazıları bunları çıkarmanın, 'öfkeli ve tepkili' gençler olduğunu söylüyorlar yalnızca. Ne diyor bu öfkeli ve tepkili gençlik?

"Biz liberalizmin statükosuna meydan okuyan yeni radikalleriz. Kalıplaşmış düşünce modellerini zorluyoruz, o kadar." diyen bu gençleri arkalarında, onları destekleyenleri düşününce küçümsemek olanaksız. Kim onları destekleyenler? Özel şirketler, vakıflar, büyük zenginler. Bu yayınlara parasal yardımın dışında, danışma kurullarına da üye olanlar var. Senatörler, tutucu partilerin önde gelenleri, miğfer bir vakıf olan "Eğitim İşleri Enstitüsü" (IEA). IEA bu tür yayınlara yılda 5-10 bin dolar arasında yardım yapıyor.

Sayıları gittikçe kabaran bu yeni sağcı gençlik, 1970'lerde ortaya çıkan olaylar sonucu üniversite yönetim kadrolarının uyguladıkları politikayı şiddetle eleştiriyorlar. Askerlik yapmanın gereğini vurguluyor, ekonomi derslerinin modelini (anti-Keynesyen serbest ekonomi taraftarı bir gözle) eleştiriyorlar. Kadınların ve zencilerin yüksek öğrenime katılmalarına "saçma" olduğu gerekçesiyle karşı çıkıyorlar.

IEA'nın genel direktörü Philip Marcus: "1984'de üniversitenin ilk sınıfında okuyacak olan gençler, Vietnam savaşının en kanlı olaylarından biri olan 'TET' hareketi sırasında doğdular. Gelişmekte olan eylem doğaldır. Kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Yerleşik dogmaların genç ve doğal bir biçimde eleştirisi." diyor.

Üniversitelerde durum henüz pek dallanıp budaklanmamışsa ve genelde yayınlar henüz öğrencilerin hafif soluna seslenmekte devam ediyorsa da, tutucu yayınlar olayı küçümsenemeyecek kadar önemli bir entelektüel güç oluşturuyor.

Columbia Üniversitesi'nin "Spectator" adlı gazetesini yayınlayan sol görüşlü John Zimmerman tutucu gazete yayınlarını "sağa dönüşten çok, hoşgörüsüzlüğe kayma" olarak niteliyor. "Bugün artık solcu olma modası yok! Ancak bu öğrencilerin solcu olmadıkları anlamına gelmez. Solcu fikirler bugün şık sayılmıyor, oysa sağcı görüşü savunursan birden popüler olabilir insan..." diyor.

60'lı yıllarda, radikal politikalar üzerinde son derece etkili olan Vietnam Savaşı'nın bugünkü sağcı gençliğin gelişmesinde büyük etkisi olduğunu söylemek her halde yanlış olmaz.

Yale Üniversitesi, yeni mezunlarından David Fun, tutucu National Review gazetesinde, "Liberalizmin düşüşü çok boyutludur. Eğer liberalizmin politik fikirlerini uygulamakta devam ederse bu çok tuhaf olur. Tutuculuğumuz umarsız bir kader korkusu sonucudur. Biz 60'lı ve 70'li yılların geri gelmesini istemiyoruz." demektedir.

George Washington Üniversitesi'nin bu tür bir yayına okuyuculardan gelen bir yazıda: "Amerika'daki her üniversitenin böyle demir yumruklu, tuttuğunu koparan, totemleri yıkacak bir sağ kanat gençliğine gereksinimi vardır!" deniliyor.

"The Christian Science Monitor"dan özetleyerek çeviren: Nimet Tuna

11.00 şimdi saat. Sekretere gazetede ki ilan üzerine geldiğimi söyleyip, kiminle görüşmem gerektiğini soruyorum. Müdür yardımcısı ilgileniyormuş. Kağıtlarla, dosyalarla dolu masanın üstünde çakmağımı bulmaya çabalarken, beklemem gerektiğini söylüyor. Oturmamı işaret ettiği sandalyeye iliştiriyorum. Benden başka bekleyen dört kişi daha var. Biri bayan...

11'i 20 geçiyor. Hâlâ beklemekteyim. Hayaller kuruyorum bir yandan da... "Artık harçlığımı babam vermeyecek. Dolayısıyla paramı gönlümce harcayabileceğim. Kimseye hesap vermek zorunda değilim... İlk maaşla eve bir şey almalı. Haa, babam bir çakmak almak istediğini söylüyordu. Bir çakmak alırım ona şöyle çok pahalı olmayan cinsinden. Anneme de bir çift eldiven... Tekini kaybetmiş geçenlerde."

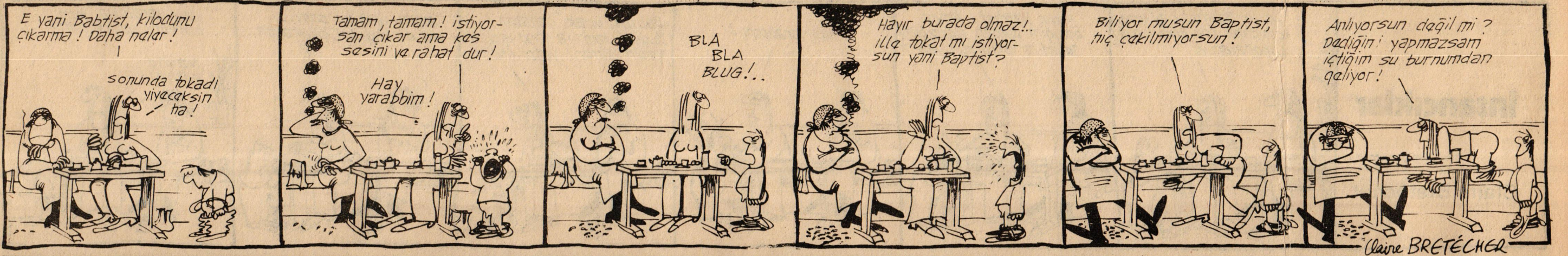
Yanımda oturan gencin beni dürtüklemesiyle hayallerimden sıyrılıyorum. Görüşme sırası bana gelmiş.

Adım, soyadım, yaşım, öğrenim durumum, askerliğimi yapı yapmadığımı sorulduktan sonra yabancı dilimin hangisi olduğu sorusuyla karşılaştım. "İngilizce" dedim ve hemen ekledim, "okul İngilizcesi ama... Müdür yardımcısı "İngiliz İngilizcesi ve Amerikan İngilizcesi'nden sonra bir de okul İngilizcesi olduğunu öğrendim. Öğrenmenin yaşı yoktur, derler ya, doğruymuş," dedi. Buradan da tebensümle ve adresim alınarak uğurlanıyorum...

12'ye çeyrek var. İşyerinin bulunduğu hanın önündeyim. "Bu iş de yattı" diye düşünüyorum kendi kendime. Bloknotumda üzerine çarpı işareti çektiğim adresler ikileşti. Öğle tatiline 15 dakika var. Ama bir iş yerinin adresi çok yakını buraya. "Şansımı bir deneyeyim, belki yetişirim."

Koşar adımlarla yöneliyorum adrese. Yolda bir adamla çarpışıyorum. Öyle bir çarpışıyoruz ki, adamcağız kaldırımdan caddeye uçuyor. "Önüne baksana ulan!" diye bağıyor. Yanıt vermiyorum. Harcayacak zamanım yok. Bir an önce varmalıyım adrese. Öff... Yollar ne kadar kalabalık... Hah, bir şu simitçi eksikti yolumun üzerine çıkacak! Şunlar

Caddedeyim. Artık eve dönmeye karar verdim. Birden biri giriyo koluma. Dönüp bakıyorum, lisedeki sıra arkadaşım. "Ne o?" diyor, "Karadenizde gemilerin mi battı? Ne bu halin?" Kısaca anlatıyorum durumu. "Ben de seni akıllı biri sanırdım" diyor. Ve sürdürüyor konuşmasını... "Sen neden benim gibi yapmadın? Ben bir araba aldım kendime, peder sağ olsun, taksicilik yapıyorum. İşler o biçim... "Bir birahaneye gidip, demlenmeyi öneriyor. Canıma minnet. Yorgunluktan ölmüşüm zaten... Tam birahaneden içeri girerken camda bir ilan çarpıyor gözüme: "Dolgun ücretle bulaşıkçı aranıyor." Gözlerim parlıyor birden!

Genç sesler, genç soluklar...

"EZGİNİN GÜNLÜĞÜ" ile bir söyleşi:

"Verdiğimiz her yanıtın yeni bir soru olmasını diliyoruz"

HASAN BORA

17 Ocak 1983 gecesi Hodri Meydan Kültür Merkezi, yeni bir müzik topluluğunun doğuşuna tanık oluyordu. Çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu dinleyiciler arasında, müzik çevresinden - özellikle halk müziği ile ilgilenenlerden - tamdı yüzlere rastlanıyordu. Salon tıklım tıklımdı, ayakta izlemek zorunda kalanlar görülmüyordu. Ve konser başladığında, salondaki uğultu bıçakla kesilir gibi kesildi. Ezginin Günlüğü o gün belki de en büyük sınavını verdi; iki saatlik konser boyunca dinleyicilerin derin sessizliğini bozan, yine o dinleyicilerin dinlemek bilmeyen alkışları oldu. Kendi düzenlemeleriyle semahları, Azeri ve geleneksel-değişik yörelere ait-türkülerimizi seslendiren topluluk üyeleri, dinletilerinin sonunda Küçük Bir Söyleşiden adlı bölümde, Enver Gökçe, Yaşar Miraç, Celil Oker ve Yannis Ritsos'tan derledikleri şiirleri müzik eşliğinde sundular.

Ezginin Günlüğü, İstanbullu bir topluluk ve on kişiden oluşuyor. Toplulukta düzenlemeleri Nadir Göktürk (cura), Tuğay Başer (bas bağlama), Vedat Verter (bağlama), Emin İğüs (davul), vokalleri ise Şebnem Başer, Nurgül Yahyaoglu (davul), Hakan Yılmaz ve Emin İğüs yapıyor. Ayrıca beste yapan Vedat Verter ve Emin İğüs'ün yanı sıra, Ezginin Günlüğü'nde Canan Tolu flüt, Doğan Dikmen ney, topluluktan kısa bir süre önce ayrılan Baki Duyarlar'ın yerini alan Erol Şengül de viyolonsel çalıyorlar.

Topluluk ilk çıkışlarından aldıkları hızla iki konser daha verdi. Bu iki dinletiden sonra topluluğun müzik anlayışları hakkında kendileriyle yapılan bir söyleşi yayınlanıyor.

Önce, "Niye Ezginin Günlüğü?" diye girdik söze...

"Bir yıldan beri birlikte çalışıyoruz, ancak bu süre içinde müzikten gayri başka bir sorunumuz olmadı desek yeridir. Varsa yoksa müzik... Sonra bize bir ad gerekli diye düşündük. İlk konserimizden iki ay önce koyabildik adımızı. Ezginin Günlüğü bize önceleri entelektüelce bir ad gibi geldi, sonraları ise ısındık bu ada. Amacımız bir yerlere türküler, sıcak notalar düşürebilmektir."

İlk konserinizden edindiğiniz izlenimleri anlatır mısınız?

Konseri düzenlerken hedefimiz dinleyiciye 'bu insanlar mükemmel bir şey yapmış' dedirtmek değildi, sadece 'bu

umduğumuzdan fazla oldu. Nitekim verdiğimiz dinleti, daha önce yaptığımız hazırlık çalışmalarının altına düşmedi, ancak çıkardığımız dersler de olmadı değil. Örneğin bir ritm eksikliği sorunumuz oldu, dört kişi bir arada söylediğimiz Germir Bağları adlı Kayseri türküsünde, böyle bir çalışmaya daha hazır olmadığımızı sezdik. Bu nedenle vereceğimiz konserlerden bu türküyü çıkardık. İkinci konserimize hazırlanırken bas bağlamanın, tınısını tez yitirme özelliğini göz önünde tutarak düzenlemelerimizi yeni baştan ele aldık. Programımıza yeni olarak iki Karadeniz türküsü ile bir Azeri türküsü kattık; sondaki şiir-müzik düzenlemesini de girişte sunmayı düşünüyoruz."

Müzik anlayışınızı kısaca değerlendirir misiniz?

"Topluluğumuzda bildiğiniz gibi, doğu ve batı çalgıları bir arada yer alıyor. Ancak biz tüm bu çalgıları bir araya getirirken amacımız yepyeni bir senteze varmak değildi; sadece olanaklarımız elverdiği ölçüde, anlatımımıza en uygun tınılara ulaşmaya çalışıyoruz. Çünkü bu çalgıları ilk kez bir araya getiren insanlar bizler değiliz; ülkemizde bizden önce birçok sanatçı bu türde girişimlerde bulundular. Bizler de bu zincirde bir halka olabilmek için koyulduk yola. Bir "semah"ta yaşayabildiklerimizi bağlamanın telinde, neyin solığında ve dilimizdeki ezgilerde aradık."

Müziğinizi ve müziğiniz için Ezginin Günlüğü'nü şöyle değerlendiriyor topluluk üyeleri:

"Bir yanıt vermeyi amaçladık. Yaşamı önümüze soru olarak koyup, müziğimizle yanıtlamak istedik onu. Ve arzuladık ki, bizlerin -topluluk çalışanlarının teker teker içinde buldukları koşulların toplamından daha başka, daha fazla birşey olsun, "Hayatın, sonsuz taze kanı" dolaşım şarkılarımızın damarlarında.

Annelerimizin ninnilerinden, şehirlerarası otobüslerde kulaklarımıza saldıranlara değin duyduğumuz her müzik, bunun da ötesinde her ses, yaratımımızın temel müzik birikimi'ni oluşturdu. Elbette bir ayıklama, hem de köklü bir ayıklama gerekiyordu; insani-olan'ı insani-olmayan'dan, güzel-olan'ı çirkin-olan'dan, yüce-olan'ı bayağı-olan'dan ayırmak. Türkiye kültürü gibi, binlerce kökü bir

bucaksız ülkelere, kıyasız denizlere uzanan yüce bir ağacın meyvelerini toplamak ne denli zor bir iştir! Ve bu meyvelerin çoğunluğu "güncel susuzluğumuzu" gidermeden ne denli aciz kalmaktadır...

Biz de bu ağaca tırmanmakla işe başladık; türküler derler bir meyve bulduk orada; yüzyıllarca sevgi sofrasının, hüznün sofrasının katığı olmuş. Gördük ki lezzeti "hem aradığımız, hem değil" yeteneğimiz yettiğince işledik onu, duyarlığımızla aşıladık.

Sözün özü, sanatın, bir ayna olan ama saat gibi ileriye giden bir ayna olan

sanatın bitimsiz yollarına düştük, Kâbe yolunda karınca misali. Verdiğimiz her yanıtın yeni bir soru olması dileğiyle..."

Kendinizi bir gelenek içinde görüyor musunuz?

"60'lı yıllarda Ruhi Su'nun halk müziğine getirdiği akademik yaklaşım olmasaydı, biz bugün böylesi bir çalışmaya cesaret edemezdik. Ruhi hoca, müziğimizde bir dönüm noktasıdır. Ancak onun açtığı yoldan çok değişik yerlere gidilmiştir; herkes kendi soluğunu vermiştir müziğine. Bizimki de öyle olacaktır; kendimizce bir arayış içindeyiz çünkü. Ve öyle büyük iddiamız da yok."

Emin İğüs, Hakan Yılmaz, Erol Şengül, Tuğay Başer, Şebnem Başer, Nadir Göktürk, Vedat Verter, Nurgül Yahyaoglu.

Hasan Bora

EĞİTİM

İKİ MEKTUP

TANZER OKUR

Öğrencinin öğretmenine mektubu

Sayın öğretmenim,

Sizinle dertleşmek, beklentilerimi iletmek, sorunlarımı dile getirmek amacıyla yazıyorum bu mektubu size... İstiyorum ki, aramızdaki duvarı yıkalım. İki dost olarak, el ele verip bir takım çözümlere ulaşabilelim. Tüm amacım bu...

Yüzerce öğrencinizden birisiyim ben. Sınıfta her gün görmenize karşın, tanımadığımı bir genç... Adımı bile bilmiyorsunuz benim. Not defterinizden öğrendiğinizde adıyla sesleniyorsunuz bana. (Hatta, zaman zaman gene not defterinizden bulduğunuz okul numaramla çağırıyor, ismimi bile söylemiyorsunuz.) Sizin için ben "camın önünde oturan"ım. Bir değerimize seslenirken de, örneğin "gözlüklü kızın arkasındaki" diyorsunuz.

Herkes gibi ben de adı olan bir insanım! Düşünen, bir takım sorumluluklarının bilincine varmış, pek çok sorunu olan lise öğrencisi, bir insan... Ama bu insanın adını öğretmeni bilmiyor. Ne gurur kırıcı bir durum. Siz bana sadece numaramla seslendiğinizde ise, "Acaba" diyorum kendi kendime, "Ben bir öğrenci miyim, yoksa üzerinde seri numarası yazılı olan bir eşya mı? O kadar değersiz miyim ki adum bile bilinmiyor öğretmenim tarafından?"

Ama biliyorsunuz ki, her insan bir değer taşır ve kendisine önem verildiğini de zaman zaman hissetmek ister. Hele karşısında gerçekten saygı duyduğu biri varsa, o kişi tarafından önemsendiğini anlamak öylesine büyük bir mutluluk kaynağıdır ki...

Biliyorum ki, ancak tanıdığınızda beni anlayabilecek ve sorunlarımı da kavrayabileceksiniz.

Şimdilik sadece bu sorunumu iletıyorum. Eğer mektubumu yanıtlarsanız diğer konulardaki beklentilerimi dile getirebilecek "cesareti" bulacağım kendimde.

Saygılarımla,
Öğrenciniz

Öğretmenin öğrencisine mektubu

Sevgili öğrencim,

Önce şunu belirteyim ki, tutumun çok mutlu etti beni.

Öğretmen-öğrenci kimliği içinde iki insanın dostça dertleşebilmesi, yapıcı bir iletişim kurabilmesi ne güzel şey...

Eleştirine hak vermiyor değilim. Ancak; sizlerin adlarınızı bilememek beni rahatsız etmiyor mu sanıyorsunuz? Sınıfa girdiğimde karşımda iki kişilik sırada üç, hatta dört kişi oturduğunuzu görmek, siz kitaplarınızı, defterlerinizi koyacak yer bulmaya çabalarken öğrencilerimi izleyip, bir şey yapamamak beni hiç üzmüyor mu acaba?

Şimdi bir an için kendini benim yerime koy ve düşün: Tek bir sınıfta 50-60 öğrencin olsa ve ders verdiğin (en azından) üç-dört sınıfın bulunsa tüm bu öğrencilerin adlarını anımsayabilir misin? Hele aklında bir sürü sorun varsa...

Aslında bir öğretmenin öğrencilerinin ismini bile bilmemesinin küçültücü, gurur kırıcı bir durum olduğunu biliyorum. Sizlere bazen bir numara olarak seslenmemin saygınlığımı azaltması da doğal. Bu sizi üzerinde seri numarası yazılı olan bir eşya olarak gördüğümden değil. Asla değil...

Şuna emin ol ki; tüm öğretmenler için öğrencileri değer taşır.

Şu noktayı da göz ardı etmemeli: Tüm isimleri aklında tutamamam öğrencilerime değer vermediğim anlamına gelmez. İnan, hepimiz benim gözümde çok önem taşıyan "insan"larız.

Seni veya bir diğer öğrenciyi "camın önündeki" veya "gözlüklü kızın arkasındaki" diye çağırmanın ise yüzlerce gencin adını aklında tutamamandan kaynaklanıyor.

Ama gene de bu konudaki hatamı gidermeye çalışacağıma söz veriyorum.

Sevgilerimle... Öğretmenin

SATRANÇ

ZAVEN ÇİĞDEMOĞLU - VASFİ GÜCER

ÇİFTE ÇETREFİL

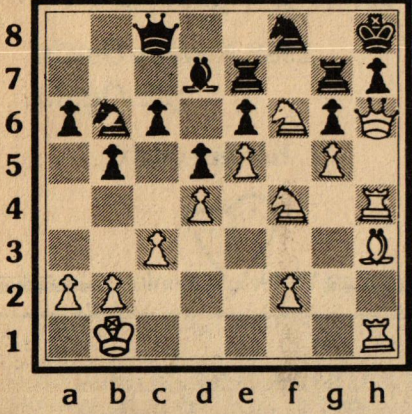
TURGUT ONGUN

Vezirgambiti

Bu haftadan itibaren daha önce kısaca ilk birkaç hamlelerini ana devam yolu olarak tanıttığımız açılışları biraz daha ileriye götürerek o açılışın arkasında yatan ana fikirleri kavramaya çalışacağız. Vezirgambiti açılışlarının klasik hamleleri olan 1.d4 d5'den sonra beyaz c hattını ele geçirmek için c hattı piyonunu 2.c4 sürerek feda etmektedir. Amacı siyahın 2...dc4 yapması ve dolayısıyla merkezde kuvvetli olan d5 piyonunun ortadan kalkması ve e4 karesine yaptığı baskıyı yoketmektir. Siyah yapacağı ikinci hamle ile Vezirgambiti açılışına yeni bir yön vermek durumundadır. 2...dc4 ile 'Kabul edilen Vezirgambiti', 2...e6 ile de 'Kabul edilmeyen Vezirgambiti' açılışlarına girecektir. Kabul edilen Vezirgambitinde beyazın klasik hamlesi olan 3.Af3 ile hem hafif bir aleti geliştirmekte hem de merkezdeki d4 ve e5 karelerini kontrol etmektedir. Bu arada siyahın c4'deki korunmasız piyonunu doğaldır ki almakta acele etmek

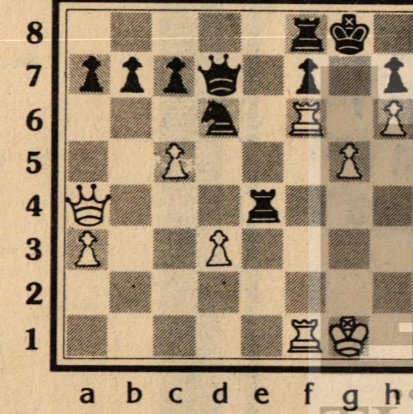
beyazın da gelişimini aksatacağından pek tercih edilmez. Diğer hamleler 3.e4 ise 3...e5 cevabı ile ancak eşitlik verir. 3.Va4 + Ac6 4.Vxc4 yine eşit bir devam yoludur. Siyah piyonu koruyamaz çünkü 3...b5'ten sonra 4.a4 c6 5.e3 Vb6 6.ab5 cb5 7.Ae5 Fb7 8.b3 cb3 9.Vxb3 ile beyaz üstündür. Eğer 3...c5 4.d5 ile beyaz yine hafif üstün. Ana devam yolunda ise 3...Af6 4.e3 Fg4 Alekhin'in (Eski Sovyet Dünya Şampiyonu) önerdiği hamle, eskiden oynanan 4...e6 5.Fc4 c5 6.0-0 a6 7.Ve2 b5 8.Fb3 Ac6 9.Ac3 Fb7 10.Kd1 Vb6 11.d5 ed5 12.e4 d4 13.e5 hamleleriyle beyaza daha çok üstünlük verdiğinden son zamanlarda oynanmamaktadır. Alekhin'in devam yolunda 5.Fxc4 e6 zorunludur, (çünkü k0 beyazın tehdidi 6.Fx17 + Şxf7 ve 7.Ae5 + 'dan sonra kesin üstünlük) 6.h3 Fh5 7.Ac3 Abd7 8.e4 beyaz taşlar merkezde en önemli karelere merkez piyonlarını sürmüş, geliştirdiği hafif aletlerle de açılış ilkelerine uygun bir gelişim

göstermiştir. 8...Ab6 9.Fd3 (e6 sürüldüğünden beyaz Fil c4-e6 diagonalinden c2-g6 diagonaline geçiyor) 9...Fxf3 siyah kendi Filine uygun bir diagonal bulamadığından beyazın aktif Atına değişmeyi tercih ediyor. 10.gf3 burada beyaz, piyonu yerine Vezirle almayı denerse merkez piyonunu (d4) kaybeder, piyonla alarak dolaylı yoldan bazı tehditler de yapıyor. Örneğin şimdi siyah d4 piyonunu alamaz çünkü Fb5 'açmalı şahına' karşı Vezirini kaybeder. Ayrıca ilerde g hattının açık olmasından yararlanıp rakip Şah kanadına atak geliştirmeyi de planlıyor. 10...c5 siyah ise buna karşılık Vezir kanadı atığına kalkıyor. 11.Fg5 beyaz d4 piyonunu gözden çıkarıp topluca atak geliştiriyor. 11...Vxd4 12.Fb5 + Afd7 13.Ve2 Fe7 14.Kd1 Ve5 15.Kxd7 Axd7'den sonra beyaz kalite eksik olmasına rağmen etkili bir atakla insiyatifini sürdürüyor.

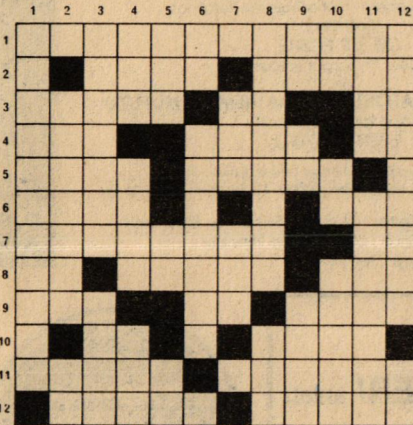
Kombinezon 1. Bu haftaki ilk kombinezon yine bir yazışmalı satranç karşılaşmasından. Uluslararası Yazışmalı Satranç Federasyonu tarafından düzenlenen Avrupa ve Dünya turnuvaları, masabaşında oynanan pratik satranç kadar çekışmeli geçmekte ve hatta bazen beklenmeyen kombinatif oyunortası fedaları gerçekleştirilebilmektedir. D'ADAMO-SLEIDINGER yazışmalı maçında olduğu gibi, hamle sırası beyazdadır.

Kombinezon 2: Bu kez iki Uluslararası Usta BASMAN-BALSHAN karşılaşmasında beyazlar materyal geri olmasına rağmen mat için oynuyor, hamle sırası beyazdadır.

ÇAPRAZ BULMACA

SOLDAN SAĞA
1. Hasan İzzettin Dinamo'nun konusunu Kurtuluş Savaşından alan bir romanın adı. 2. (Tersi) Bir kişi tarafından okunan ya da çalınan müzik parçası. - İlahi Komedî adlı eseriyle tanınan ünlü bir İtalyan şairinin adı. 3. Güneyden esen kurutucu yel. - Sayma, sayılma. - İki tarla arasındaki sınır. 4. Ateş ya da sigara yakmak için çakmak çakarak tutuşturulan madde. - Hiçbir hastalığı, vücutta hiçbir eksikliği olmayan. - Bir ağırlık ölçü biriminin kısa şekli. 5. Eski Yunan mitolojisinde aşk tanrısının adı olup, bugün insanlarda üreme içgüdüsünü anlatır. - Kaybolmuş olan. 6. Göze çarpar yanı olmayan. - Dini müzik alanında meydana getirdiği eserleriyle tanınan 1685 - 1750 yılları arasında yaşamış Alman müzisyeninin adı, okunuş olarak. 7. Harita çıkarmaya yarayan bir aygıt. - Neon elementinin simgesi. 8. Meyvelerde çekirdekli deri arasındaki kısım. - Birini uydurma bir nedenle bırakıp savuşmak. - Bir denkleme eşit işaretiyle ayrılması iki anlatımdan biri. 9. Uluslararası gelişme örgütünün kısa adı. - Kromun simgesi. - Bir eksenin döndürdüğü tekerlek biçiminde makine parçası. 10. Doğu müziği araçlarından iri karınlı, kırıllı, çalgıca çalınan bir çalgı. - Aslı kalkan demek olup bir tahtaya çakılmış olarak spor armağanı gibi verilen ve üstüne gerekli adlar ve tarihler kazılan maden levha. 11. Türk şiiri üstüne incelemeler

yapmış olan ünlü bir Sovyet türkoloğunun onadı. - (Tersi) Katışksızlık. 12. Bir gemi ile herhangi bir şeyin birbirine degecek kadar yaklaşması. - (Tersi) Çift kanatlılardan, altı ayaklı, birtakım uçucu böceklerin genel adı. YUKARIDAN AŞAĞIYA
1. 1564 - 1616 yılları arasında yaşamış, dünyanın en büyük şairlerinden, tiyatro yazarlarından biri

SALİM SARAÇ

ve modern dramın kurucusu olarak tanınan, Bir Yaz Gecesi Rüyası, Kral Lear gibi eserler vermiş olan bu büyük şair ve tiyatro yazarının adı, yazılış olarak. 2. Kimyada ne olduğu seçilemeyen kararsız biçim. - Kripton'un simgesi. 3. Eskiden Rumeli'de kimi yerlerin valilerine verilen san. - Yük taşımak ya da köprü kurmak için kullanılan altı düz bir çeşit deniz aracı. 4. (Tersi) Gözde sarıya çalan kestane rengi. - Yıl. - Bir sanat yapısında işlenen konu. 5. (Tersi.) Yeterince aydınlık olmayan. - Orhan Kemal'in 1952 yılında yayımlanan bir hikaye kitabının adının ilk harfleri. Endonezya'nın para biriminin simgesi. 6. Başkaları, diğerleri anlamında kullanılan bir kısaltma. - Bir ereği gerçekleştirmek için güç kullanan kimse. 7. Baş kaldıran, isyan eden. - Sıcak, heyecan gibi nedenlerle deri gözeneklerinden sızan. 8. Saymak. - Bir işte tutulacak yollar sayılı olduğunda seçilebilecek yol anlamında kullanılır. 9. (Tersi) Çok istekli, çok hevesli. - (Tersi) Yukarıdan aşağıya doğru gel anlamında bir emir. - Eziyet, sıkıntı. 10. (Tersi) Hollanda'nın uluslararası işareti. Cemo romanıyla Türk Dil Kurumu 1967, Yeşil Gölge ile de 1968 May roman ödülünü kazanan ünlü bir romancımızın ad ve soyadının ilk harfleri. - Gösterişsiz, süssüz. 11. Düşüncesizce her işe atılan. - Dil tutukluluğu. 12. Ünlü şairimiz Can Yücel'in 1982 yılında yayımlanan bir şiir kitabının adı.

NASIL ÇÖZECEKSİNİZ?

- Önce aşağıda tanımları verilen kelimeleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir çizgi üstüne gelecek biçimde yazın.
- Sonra, çizgilerin altlarındaki sayılara göre, bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Dolu kareler, dize sonlarını gösterir.)
- Bulmacadaki kareler harflerle doldukça, kimi kelimeler belirlemeye başlayacaktır. O zaman, bulmacadaki harfleri çizgilerin üstüne taşıyarak, tanımlarından çıkaramadığınız kelimeler varsa, onları da bulabilirsiniz. (Bulmacadaki karelerin sağ üst köşelerindeki harfler, tanımlar dizinindeki harf sırasını göstermektedir.)
- Bulmaca tamamlandıktan sonra, karelerde, bir şairimizin bir şiirinden dizeler bulacaksınız. Tanımlar bölümünde ise, bulduğunuz kelimelerin ilk harflerini yukarıdan aşağıya okuduğunuzda, bu dizelerin şairinin adıyla alıntı yapılan şiirinin adını göreceksiniz.

1	M	2	A	3	B	4	C	5	C	6	N	7	O	8	A	9	H	10	A	11	C	12	C	13	A	14	F	15	E	16	D	17	G	
18	C	19	C	20	E	21	H	22	F	23	B	24	B	25	B	26	T	27	E	28	H	29	E	30	B		31	C	32	F	33	I		
34	C	35	F	36	H	37	G	38	I	39	I	40	G	41	I	42	I	43	J	44	C	45	P	46	G	47	L	48	B	49	H	50	B	
51	I	52	E	53	J	54	P	55	N	56	C	57	F	58	J	59	I	60	I	61	L	62	M	63	O	64	J	65	N	66	L	67	P	
68	C	69	F	70	H	71	R	72	P	73	S	74	S	75	G	76	P	77	N		78	J	79	F	80	J	81	K	82	J	83	N		
94	F	85	T	86	P	87	S	88	P	89	K	90	T	91	L	92	G	93	S	94	N	95	J	96	N	97	P	98	P	99	R	100	D	
101	P	102	S	103	L	104	T	105	R	106	R	107	S																					

Tanımlar

A) Arapça, okuma yazması olmayan kimse	10	8	13	2							
B) Tersî, kimyasal enerjiyi elektrik enerjisine çeviren ve genellikle radyolarda kullanılan şeyin pahalı olmayanı (iki kelime)	24	3	48	30	23	50	25				
C) Salâh Bîrsel'in bir şiir kitabı	11	5	19	56	4	68	31	44	12	34	18
D) Tersî, "ve"	16	100									
E) Divan edebiyatında, en güzel örneklerini Kadî Burhaneddin'in verdiği, rubaiye benzer bir koşuk türü	20	27	15	29	52						
F) Yunan tarihçisi Ksenophon'un, onbinlerin dönüşünü anlatan yapıtı	14	69	32	22	35	57	84	79			
G) Amerikalı gerçeküstücü bir ressamın adı soyadı	40	37	92	17	46	75					
H) 1895-1952 yılları arasında yaşamış, çağdaş Fransız şiirinin en önemli şairlerinden biri	21	36	70	49	28	9					
I) Türk tiyatrosunun kuruluş yıllarındaki ilk oyuncularımızdan biri	38	39	33	51	64	59	42	41	60		
J) İnce aralıklardan az az çıkan şey	80	43	82	53	95	58	78				
K) Geçtiğimiz günlerde Devlet Tiyatrolarındaki işine son verilen bir kadın oyuncumuzun ad ve soyadının baş harfleri	81	89									
L) Kitaplarından ikisinin adı "Cinsel Devrim" ve "Faşizmin Kitle Ruhunu Anlayışı" olan ruhbilimci yazarın soyadı	47	66	91	103	61						
M) Yemek	62	1									
N) 1982'nin Nobel ödülünü alan yazarın adı	6	77	83	55	96	94	65				
O) Kazak "yap" anlamına bir emir	7	63									
P) 1875-1933 yılları arasında yaşamış ve Eğitim Komiserliği de yapmış olan Sovyet edebiyat kuramcısı, eleştirmeni	76	72	97	86	45	88	67	98	54	101	
R) Tersî eğilim, sevgi, sempati anlamına gelen Arapça bir kelime	106	105	99	71							
S) Tarihte bu adla anılan üç Anglosakson kralı vardır	107	73	93	74	102	87					
T) Tersî, ozan	85	104	90	26							

KISA KISA

TARİHTEN GÜNCELİĞE. Murat Belge, Alan Yayıncılık, İst., Mart 1983 452 s. 600 Lira.

Murat Belge, düşünce ileme kaygısını üslup oluşturma çabasının önüne geçirecek, tam bir "gazetecilik profesyonelliği"yle, varolan yayın organları arasında ayırım yapmaksızın, belirli bir "yazma pratiği" içinde, kişiselini bir "bakış" tutarlılığında eritmeye çalışarak yazdığı "Denemeler"ini **Tarihten Güncelliğe** adı altında bir kitapta topladı. 1975 yılından bu yana çeşitli gazete, dergi ve yıllıklarda yayımlanan 86 deneme yer alıyor kitapta: konularına göre gruplandırılmış, düzenlenmiş, genişletilmiş, açıklamalar eklenmiş, **Tarihten Güncelliğe** yaşamı "tarihsel" ve "gündelik" diye ikiye ayırıp birinciye alabildiğine önem verirken ikinciye aldırılmayan anlayışa bir tepki niteliği taşıyor: Yaşamı kavrayabilmek, yorumlayabilmek ve değiştirebilmek için gündeliğin gözardı edilmemesi, pratikte bir değişiklik yaratılması için gündelik yaşamın teoride ihmal edilmemesi, bugünün somutunun, so-yut bir yarı uğruna feda edilmemesi gerektiğini vurguluyor. Ele alınan her konuda yeni ufuklar açan, tartışma gündemine yeni değerler koyan insanı düşünmeye, bildiklerini, bildiğini sandıklarını yeniden gözden geçirmeye çağırın denemeler bunlar. **Tarihten Güncelliğe**, Falukner Joyce ve Dickens'dan çevirileriyle tanıdığımız Murat Belge'nin ilk yapıtı.

KUŞAKTAN KUŞAĞA. Dr. Nejat F. Eczacıbaşı, Eczacıbaşı Vakfı Yay., İst., Kasım 1982, 270 s. 500 Lira.

"İnsanlık tarihinin en karanlık dönemlerinden biri" olan Hitler Almanyası'ndan Roosevelt'in başkanlık yaptığı Amerika'ya demokrasiye geçiş denemeleri yapan Türkiye'ye ve sonrasına, yetişmiş yıla dayanan bir ömrün deney birikimi anlatılıyor, **Kuşaktan Kuşağa**'da.

Karma ekonomi düzeni içinde yer alan ilk sanayicilerden biri olanın getirdiği yoğun, ilginç, karmaşık (ve karmakarışık) olaylar sergileniyor. Özel girişimcilerin son yıllarda çokça rağbet ettikleri bir yönleşim (anılarını, yaşamını, deneyimlerini yazma ve topluma sunma yönelişinin) Dr. Nejat F. Eczacıbaşı'ndaki yansımaları. Ancak, Eczacıbaşı'nın "ülkenin geleceği için büyük umut bağladığı" gençliğe borçlu olduğu "şükranı" "mütevazı bir ölçüde yerine getirmek için kaleme aldığı" anılarında belirgin bir özellik var: Bugünkü yerini "çok çalışmaya", "çalışana Allah verir"e, "çok yoksulken bu duruma geldim"e "ayakkabılarımı pençelletip giyiyorum" demogojisine dayandırmıyor. İyi olanakları bulunan bir aileden gelen, bu olanakları değerlendirerek okumuş, hep ayrıcalıklı olmuş bir Eczacıbaşı. Ekonomik uygulamalara yönelttiği eleştirileri okuyan, kapitalizm hakkındaki görüşlerini öğrenen kişi, dünya görüşünün akıllıca savunan biri karşısında bulunduğuunu anlıyor. Konuyla ilgilenenlerin yararlanarak okuyabilecekleri bir kitap **Kuşaktan Kuşağa**

20. YÜZYIL TÜRK ŞİİRİ ANTO-

Yordan Yovkov, Bulgar edebiyatının önde gelen bir öykücüsüdür

"TEKERLEKLERİN TÜRKÜSÜ" VE Y. YOVKOV

ETEM ÜTÜK

Deliorman ve Dobruca, Balkanlar'da Türklerin en yoğun buldukları yörelendir. Orta Asya'dan kopup gelen Türk kavimlerinin kimi bölümleri Karadeniz'in kuzeyinden geçip buralara yerleştiler. Gelibolu'dan Rumeli'ye geçen Osmanlılar, bu yerlere geldiklerinde, kendi soylarından olan yerli Türkleri buldular. Buralarda, Osmanlı yönetiminde olduğu gibi, ondan sonraki Bulgar yönetiminde de çoğunluk hep Türklerde olmuştur. Bugün bile bu yörelerde Bulgar halkının hiç bulunmadığı, ya da çok az sayıda bulunduğu, Türklerin çoğunluk olduğu köyler vardır. Buralarda yaşayan Bulgar halkıyla Türk halkı gerek Osmanlılar döneminde, gerekse Bulgarların yönetiminde hep kardeşçe yaşadılar.

Daha önceki bir yazımda da belirttiğim gibi, biz Balkanlarda yüzyıllar boyu egemenlik kurmuş bir ulusuz. Yönetimimiz altındaki kavimler, ulus olma bilincine vararak birer birer bağımsız devletler kurmuşlar, egemen yaşayan soydaşlarımız da azınlık durumuna düşmüştür. Gerek egemen, gerekse azınlık olarak birlikte yaşamın elbette bizde ve onlarda uzun yıllar silinmeyen acı-tatlı anıları, izlenimleri vardır. Ancak, gerek Balkanlı Türk ve gerekse Türkiyeli yazarlarımız bu izlenimleri dile getiren roman ve öykü türünde yaptılar vermemişlerdir. Onlar ise bunun örneklerini bol bol vermişlerdir. Bunlardan birisi, belki de en başarılısı Yordan Stefanov Yovkov'tur. Bu ünlü Bulgar yazarının **Tekerleklerin Türküsü** adlı yapıtının Türker Acaroğlu'nca aslından yapılan çevirisinde 15 öykü yer almaktadır. Çevirmen Acaroğlu'nun, baş sayfalarında yazarın yaşam öyküsü, yapıtları ve sanatı üzerine bir yazısı bulunmaktadır. Öykülerin kahramanları çokluk Türklere, Olaylar Türklere arasında, Türk köylerinde geçmektedir. Kahramanları Bulgar olan öykülerde de Türklere vardır. Yani, Türk adı geçmeyen hemen hemen hiçbir öyküsü yoktur, Yovkov'un. Bu da doğaldır. Çünkü, Yordan Yovkov'un 9 Kasım 1880'de doğduğu İslimye ilçesi ve 17 yaşında iken ailece göçtüğü Hacıoğlu Pazarcığı'na bağlı Çiftkuyusu köyü de Deliorman'dadır. Çocukluğu, gençliği ve onbir yıllık öğretmenlik yaşamı hep Türklere arasında, Türklere birlikte geçmiştir. Kendi köyü olan Çiftkuyusu'nda geçen "Asiye" başlıklı öyküyü, daha 1940'lı yıllardaki öğrencilik çağında; sonra yine Türker Acaroğlu tarafından hazırlanan "Bulgar Hikâyeleri Antolojisi"nde (1967) okumuştum. Bu yapıtta da aynı öyküyü bir kez daha okudum. Her okuyuşumda ayrı bir tat aldığımı belirtmek isterim.

Yovkov, bu öyküsünde olduğu gibi, ötekilerde de hep doğrudan, iyiden güzelden yanadır, hep doğruların, iyilerin yanındadır.

Yovkov'u okurken insan, bir yabancı yazarı değil de, kendi ülkesinden bir yazarı okuyormuş gibi olur. Anlatım o denli sıcak ve içtenliklidir. Olayların geçtiği yerlerin adları Türkçe, kişilerin de Türk oluşları bu sanıyı vermektedir. Çevirmen Acaroğlu'nun belirttiği gibi, Yovkov öykülerinde, insanlarda. Sanatının hiçbir yerinde kötülük başarı kazanamaz. İnsanları yüceltip soylulaştırır.

İrgatların çalışmalarını acımasızca sömüren "çorbacı"ları canlandırır. Toplumsal uyumsuzlukları kendine özgü bir biçimde çözümler. Haksızlığa uğrayan insanları derin bir acıma ile, sevgi ile anlatır. İnsanın duyu ve bilincine aşırı ölçüde inanır. İçinden çıktığı ve birlikte yaşadığı köylüyü ruh incelikleriyle tanır, anlatır; acılarını, sevinçlerini yaşamış olduğu gibi ustalıkla yansıtmayı bilir.

Yapıtın çevirmeni Türker Acaroğlu, Fransızcanın yanında Slav dillerini, özellikle Bulgarca'yı çok iyi bilmektedir. Bu bakımdan, Slav dillerinden yaptığı çevirilerini, bir takım kişilerin yaptığı gibi Fransızca, Almanca ya da İngilizce'lerinden değil, özgün dillerinden yapmaktadır. Bu da çevirilerinin değerini o denli artırmaktadır.

Yakın komşumuz Bulgaristan'ın özgün ve büyük yazarı, Türk dostu Yordan Stefanov Yovkov'un bu yapıtının tüm güzelliği, canlılığı ve çekiciliği ile okunmasında Türker Acaroğlu'nun çevirisinin de payını unutmamak gerekir.

Tekerleklerin Türküsü. Öyküler. Yazar: Yordan Yovkov. Çeviren: Türker Acaroğlu. İstanbul, Yazko Yayınları 1982, sayfa: 180 ederi: 180 TL.

Einstein 'in serüveni

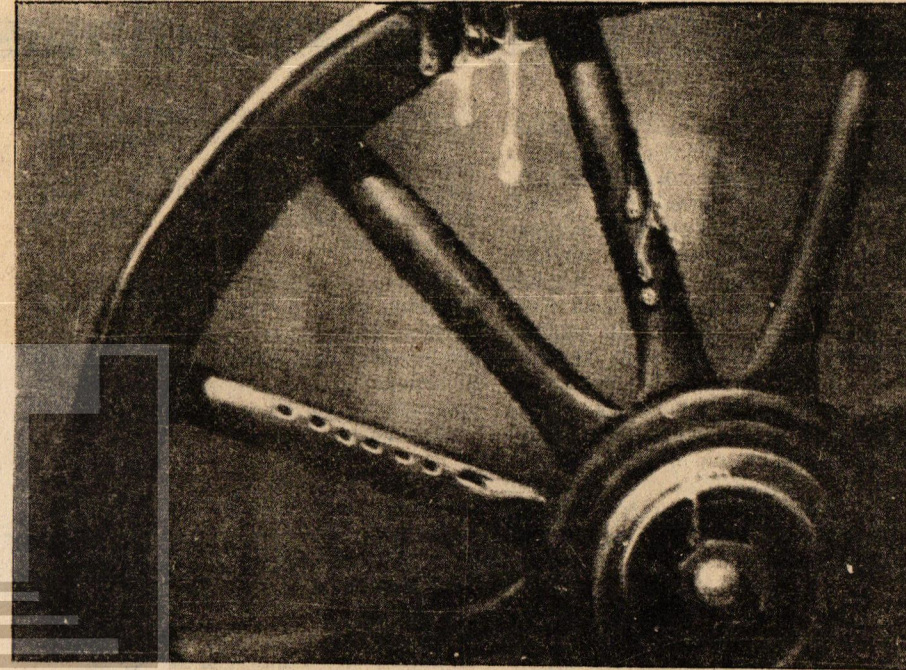
ÖZGÜR ÖZDEMİR

Sartre gibi, Madam Curie gibi ve daha pek çokları gibi Einstein da kim olduğu pek bilinmeyen ünlülerdendir. Merak edilen yaman sürükleyici bazen bir adı eylemlerinden sıyrıp alıyor, dünyanın dört bir yanına büyütlü bir üst gerçeklik gibi, bir tılsım gibi, bir giz gibi yayıyor. Einstein adı bir sinema oyuncusununki kadar, bir futbolcunununki kadar yaygındır dersek yalan söylemiş olur muyuz? Pek dingin görünen pek devingen bir yaşamı olmuştu Einstein'ın. Almanyadan İsviçre'ye, sonra Fransa'ya, Amerika'ya uzanan bir yaşam çizgisi.

Gerçekte onun değerini kavrayabilmek için az çok fizik bilmek gerekir; salt felsefe okumalarının ise bu büyük çabayı anlayıp değerlendirmesi olanaksız. Bunun için ünlü ama bilinmedik adları iyice kolaylaştırarak anlatan basit kitaplar olmalı. Jeremy Bernstein'in Einstein'ı da bunlardan biri. Yazar, Einstein'ın yapıp ettiklerini; bulup çıkardıklarını onun yaşamı içinde değerlendiriyor, böylece ortaya roman gibi bir bilim kitabı çıkıyor.

1933 ocağında Hitler iktidara geliyor. O sırada Einstein Belçika'da bir deniz kıyısında günlerini geçirmekte, Berlin'e dönmeyi düşünmemektedir. Berlin yakınlarındaki yazlık evini Gestapo yağma eder, "bir komünist ayaklanmayı finanse etmekte kullanılacağı bahanesiyle" mallarına el koyar. Bu da yetmez, "görecelik kuramı" üzerine yazılarının bazıları yakılır. Bunu Prusya Bilimler Akademisi'nden kovuluşu izler. "Einstein'ı öldürme girişimleri olduğuna dair bazı söylentiler" vardır. Belçikalılar iyi kötü onu korumaya çalışırlar.

Bundan sonra Einstein Amerika'nın yolunu tutar ve bir daha Avrupa'ya dönmez. "Hiçbir zaman istemediği ve anlayamadığı ünlü" 1933'ten sonra orada yayılmaya başlar. Bu ün elbette birdenbire kurulmuş değildir. Bu ün Almanyadaki ilk çalışmalarla kurulmaya başlamış bir ündür. Nitekim onun görecelik ya da görecelik kuramı 1905'te yayımlandığı bir makalede belirlemeye başlamıştır. Görecelik her şeyden önce birey için bir geriye dönüşmezlik bilincidir, geçmiş, şimdi ve gelecek boyutlarında varlığını duyurur. Burada öznel zamanla nesnel zaman, yani içimizdeki zamanla saatlerin gösterdiği zaman ayrımı ortaya çıkar. Aynı andalık'tan giderek dünyadaki olayları nesnel saatle ölçebiliriz, ama "Ay'daki olayları dünyadaki saatlerle ölçmeye kalkışsak" büyük bir "gecikme"yle karşı karşıya kalırız. Kuramın çıkış noktası böylece hazırlanır. Daha sonra Einstein

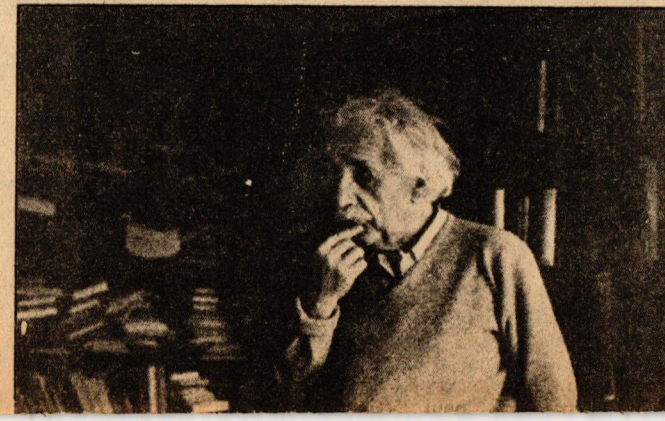

Erkal Yayı

kuramına ikinci bir varsayımı, "boşlukta ışık hızının 'evrensel bir sabit' olduğu, yani ışık kaynağının gözlemciye göre hızı ne olursa olsun aynı olduğu" varsayımını katar.

Böylece sürer Einstein'ın serüveni. Bir roman gibi sürer. Gerçekte bu tür basitleştirici incelemeler her zaman yapılmalı, yalnız bilim adamları için değil, yalnız filozoflar için değil, edebiyat adamları için de yapılmalı. Bu yönüyle Einstein adlı kitap elbette bizim için bir kazançtır, özellikle de bilimsel konulara meraklı olanlarımız için. Kitabın temiz bir dille ve elbette yetkili kalemlerce çevrildiği hemen belli oluyor. Yazıyı bitiren çok küçük bir eleştiri getirmeme çevirmenler izin versin: Aristoteles'e Aristo, Ptolemaios'a Batlamyus ya da Ptolemy demek pek uygun olmuyor.

Jeremy Bernstein. Einstein, çevirenler: Nazan Hekim - Reşit Canbeyli, Yazko Bilim Dizisi: 3, İstanbul 1982

HAFTANIN KİTAPLARI

ROMAN

Huzur
Ahmet Hamdi Tanpınar, 3. basım, Dergah yayını, 472 s. 450 Lira.
Badanalı Yüzler
Yaman Koray, İnkılap Aka Yayınevi, 400 s. 400 Lira.
Bekleyiş
J.P. Sartre, Altın Kitaplar yayınevi, 405 s. 500 Lira.
Çılgın Bir Dünya
John Irving, Altın Kitaplar, 364 s. 400 Lira.
Biz Birbirimize Benzeriz
Muzaffer Abayhan, Tanı yayını, 163 s. 250 Lira.
Talih Kuşu
Desmond Bagley, (Çev: Ayten Oray), E Yayını, 312 s. 350 Lira.

ÖYKÜ

Akışı Olmayan Sular
Pınar Kür, Can yayını, 230 s. 300 Lira.
Değirmen
Sabahattin Ali, 5. basım, Cem yayınevi, 175 s. 250 Lira.
Sahipsizler
Bekir Yıldız, 9. basım, Cem yayınevi, 102 s. 150 Lira.
Dünyadan Bir Ath Geçti
Bekir Yıldız, 6. basım, Cem yayınevi, 94 s. 150 Lira.
Tik
Metin Kökten, 152 s. 200 Lira.

YARDIMCI KİTAPLAR

Doktorunuz, Sağlık Klavuzu
Dr. Lester L. Coleman (Çev: Dr. Alpaslan Berklay) Songur yayınları, 446 s. 650 Lira.

DENEME-İNCELEME-ARAŞTIRMA

İnsan ve İnsanlar
Çiğdem Kağıtçıbaşı, 4. basım, 380 s. 500 Lira.
Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi
Prof. Dr. Hüseyin Atay, Dergah yayınevi, 355 s. 600 Lira.
Köy Enstitüsü Yılları
Talip Apaydın, 3. basım Çağdaş yayımları, 236 s. 275 Lira.
Ege Bölgesinde Kadın Kıyafetleri
Dr. Ayten Sürür, Akbank yayını, 64 s. 500 Lira.

ŞİİR

Pablo Neruda
(Çev: Enver Gökçe), Dayanışma yayını, 2. basım, 210 s. 250 Lira.

GÜLMECE

En Güzel Cimri Fıkraları

LOJISI İlhami Soysal, Genişletilmiş 2. Basım Bilge Yayınevi

Gazeteci-Yazar İlhami Soysal inceleme ve kitap tanıtma yazılarından gelen deneyimle antoloji tekniğinin kimi zorluklarının üstesinden gelerek, bu tür yapıtlar için "olağan" sayılan değer ölçülerinin ötesinde bir çalışma yapmış. 70 ozanın 455 şiirle yer aldığı antoloji, kendinden beklenen işlevi yerine getirecek düzeyde.

SATRANÇ ÖĞRENELİM 5. Kitap Kahraman Olguç Bilgi Yayınevi

Dizinin daha önce yayımlanan dört kitabıyla ustalık düzeyine çıkan satrançseverler için yetkin bir kaynak "BÜYÜK USTALAR NASIL OYNUYOR." Satranç olimpiyatlarından derlenen yüksek düzeyde 150 oyunu içeren kitap, büyük ustaların biyografileriyle birlikte, oyunların ilginç yanlarını da özetliyor.

"Ölen bir kültür üzerine incelemeler"

MUSTAFA CEM

Caudwell, 1907 doğumlu. Bir İngiliz yazarı. İspanya iç savaşında öldürülmüş (12 Şubat 1937). Savaş öncesi Avrupa'sında en kötü yaşam koşullarıyla karşılaşması ona toplumcu açıdan güçlü bir eleştirici bakış kazandırmış. Çürüdüğü nü, dağıldığını gördüğü burjuva kültürünü eleştiriyor Caudwell, oradan toplumcu dünya görüşü çerçevesinde yeni dileklere, yeni tasarımlara açılıyor. Bunun için yazar bazen konuları en genel konumları içinde irdeliyor, bazen belli bir kişiliği örneğin Bernard Shaw'ı Freud'u, Lawrence'i çıkış noktası olarak ölen kültürün özelliklerini sergiliyor.

Christopher Caudwell'in görüşü çağımızın sorunlarına genel eleştirili bir bakışla belirgindir.

Christopher Caudwell, Ölen Bir Kültür Üzerine İncelemeler, Metis Yay. 1982

Çağın insanlık durumlarından ve insanlarından genellemelere ulaşıyor yazar, bize gelecekle ilgili ipuçları sezdirmeye çalışıyor. Caudwell'in kitabı bir kesin saptamalar kitabı olmaktan çok bir arayışlar kitabıdır, belli bir açı olmaktan çok başka başka açılara tartışma getirmek isteyen bir aydının kitabıdır. Bu yüzden onun görüşlerine birer yaklaşım olarak bakmak yanlış olmaz sanırım. Ne olursa olsun, Caudwell'in kitabı, her çağdaş aydının bir şeyler bulabileceği, her düşünen insanın yararlanabileceği bir kitap. Bir temel kitap değil belki, ama önemli bir kitap. Bize yeni yeni bakışlar kazandıracak, bizi içerdiği sorunlar çeşitliliğiyle birçok soruna yöneltecek, yeniden düşündürülecek bir kitap.

Ernst Haas

Düzenleyen: Muharrem Öztürk, Deniz Kitaplar 110 s. 150 Lira
En Güzel Anadolu-Kayserili Fıkraları Düzenleyen: Muharrem Öztürk, Deniz Kitaplar, 110 s. 150 Lira.

ÇOCUK

Dört Kardeşiler
Gülten Dayıoğlu, Altın kitaplar, 6 basım, 170 s. 225 Lira
Oliver Twist
Charles Dickens, Serhat yayınları, 96 s. 75 Lira.
Kimsesiz Çocuk
H.Malot, Serhat yayınevi, 96 s. 75 Lira.
Dedem Korkut Hikayeleri
Serhat Yayınevi, 96 s. 75 Lira.
Sevimli İkizler
Enid Blayton, Serhat yayınevi, 96 s. 75 Lira.

İLANLAR

Şükran Kurdakul

**BİR YÜREKTEN,
BİR YAŞAMDAN**

1982 Nevzat Üstün
Şiir Ödülü

2. basımı çıktı

Varlık yayınları

**Gülseren Südor
Teoman Südor**

Resim sergisi
7-28 Nisan 1983

URART SANAT GALERİSİ

"Bir dönemi sorgulayan yazılar."

**MURAT BELGE
TARİHTEN
GÜNCELLEĞE**

Kültür Üstüne
Sanat ve Edebiyat Yazıları
Entelektüel Mekânlar
Çağdaş Mitler * Tarih ve Zaman
Müzik - arabesk - Fotoroman
Gündelik Hayat, Magazin ve Söylemler

alan yayıncılık

Genel Dağ. : Cemmay
Ankara Dağ. : Adaş
İzmir Dağ. : Datic

Kahraman Olguç satranç

ÖĞRENELİM

Dizisinin 5. Kitabı Çıktı

Büyük Ustalar Nasıl Oynuyor

En Yüksek Düzeyde 150 Oyun

1. KİTAP / Yeni başlayanlar için kolay, görsel ve yetkin bir metod.

2. KİTAP / Taktik bilgiler, çok yönlü alıştırımlar, ilginç oyunlar.

3. KİTAP/300 ŞAH-MAT! Satranç ustalığı yolunda önemli aşamalar.

4. KİTAP/SEÇME OYUNLAR
Açılışlar - Savunmalar - Varyantlar

5. KİTAP /BÜYÜK USTALAR NASIL OYNUYOR
En yüksek düzeyde 150 oyun

bilgi yayınevi

Meşrutiyet Cad. No. 46/A
Tel: 31 81 22 - 31 16 65 ANKARA

Dağıtım: İstanbul: Bilgi, Ge-Da Karatekin, Özgür
Ankara : Bilgi, Adaş, Ali Sipahi, Ge-Da
İzmir : Altay, Datic A.Ş. Şentürk

DÜNYADA NELER OLUYOR?
EKONOMİK VE JEOPOLİTİK DÜNYAYILLIĞI 1983

Salvador'dan Polonya'ya
Filistin'den Almanya'ya

"AMERİKA..."
Anayasa Mahkemesi, okul yöneticilerinin 'istenilmeyen' kitapları okul kütüphanelerinden çıkarma hakkı olmadığına karar verdi. Öğrenciler 'istenilmeyen' kitapları kütüphaneden çıkaran yöneticileri Federal Mahkemede dava edebilecekler. "

Genel Dağıtım: Cemmay Ankara - Adaş İzmir - Datic

ALTERNATİF YAYINCILIK

yazko

YAYIN DÜNYASINDA EN ÖNDE

YENİ KİTAPLAR

A.KADİR/ şiir
RECEP BİLGİNER/ anlatı
bugünün diliyle
İNSAN BİR
HAYYAM/120 Lira
DÜŞÜNCEDİR/160 lira

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

KAYNAK YAYINLARI

DEMOKRASİYE GEÇİŞİ: 1946-1950
Çok partili düzene geçişin belgesel öyküsü
MAHMUT GULOĞLU

TARİHTE BİREYİN ROLÜ
Birey-toplum diyalektiği üzerine iki makale
G.V. PLEKHANOV
Çev: İbrahim Altınsoy

1640 İNGİLİZ DEVRİMİ
Fransız Devrimi kadar büyük bir toplumsal hareket
CHRISTOPHER HILL
Çev: Neyyir Kalaycıoğlu

DİN ÜSTÜNE
Tanrı, Heptanricilik, Tektaricilik ve kutsalık üzerine aydınlatıcı bakış
DAVID HUME
Çev: Mete Tuncay

ULUSLARARASI ŞİRKETLER
Dünyadaki yeni ekonomik biçimlenme üzerine araştırma
Doç. NURİ YILDIRIM

MARTİN LUTHER ve THOMAS MÜNZER ya da MUHASEBENİN BAŞLANGICI
Luther'in köylülere karşı prenter ve Katolik Kilisesiyle ittifakından tek kazanççı çıkan "Kapitalist" Fugger'in muhasebesinin kurulması.
Epik Oyun
DIETER FORTE
Çev: Dr. Sargut Şalçın

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ALMAN NÜFUZU
Yakın tarih araştırması
İLBER ORTAYLI

Birleşik Yayıncılık ve Ticaret Limited Şirketi
Cağaloğlu Nuruosmaniye Cad. 3/2 İstanbul Tel: 20 66 27

İstanbul Dağıtım : Özgür Bilgi, Serhat, Say, Barış, Deniz
Ankara Dağıtım : Can Dağıtım ve Pazarlama
İzmir Dağıtım : Şentürk

YEDİTEPE
SANAT DERGİSİ
yıllık abone 300 TL
posta çeki 87955
pk 77-İstanbul

ÖLEN İYİ HİKÂYECİYE

SAİT FAİK

Nasıl bir adamdı? Bilmiyorum. Tanışmak nasip olmadı. Amma sanıyorum ki edebiyat alanında mütevazı kalmak istemesinin bir mânası vardır. Sanmam ki, öyle bir köşede, edebiyatın etlisine sütlüsüne karışmadan edebiyatı küçük gördüğü için otursun. Edebiyatı pek çok sevdiğini umuyorum. Âdeta ondan korkar bir hal sezerdim yazılarında.

Arada şüphelendiğim de olurdu. Acaba "bunda da emeğimiz bulunsun... Bu çocukluktan da vazgeçemedik bir türlü işte... Ne yaparsın?" gibi düşüncesinden korkardım. Hikâyelerini okudukça sever, hem sinirlenirdim. Sonunda elime "Ayaşlı ve Kiracıları" geçti. O zaman anladım ki bu çekinme hali edebiyata saygısından. "Ayaşlı ve Kiracıları" na ismini bile koymamıştı. İsim yerine yalnız M.Ş. Halbuki siyaset adamı idi. Bir edebî şöhret az mı işine yarardı? Kalemimi bu yolda da kullanmadı.

Sevdiğini üzmemek, sevgilisini erişilmez görmek, kendini sevgilisine lâıyk görmemek sevenlerin şanından olduğunu biliyordu gibime geliyor.

İnsanlara bakmasını da biliyordu. Kahvelerde tavla oynayan kendi halinde gözüklerini, pansiyon-

tardaki ilgiye lâıyk görülmeleyen kişileri merak ediyordu. Etrafında kaynaşan insanlar içinden onun mevkisinde olanların yalnız icap ettiği, zaruri olduğu zaman sahte bir önem verdiklerine canla, zevkle, merakla bakıyor; onların yaşayışından hikâyeler yapıyor, bize sunuyordu.

İki hüviyeti mi vardı? Belki de. Her sanatkar gibi onun da iki değil, iki bin hüviyeti vardı belki.

Ondan bize güzel bir roman, güzel hikâyeler kaldı çocuklar. Mev'usluklar, siyaset oyunları günü, hali doldurur, oyalandırır belki. Böbürlendirir insanı. Ama ölünce tarihe, hiç sevmediğim tarihe bile mal olmazlar.

Onun güzel romanının, güzel hikâyelerinin genç insanların mahremiyetlerine, muhayyilelerine, yaşayışlarına, mes'ut ve hüzünlü saatlerine uzun seneler karışmasını dilerim. Mektep kitaplarına onun küçük, tertemiz, güzel hikâyelerinin kocaman lâfılların yerine geçmesini dilerim. Bugünkü hikâyeciliğimizin edebiyata en çok saygı duyanının ölümü ile belki de şahsen hiç tanımadığım için derin kedere benzemez amma karşılığı umulmayan sevgiye benzediği için o sevgi kadar mütevazı ve saygılı bir hüznün içimi doldurduğunu duyuyorum.

(YENİLİK, Mayıs 1955)

Memduh Şevket Esendal - Sait Faik Abasıyanık Yenilik Dergisi, Mayıs 1955

ESENDAL SORUŞTURMASINA GELEN YANITLAR

"Sanatsal başarıyı içerik güzelliklerinde aramıştır"

MEMET FUAT

M.Ş.E. Türk öykücülüğünde çok önemli bir anlayışın öncüsü olmuştur. Süssüz, yalın, biçimsel oyunlardan uzak bir anlatımla insan ilişkilerine yönelmiş, sanatsal başarıyı içerik güzelliklerinde aramıştır. Günümüzün genç öykücülerini bu yazarımızı önem vererek incelemelidirler kanısındayım. Süse anlatı oyunlarına aşırı düşkünlük gösterilen bir ortamda bu büyük ustanın yapıtlarının yeniden yayımlanması çok yararlı olabilir.

"Saygı duyduğum bir yazar..."

ATTILA İLHAN

Saygı duyduğum bir yazardır. Ayaşlı ile Kiracıları romanını okuduktan sonra, uzun zaman nasıl bir film yapabileceğimi düşünmüştüm.

"Yarına kalıcı ne varsa..."

NAİM TİRALİ

Esendal, hiç kuşkusuz, ilk akla gelecek beş öykücümüzden biridir. Üzü zamanla daha da artacaktır. Çünkü bir öyküde yarına kalıcı ne varsa, kuruluş olarak, içerik olarak, Esendal'ın öykülerinde sadelik ve canlılıkla yerini almıştır. Ölçülü, ne eksik, ne fazla

Ayaşlı ile Kiracıları.

"Bizim Çehov'umuzdur"

MUZAFFER BUYRUKÇU

Memduh Şevket Esendal, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında önemli görevler üstlenmiş bir aydındır. Bu görevleri sürdürürken bürokrasinin, o zamanki bu egemen güç'ün düzenlediği ve yönlendirdiği toplumsal hayatın her alanda ürettikleriyle tükettilerini klasik hikâyeye kalıplarına dökerek yeniden canlandırmaya koyulur. Yazdığı hikâyeler, başı sonu belli, dönemeciz-

"Açık - seçik Türkçeyi zorlamadan"

RECEP BİLGİNER

Hikâyeciliğimizde, anlatım tekniği olarak, A. Mithat efendiyle başlamıştır anlaşılabilirlik. Halkın konuştuğu dil olmasa bile halkın anlayacağı dille yazılması, Türk edebiyatında, roman ve hikâyeye türünün yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Sade, anlaşılır yazmanın nirengi noktaları var: Refik Halit Hüseyin Rahmi, Ömer Seyfettin, Sadri Ertem, Sabahattin Ali, Sait Faik gibi. Daha sonra gelenlerin adını yazmıyorum, belli, ya da birbirlerine çok yakın dönemleri ele aldığım için.

Türk hikâyeciliğinde M.Ş. Esendal'ın yeri nedir? Uzun araştırma- yı, uzmanlarına bırakıp, kısaca, şunları söyleyebilirim.

Esendal, cumhuriyet döneminin öz ve biçim yönünden, gerçek hikâyecilerinden biridir. Gerçekçi demiyorum hikâyelerinin, hayattan

"Başlıca özelliği yalınlık"

ZEYYAT SELİMOĞLU

Memduh Şevket ESENDAL'ın Türk Edebiyatı açısından kendi gününde nasıl bir işlevi olduğunu, sonrasında edebiyatımızı nasıl etkilediğini tüm ağırlığıyla biliyorum derssem, yalın olur. Ama M.Ş.E. imzasıyla yazdığı öykülerin başlıca özelliğinin yalınlık olduğunu biliyorum. Bana kalırsa en önemli yanı bu olmalı. Adının ilk harfleri olan M.Ş. E.'den yola çıkarak ve "şifre çözme" yöntemine başvurarak, salt bu yalınlık özelliğinden ötürü bile "MEMDUH (Övül-müş)" luğa hak kazandığını, yalınlaşmak isteyen edebiyatçılarımızı "ŞEVK"e getirdiğini, bu açıdan edebiyatımıza "ESEN"lik kattığını düşünebiliriz.

Esendal'ın

"Gündelik hayata yönelmiştir"

AHMET OKTAY

Uluslararası nitelikte yazarlara sahip olan Türk öykücülüğünde Memduh Şevket Esendal'ın özel bir yeri olduğuna kuşku yoktur. Esendal'ın, yıllarca "gizli" bir kimlik altında sürdürdüğü çalışması, öykünün yenileştirilmesi yolunda büyük bir girişimdir elbet. Bu girişimin hemen vurgulanması gereken bir özelliği, gerek konuların gerekse kişilerin gündelik hayata yönelmesidir. MSE'nin gerçekçi eğilimi, kendi günü içinde oldukça etkin rol oynamıştır.

"Küçük dillerini yutacaklar"

AFŞAR TİMUÇİN

Esendal'ın bildiği ya da sezdiği bir şey vardı: şeyler çabucak karşı şeylere dönüşüyordu. Buram buram gülünlük vardı yani. Gülünlük gerçek ya da mantıksal tersliklerdedir. Bolu'dan iyi açıcı çıkar, her Bolu'lu açıcı değildir. Gördüğümüz Bolulu açıcı sanarsak gülünç oluruz. Kısacası, umduğunun tersini bulan adama güleriz. Demek ki çoğumuz gülünç durumdayız. Gülünçlüğü bulmak için özel olarak çarşıya çıkmak gerekmez. O, her yerdedir. Onu sanata götürmek elbette bir beceri işidir. Soyutlanmış gülünçlüğüle kurulan yazı gerçekliği değişik gösterir. Gülmece bir tür değil, edebiyatın bir ögesi olmalıdır. Edebiyatta

ŞİİR NOTLARI

ÖNER CİRAVOĞLU

KÖÇEKÇELER

Okurun beğenisini daha özgün bir tavırla kavramak peşindedir Salah Birsal: Denemelerde olduğu gibi "dil olay"ını önemser, giderek şiirin özü ile aralarında örtüşme sağlar:

"Bir durak börtü böcek

Çıplanmış tarlalarda

Hişt hişt Sait Faik"

(Köçekçeler, s. 48)

"Tutmak isterdim o benim narımdı

Ben ki akasaları vurdum

Açık tabancalarla"

(s. 50)

"Garip" hareketinin yanbaşında 'ikinci keman' bir şiir uslubu seçen Salâh Birsal'in o birdirbir oynayan dizeleri, edebiyat kafeteryamızı şenlendirmiştir hep... Yergisel tutumunu önde tutmayı gözetken şair, çeffkalem her mizah çadırına damlamaya gönüllü olmaz. Yazınsal değer, elbette burada ayrımsanmaya başlanır.

Birsal, kendi şiir dünyasını açılmak, yaşamın yinelenen çetrefillikleri karşısında "Hacivat" konumunu yeğler. O "Hacivat" ki dört dörtlük "çelebi"dir, her şeyi bilen ama hep kınanan aydınımızı simgeler. Bir kafiye uğruna kötek yiyen Hacivat! Birsal'de asıl duyarlık odağı olarak yansılan bu olsa gerek.

"Ne yapar çileli HACİVAT şimdi mezarda

Dayak mı yer gene KARAGÖZ'den o yerde

...

Kaldıysa tuhaflığı kalmıştır perdede

Çektiklerine gülünüyor hala memlekette

(s. 107)

Şiir adı verilen bu yaşam yoğunluğu düzyazıyı seçer kimi kez. Kimi denemelerinin apaçık şiire dönüşmesi de göstermektedir ki o, şiir denen "meçhul"ü en geniş anlamıyla keşfe çıkmaktadır.

Köçekçeler, bir daha çalmayacaksa neye yarar?

ÜVERCİNKA

Hiç üstünde duran oldu mu bilmiyorum. Üvercinka'nın en vurucu şiirlerindedir "Çıgarayı Attım Denize". Hele bu şiirin son dizeleri akıldan çıkacak gibi değildir:

"Bir cigara atmışsın denize

Sabaha kadar yandı durdu"

(Üvercinka, s. 27)

'İkinci Yeni' düzlemindeki şiirin büsbütün köksüz olmadığını gösteren binbir örnekten biridir bu. Genel olarak C. Süreya, kent yaşamında aksayan ilişkiler, kristalizasyonu ile

Yüzüncü doğum yılında yaptıkları bir deneyimden yayımlanması, öykümüzde M.Ş.E. olmasını, tüm önemiyle ortaya koyacaktır.

“Konularını işlerken de yerli olmayı başardı”

SÜKRAN KURDAKUL

Memduh Şevket Esendal, yetiştiği yıllar, yaşamın doğal akışını değiştiren toplumsal dalgalanmalar içinde buldu kendini. “Ruhenli”de yaşıyordu. İttihat ve Terakki saflarında politikaya atılmıştı. Gizli sömürge döneminin acılarını gördü. Toparlanma döneminin ışıklarını yakınlar arasına kattı. Yönetici olmasına karşın, yönetimle halk arasına giren olumsuzlukları, çıkar odaklarını görüp içlendiği öyküye verdi kendini. Ama öykü yazdı. Bizim insanlarımızın sözcüklerle yapılmış resimleri gibiydi öyküleri. Yüzeyle kalmayan.

Daha ilk gençlik yıllarında dil beğenisi oluştu. Dilimize inancı oluştu. İkinci sınıf Servetifünuncuların alafranga heveslerine kapılmadığı için konularıyla da yerliydi, konularını işlerken de yerli olmayı başardı. Öykülerinde çözüm ve gerilimi en aza indirerek, insanların iyicil ve sevecen yanlarını öne çıkarmaya baktı hep. Acılı bir ortama düşmüşse gözünün yaşını saklar gibi, inceyergi havasına girmişse bıyık altından güler gibi yazıyordu. Öncüydü.

“Esendal’ı anarak...”

KERİM KORCAN

Artık Nisan yağmurlarının başlayacağı şu günlerde, ölmüş değerli hikâyecilerimize bol bol rahmet dilerken, yaşayanların da yeni yeni başarılarına ulaşmasını da gönülden arzuluyoruz. Neden ve hangi sebeple bunları yazmak gereğini duyduk? Böyle bir soru da sorulabilir: Mesele şu; şimdilerde hikâyeciliğimizi bölmek için, ölüleri öne çıkararak, günümüz yazarlarını vurmak, unutturmak gibi bir takım gayretlerin debreştiğini görüyoruz. Hemen vurgulayalım, bunu yapanlar günümüz hikâyesini elbette öldüremeyecekler. Neden ve niçin bu çabalamalara böyle? Onlar, yaşayan hikâyecilerimizi gözden uzak tutarak, ya da kaçırarak, unutturacaklar, yok saydıracaklar, akıllarınca. Sanatın celikten kalemleri önünde bu oyun tutar mı dersiniz? Bana sorarsanız, tutmaz. Sanat uğraşı, körük gibi göğüs isteyen bir maratondur. Bu koşuya soyunan yalancıların, talancıların, saptırmacların sonlarını hep beraber göreceğiz.

Öyleyse hikâyeciliğimiz, ölüsüyle dirisiyle, gelmişle geçmişle bir bütündür, bunu içtenlikle belirtmek gerek. Söz konusu ettiğimiz sanat kolunun ustalarından Memduh Şevket Esendal yazık ki 1952 yılında ölmüş, hemen de 31 yıl evvel ayrılmış aramızdan. Şimdi biz, 1983 yılının ilkbaharına girerken, 1883’de doğan Esendal’ın, 100’üncü baharını da idrak etmiş, görmüş bulunuyoruz. Haftalık Sanat ve Kültür Dergisi SOMUT’un bu vesileyle, Memduh Şevket Esendal’la ilgili olarak sanatçılarımız arasında kısa bir soruşturma açmasını, eşsiz bir kadir bilirlik örneği sayıp, saygıyla selâmlıyoruz. Ne demiş atamız Namık Kemal: “Hakir oldusa millet şanına halel gelir sanma/ Yere düşmekle cevahir salet olmaz kadrü kıymetten!” Sanatçının da cesedi çürür gider toprakta, kabul. Ama ama, eserleri asla ölmez! Sislenen ufuklarda al bayrağımız gibi, dalgalanır, dalgalanır.

Yüzüncü doğum yılında yaptıkları bir deneyimden yayımlanması, öykümüzde M.Ş.E. olmasını, tüm önemiyle ortaya koyacaktır.

Olanı biteni kimi vakit ağırbaşlı bir dille kimi vakit yumuşak, renkli bir mizahla nakleden ve bu tavrıyla Çehov’u andıran Memduh Şevket Esendal’ın eleştirisi sert, yıkıcı değildir; küçümsemeden, kalp kırıcıdan, sinirlendirmeden, öğüt verircesine uyarır hikâyelerindeki kişileri.

Sevgiyle, saygıyla, sevecenlikle yaklaşır hep. Sevginin ekseninde döndürür onları.

Esendal, mutlaka bir sorunu işler hikâyelerinde. Bu sorun’un uydularını, etki altında kalanları ya da sorunun tutsaklarını, sorunlarla kaplı evreninde soluk alanları ortaya koyarken hem keyifli hem üzüntülüdür, yüreği acımayla doludur. Bu işi gerçekleştirenken, basit bir yöntem kullanır; koşulların, durumların sivriltiltiği tiplere başvurur amacına daha bir eksiksiz ulaşabilmek için. O tiplerin eylemlerindeki hikâyelik patlayışları tam zamanında yakalayarak, yakaladığımız güncelliğin tazeliğine, kaynaşmasına bulayarak sergiler.

Köylü, kasabalı yer almıştır hikâyelerinde ama asıl ilgilendiği memur takımındır. Memduh Şevket Esendal, bir bakıma memurlar Cumhuriyetinin sadık bir yazarıdır.

Ben, Memduh Şevket Esendal’la Çehov arasında bir benzerlik buluyorum. Bizim Çehov’umuzdur da diyebilirim. Ama yalnız, uzakta yaşayan, gölgelenen, unutulmuş, nice diğer uzmanlarca keşfedilmeyi bekleyen, kalabalıklara sesini duyurunca yeniden değerlendirilecek, büyüyecek, en az Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali, Sait Faik kadar yaygınlaşacak, etkili olacak bir Çehov.

“Önemi ölçüsünde etkili olmadı”

BEHİÇ DUYGULU

Özgünlüğü, sağlayan hikâye kurgusu ve diyalogtaki ustalığı ile Esendal gerçekten önemli bir yazarımız. Edebiyatımız üzerinde önemi ölçüsünde etkili olmadı. Bildiğim ilk yayımlanan iki ciltlik hikâye kitabında adı M.Ş.E. olarak geçer. Devlet adamlığı açısından mı, anlaşılmasız alçakgönüllüğünden mi okura adını bile duyurmak istememiştir. Salim Şengil “Dost yazarları”nda sonradan adını kullanarak onun bazı hikâyelerini kitaplaştırdı ya, bu da gereği kadar yayılmadı. Oysa Ömer Seyfettin, Sabahattin Ali, Sait Faik yaygınlığında olabilirdi.

düşündürdükleri

HAKKI ÖZKAN

Bunca yıldan sonra bile Esendal’ı okurken, tanıdık, bildik ya da çevrede hergün rastladığımız bir takım insanlarla karşılaşılıyor, hikâyeler zorlanmadan, rahatça, hattâ kolayca yazılmış izlenimini veriyor ama biraz düşününce büyük bir usta karşısında olduğunuzu anlıyorsunuz. Aradan bunca yıl geçmiş olmasına rağmen eskimemiş hikâyeler, eskimeyecek de. Çünkü değişen sosyal sorunları değil, insanı almış ele türlü çeşitli sorunlarıyla birlikte, Esendal.

Ele aldığı konulardan çıkardığımız göre o tarihten bu yana ekonomik yansımaları yani varlık ve kültür yansıması pek fazla olmamış o sınıf insanlarımızda, aşağı yukarı aynı kalmışlar. Esendal’ı zamana karşı ayakta tutan şey, bu ve insanımızı, insanı anlatmış olması; etiyile, kemiğiyle ve düşüncesiyle ve evrensel boyutlar içinde.

Esendal, yapıtlarını duru, sade, taklit olmayan, çeviri kokmayan, kendine özgü bir içerikle anlatmış. Bu tür sanatçı çok az.

Gönül dilerdi ki bu soylu sanatçımızın yapıtları sık sık basılsın, yeni kuşaklara tanıtılsın, okunsun, tartışılsın. Onun insanına duyduğu saygıyı, insanı da ona duysun.

Ve gönül isterdi ki, bu işleri Devlet üstlensin ve Devlet’in aktif bir sanat politikası olsun ve her tür sanatçı buradaki saygı yerini alsın. Bilindiği gibi kalkınma yalnız sanayi ile olmuyor. Devlet’in sanatçısıyla bütünleşmesi, sanatçısını desteklemesi ve kalkınmada sanatçısıyla birlikte olması, sesini, ürününü dünya kültür pazarlarına sürmesi, varlığını bu yolla da duyurması lâzım.

Çağdaş dünyada, iktisaden ilerlemiş ülkelerde bunları görüyoruz.

Esendal’ı yüzüncü doğum yıldönümünde anımsamış, anımsamaya vesile yaratmış olanların elleri dert görmesin.

Nur içinde yatsın Esendal.

Ve darsı, anımsanması unutulmuş, yaşayan, yaşamayan sanatçıların başına.

“Büyük öykücü Esendal”

MUZAFFER HACIHASANOĞLU

Memduh Şevket Esendal, M.Ş.E., Fahri Celâl Göktulga da F. Celâlettin diye imzalamışlardır öykülerini. Birisi politikayı asıl uğraşı saydığından, öteki de hekimliği; öykücülüklerini gizlemişlerdir sanki. Oysa bu davranışlarında olduğu kadar, insanları gözleyiş, onlara bakış anlatışlarında da benzerlikler vardır. Herkesin anlayabileceği dil ve biçimle, gözlemedikleri olayları, —Güldürü ögesine de yer veren — eleştirel bir gerçekçilikle ortaya koymuşlardır. Zaman asıl uğraşlarını unutturacaktır belki, öykücülükleri unutulmayacaktır.

Memduh Şevket Esendal dilin anlaşılmasında, halk diline yaklaşmasında büyük katkıları olmuş bir yazarımızdır. Görevleri gereği en yüksek sorunlara ulaştığı halde daha çok küçük insanların, küçük olayların öykülerini yazmıştır.

Gözlemediği kişilere sevecenlikle eğilmiştir, davranışlarındaki yanlışlıkları görse bile. Örneğin Mahmut Efendi (Otlakçı), başkalarının tabakalarından sigara sarar durmadan, M.Ş.E. tatlı bir öykü çıkarıverir ondan. Televizyonda da izlediğimiz bir komiser tipi vardır öykücümüzün; dünyaya sevgiyle bakmayı öğreten.

Öyküde tip çizilemeyeceğini söyleyenlere M.Ş.E.’nin öykülerini okumalarını öğütlerim.

biraz da güldürmemeyi becerebilmeli insan. Esendal aykırılıkları yansıtma kalmadı, ayrıca belli bir estetik anlayışla edebiyatlaştırdı. Deneysel düzeyde iyi bir gözlemci, kurgusal düzeyde usta bir bileşimciydi. Ömer Seyfettin ve Fahri Celâl’le birlikte yeni bir beğeni geliştirdi. Sabahattin Ali’ler ve Sait Faik’ler o beğeniden doğmadır. Şimdi değil, epeyce bir zaman sonra, belki birkaç yüz yıl sonra kitaplarda adı en başlarda yer alacak. Ve yirmi birinci yüzyılın insanları bugünkü genç kuşakların Memduh Şevket’i ve Fahri Celâl’i hiç bilmediğini öğrenince küçük dillerini yutacaklar.

Doğumunun yüzüncü yılında

MUZAFFER UYGUNER

Esendal, yaşamı boyunca öyküler, romanlar yazarak ve bunların bir bölümünü yayımlayarak yazın yaşamımıza katkıda bulunmuştur. Ancak, öykülerinin hepsi kitaplarda toplanamadığı gibi bilinen romanlarından üçü de kitap olarak basılmamıştır. Bugün, Esendal’ın kaç öyküsü bulunduğunu kesin olarak bilecek durumda değiliz.

Kendisini bu kısa yazıyla anarak yapıtlarının yayımlanacağını duyurmak istiyorum.

“Büyük bir çocuktu...”

OKTAY AKBAL

Memduh Şevket Esendal’la bir kez karşılaşmış, 1950 yılında’yıydı. ‘Türk Dili’ dergisi adına Nurullah Ataç’la birlikte evine gitmiştik. İlk sayıya bir öyküsü bulunsun istiyorduk. Epey oturduk, onların dinledik. Gerçekten de bir öykü verdi ilk sayıya. Ben uğrayıp alacaktım, bu görev bana verilmişti. O sırada İstanbul’a geldiğim için bu işi bir yakının yaptı. Sonra bir daha hiç karşılaşmadık Esendal’la.

Ama ‘Ulus’ta her hafta bir öyküsünü okumaya doyamadığım bir yazardı. Haftada bir gün bir öykü. Sonra iki kitapta topladı bunları: ‘Temiz Sevgiler’, ‘Ev Ona Yakıştı’. Bir de romanı vardı: ‘Ayaşlı ve Kiracıları’. Ortalarda yoktu o sıralarda. Az basılmış bitmiş. Öykücülüğümüzde ayrı bir doruktaydı yeri. Sabahattin Ali, Sait Faik, ne de bizlere benzemeyen yanları vardı. Önce

“Sevecen bir gözlemler...”

LEYLA ERBİL

Memduh Şevket Esendal’ı geç tanıdım. Hikâyelerini ve romanını Dost Yayınevi çıkardıktan sonra, sanırım 958’lerde gördüm. Bana, edebiyatına yakın bir yazar değildi. Ancak bundan kırk yıl öncesinde halkı sevecen bir gözlemler halk dalkavuşu durumuna da pek düşmeden anlatabilmesi önemli bir yazın aşaması olmalı. Bu aşama sonradan bazı yazarlarca bugün, yeniden geri düşürülmüştür.

Sanatı hakkında yapılan eleştirileri, araştırmaları yeterli bulmam. Ben de kendisini derinliğine araştırmış değilim. Bugün adını verebileceğimiz bir yazın okulu var mıdır? Üyeleri kimlerdir? M.Ş. Esendal’ın kendisi

Esendal’ın hikâyeciliği

SAMİM KARAGÖZ

Memduh Şevket Esendal’ı yıllar var okuyalı. Her sözü edildikçe, gözümün önünde bir takım insanlar kaynaşır. Bunlar, sıradan, kimsenin gözüne batmayan insanlardır. Sanki yazar bize, her kişinin kendisine özgü bir dünyası olduğunu göstermek istemiştir. Çarşıda pazarda, sokaklarda dolaşan insanlar.. Küçük memurlar devlet dairelerinde.. Birbirlerine bakarlar, birbirle-

rimserdi, çok iyimserdi. İnsanları çoğunlukla iyiydi. Yazar olarak düşleri de öyleydi. Küçük bir köy gibi düşünürdü toplumu. Birbirine saygılı, sevgi dolu bir toplum. Sevgi toplumunun öykücüsüydü. Politikacı, partici olduğuna duyan şaşırır kalırdı. Nasıl olur, bu öykülerin yazarı bir iktidar partisinin genel sekreteri nasıl olur diye düşünürdü. O da ayrımsız yazarlığı ve politikacılığı... Öykülerine M.Ş.E. diye imza atması bundandı. ‘Ben edebiyattan anlamam Peyami Safa bey gibi’ derdi, ama bu kalıcı, sıcak, sağlam yapıları öyküleri yazmak için ‘edebiyat’ı iyi bilmek, yaşamı iyi bilmek’ sanatta kalıcılık nedenlerini iyi bilmek gerekliydi.

Büyük bir çocukta kısacası.. Ataç gibi. Tüm gerçek sanatçılar gibi. Yıllardır kitaplarını basan olmadı, şimdi yeniden yazınımızın gündeminde... Sait Faik, Sabahattin Ali’nin yanında, apayrı bir kişilik, apayrı bir nitelik taşıyan öyküleri ile ölümsüzlük çizgisine ulaşmış bir yazar olarak...

hangi yazarların taşıyıcısı olmuştur? Hayatının siyasetle içiçe geçtiğini biliyoruz, dünya görüşü ne yönde yansımıştır ürünlerine; yansımaması olası mıdır?

Bazı eleştirmenler mesleklerinin onurunu yüceltecek incelemelere girecek yerde işin kolayına kaçmaktalar; keyfi tutumlarıyla şimdiden eskimiş gökten inen şöhretler icat edip, yeni kuşakları oyuna getirerek kendi özel zevkleriyle beyin yıkamaya doyamadılar?

T.Alangu, Esendal hakkında şöyle yazmış: “Sanat yolunda acelesi, ün kazanmak için telaşlı olmamıştır. Sanatçı kişiliği hiç göze çarpmadan, kendisi de bunu isteyip aramadan, 1946 yılına kadar bir yeraltı suyu gibi aktı geldi...”

Doğruysa bu yanını sevdim.

doyurmak ister kendi şiirini. Bunu yaparken de erotik imgelerin hep kuzey işaretini göstermesinden yararlanmak ister.

Kendi adına bir başlangıç olduğu kuşkusuz olan Üvercinka, nerdeyse “ikinci yeni” için bir çıkış noktası gibidir 1958’lerde yayımlanışıyla. Ve 1960 sonrası şiirimiz en azından teknik olarak buralardan sızıntılar taşımıyorsa nereden kan almıştır? Kim söyleyebilir?

Üvercinka; her okuyuşta ne hatırlatırsa eyvallah!

SU ÇÜRÜDÜ

Şiir dünyasını belirli bir olay örgüsü üzerinde döndürmek için belirli bir ‘irtifa’ tutturmak gerek. Bunu her şair, her gün binlerce kez kendine soruyor. Örneğin Kemal Özer’i Kimlikleriniz Lütfen’e doğru hazırlayan nedir? Ahmet Telli için de sorulacak bu. Saklı Kalan ile zembereğinden boşanmış bir koçaklamayı denemişti. Bu kez aynı şeyi sürdürmek istiyor. Su Çürüdü’ye adını veren şiir için şairin duyarlığını elle tutulur hale getiriyor” saptamasını yapabiliriz.

ACIYLA AKRAN

İkinci kitabını da yayımlayan Ahmet Ada’nın şiiri taşra duyarlıklarında direniyor yine. İç düzeni sağlam ve şiir işçiliği özenli ürünler vermekte olan Ada’nın bütün çağrışımlarla akraba, her şiir akımıyla tanış ve tüm geleneksel seslere aykırı düşmeyen tutumu seçilebiliyor. Kimi şairler için birer olumsuzluk ögesi olabilecek bu özellikler, Ada’nın şiirlerinde başarı çizgisini yükseltiyor.

★ ★ ★

Ahmet Telli ve Ahmet Ada; farklı seslerle, farklı bakışlarla titrese de yürekleri; aynı rüzgarın önünde koşuyorlar atlarını... Ahmet Ada’nın mendilinde oya olarak işleniyor acılar, Ahmet Telli’nin ise eksik olmuyor saçlarında yağmur...

DEĞİNİLEN KİTAPLAR
Köçekçeler, Salâh Bırsel, T.İş Bankası Kültür Yayını, 1879
Üvercinka, Cemal Süreya, Üç Çiçek Yayınevi, 1873
Su Çürüdü, Ahmet Telli, Dayanışma Yayınları, 1982
Acıyla Akran, Ahmet Ada, Dayanışma Yayınları, 1983

KEMAL ZEREN

YAĞLIBOYA RESİM SERGİSİ
28 MART - 15 NİSAN

YAPI ve KREDİ BANKASI
BEBEK SANAT GALERİSİ

Haftanın Filmleri

SUNGU ÇAPAN

Victor Victoria

Yönetmen: Blake Edwards. Oyuncular: Julie Andrews, James Garner, Robert Preston, Lesley Ann Warren, Alex Karras, John Rhys - Davies. Amerikan filmi, 1982.

Genellikle her Blake Edwards fiiminde olduğu gibi zevkli bir beğenin ürünü tanıtmaya yazılarıyla, "değişmez" Henry Mancini müziğiyle başlayan "7 daldan Oscar adayı" "Victor Victoria"yı Avrupa sinemalarıyla aynı anda seyrediyoruz bu hafta. Korku filminden polisiye serüvenlere değin sinemada her türlü deneyen ama özellikle, çokluk kendi yazdığı senaryolardan yola çıkarak gerçekleştirdiği güldürülerle belirgin bir gülmece ustalığına erişen Blake Edwards'ın bu son filmi "Victor Victoria" (1982), iyi kurulmuş, iyi oynanmış, serbest fantezi havasını sürdüren esprili bir anlatımla bütünlenmiş, sözcüğün tam anlamıyla "eğlencelik" bir güldürü.

Tipik Amerikan bakış açısıyla yansıtılmış 1934'lerin Paris ortamında aklıktan sürünen ikinci sınıf soprano Victoria'cık ("Mary Poppins" in, "The Sound of Music" in saflığını ve tazeliğini değil ama sevimliliğini taşıyan Julie Andrews), o biçim bir gece kulübünde patlak veren şamatalı bir kavga bölümünden sonra işsiz kalmış, beş parasız ama altın yürekli bir "şorolo" nun (Robert Preston) koruyucu kanatları altına sığınır neler olur, ara sıra irili ufaklı, isterik ve mekanik kahkahalar koyvererek hep birlikte izliyoruz.

"Victor Victoria"nın, aslında kadın olup da erkek görünümüne bürünerek bir kadın gibi davranma numarasından kaynaklanan esprisini ne denli ciddiye

almak gerektiği tartışılırsa da, "The Pink Panther", "The Party", "10" ve "S.O.B."nin yönetmeni Blake Edwards'ın bir "zenaat erbabı" olarak bu filmdeki başarısı da bir o denli tartışılmaz sanırım. Sessiz sinema döneminden beri kullanılagelen, zengin Amerikan güldürüsünün çeşitli "tarz"larını değişik gag'larla ve buluşlarla çeşnilendirerek potasında eriten Blake Edwards, gene kendine özgü güldürü anlayışını yer yer yineleyerek, seyircinin ilgisiz kalamayaacağı bir konudan, bir kez daha "aşk"ın neler "kadir" olduğunu örnekleyen bir mutlu son'a bağlanan, buruk bir müzikli şarkılı güldürü filmi kotarıvermiş.

Hamamböcekleriyle ve yoksullukla haşır neşirken becerekli, "kart" bir yol göstericinin yönlendirmesiyle bir çırpıda bütün Paris'i kasıp kavuran bir üne kavuşan "Polonya asıllı" Kont Victor/Victoria'nın her şeyi teperek, erkek olmanın sağladığı olanaklardan vazgeçerek aşkı uğruna erkeklikten istifa edip Şikago'lu gangster ya da "fedaili iş adamı" King'in (James Garner) kolları-

na atılması, zaman zaman bir masal fantezisi boyutlarında gelişim kazanan ve eşcinselliği gündeme getiren bu çok yeni güldürünün kaçınılmaz sonudur. Victor/Victoria'yla King'in aşkında kadın-erkek ilişkisi üzerine kimi ilginç taşlamalarda bulunma fırsatını gerektirince değerlendiren Blake Edwards, suya sabuna dokunmadan kimi erkek erkeğe ve kadın kadına ilişkilere değinmeden de yapamıyor. Paddy Stone'un koreografisi, Henry Mancini'nin müzikleri ve Julie Andrews'le Robert Preston'ın şarkılarıyla düzenlenmiş, Hollywood'un müzikal geleneklerinin uzantısındaki "gösteri" bölümleriyle kaynaştırılmış güldürü temposu bütün film boyunca belli bir düzeyin üstünde seyrediyor.

Erkek numarası yapan bu kadının ilginç çıkış noktaları içeren serüvenlerini görüntüleyen Blake Edwards, "Victor Victoria"da yer yer dayanılmaz bir "komik" etkiyi sağlıyor seyirci üzerinde ve işin içine Clouseau'yu anımsatan, çok çok "dikkatli", sersemsalak bir dedektif

tiplmesi karıştırmadan da edemiyor. Utanma duygusunu defterinden silip atmış, salt günübürlük mutluluğa inanmış "travesti" rolündeki Robert Preston'la, kocası Blake Edwards'ın filmle-riyle yeniden başarıyı yakalayan hanım hanımcık Julie Andrews'in yanısıra "Victor Victoria"nın asıl kozları, sapına-tek "erkek", Şikago'lu gangster kimliğine cuk oturmuş fiziğiyle yılların kazık gibi oyuncusu James Garner ile delidolu sevgilisi Norma'yı başarıyla oynayan Lesley Ann Warren bence.

Çokluk iyi oyuncularla çalışın, yazarlık ve senaryoculuktan gelme yetenekleriyle en azından rahatlıkla izlenen filmlerini genellikle sağlam temellere oturtan güldürü ustası Blake Edwards'ın 1982 yapımı yepyeni filmi "Victor Victoria", fazla benimsenip önemsenmese de, yönetmenin buca yıllık sinema deneyiminin toplamı niteliğinde, sevimli ve ilginç bir güldürü sonuçta. Görülmesi gereken türden, tipik bir Hollywood "eğlenceliği".

TELEVİZYON

Okuma yazma oranı ve TV

MAHMUT T. ÖNGÖREN

Gazete haberlerine bakılırsa, Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam 5. dönem okuma yazma kurslarının başlaması nedeniyle yaptığı konuşmada okuma yazma oranının ülkemizde yüzde 73,8'e ulaştığını belirtmiş. Bir başka anlatımla, son yıllarda başlatılan okuma yazma seferberliğinden önce yüzde 67,3 olan bu oran şimdi yüzde 73,8'e yükselmiş. Bu artışta TRT Televizyonu'nda 1982 yılında yayımlanmış olan okuma yazma derslerinin de önemli bir katkısı olsa gerek. Ama artık bu izlenice dizisine televizyonumuzda rastlamıyoruz. Niçin?

"TV Okulu" adı altında okuma yazma derslerinin verildiği bu dizinin, tüm eksiklerine karşın, mümkün olduğu değin yinelenmesi gerekmez mi? Ya da yapımdaki hataların düzeltilerek yeniden yayımlanması niçin düşünülüyor? Hatta birinci dizide okuma yazma öğretiminin temel başlangıcı gerçekleştirildikten sonra, ikinci ve daha yüksek düzeyde bir dizinin yayımlanmasına da gereksinim yok mu?

Gerçi üzerinde durduğumuz "TV Okulu" nun yayını çeşitli eksiklerle gerçekleştirildi. Eğitimcilerin "projeli yayınlar" dedikleri bu yapımların yayından önce, özellikle kırsal kesimde ve kentlerin eğitimsiz insanların yaşadığı bölgelerinde izleyicileri örgütlemek, onların televizyonu topluca izlemelerini ve yayından sonra da bu izleme merkezindeki sorumlulara televizyondan elde ettikleri bilgiler hakkında soru sormalarını sağlamak gerekir. Bu eksiklik nedeniyle yeterince ve gereğince uygulamaya sokulamayan "TV Okulu" nun yine de okuma yazma öğretiminde yararlı olduğu yadsınmaz. Öte yanda, yine gerektiği gibi uygulanmadığı için yeterince yarar sağlayamayacak bir başka girişim daha var ülkemizde, TV ile eğitimi içeren... Bu da "TV Okulu" nun çok daha gelişmiş bir biçimi olan "Açık Üniversite" dir. Yüksek öğrenimimize hiçbir yenilik getiremeyecek bu "Açık Üniversite". Salt yanlış ya da eksik uygulandı ve gereken hazırlıklar yapılmadan başladığı için değil... Okuma yazma alışkanlığının "okumuşlar" arasında bile sınırlı olduğu ülkemizde görüntünün, yani televizyonda eğitimin kitabını yerini alacağı sandığımdan ve görüntülü eğitimin kitabı desteklemesi unutulduğundan ötürü...

BİR BAŞKA GERÇEK...

Eğer son yıllarda açılan okuma yazma kursları ve TRT Televizyonu'ndaki "TV Okulu" ile okuma yazma oranı gerçekten 73,8'e çıkarıldı ise, ortada büyük bir başarı var demektir. Ama ortada bir başka gerçek de var. Okuma yazma oranının yükselmesine karşın, gazete ve kitap satışları yükselmiyor. Niçin? Salt okuma yazma öğretmekle iş bitmiyor. Okuma yazma öğrenenleri sürekli okumaya ve yazmaya da yönlendirmek, daha çok okumalarını sağlamak da gerekiyor. Bunu sağlamanın bir yolu da yine televizyondan geçmektedir. İşte gerek okuma yazma seferberliği içinde yer alan kurslarda ve gerek televizyonda yayımlanacak bir üst düzeydeki "TV Okulu"nda da, daha önce okuma yazma öğrenmiş vatandaşlarımızla dergi, gazete ve kitap okumaya yönlendirmek için uğraşılmalı. Günlük yaşamda okumanın niçin bir gereksinim olduğu onlara televizyondaki bu bir üst derecedeki derslerle anlatılmalı.

Hatta salt bu gibi "TV Okulu" biçimindeki yapımlarla değil, daha geç saatlerde yayımlanacak izlenicilerde de yeni okuma yazma öğrenmiş vatandaşlarımızla beraber yıllardan beri okur yazar olan ve hatta belli bir eğitimden geçmiş bulunan vatandaşlarımızda da okuma sevgisini, alışkanlığını ve gereğini duyuracak yollara başvurulmalıdır. Yeni çıkan kitapların haberini ve içeriğini sunarak... Belli kitapların içeriği üzerinde tartışmalar ve değerlendirmeler düzenleyerek... Çeşitli güncel konuların tartışmalarına yer verdikten sonra, bu gibi konular hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak isteyenlere o konuyla ilgili kitapları salık vererek... Belgesel konuları işleyen çeşitli kitaplardan ve eski yeni romanlarımızdan belli sahneler seçip bunları dramatik biçimde sunduktan sonra izleyicileri o belgesel kitabı ya da romanı bulup okumaya yönlendirmek... Bu gibi yayınların salt TV ile değil, radyoda da yapılması sağlanabilir. Hatta radyodan ve televizyondan yayımlanacak kitap reklamlarından TRT'nin indirimli ücret alması da düşünülmelidir bu arada.

Ama bu satırları okuyanların TRT'nin içinde bulunduğu yürekler acısı durumu, ihmalleri, yasakları ve vurdumduymazlığı düşünerek acı güldüklerini görür gibi oluyorum. Elbette aynı acı durum TRT'nin dışındaki diğer kurumlarımızda da var. İşte en sonucunda örnek, YÖK'ün yayımladığı ve yüksek öğrenim öğrencilerinin okumasını istediği kitapların listesi. Ama bu acı durumlar ve örnekler sürdüğü takdirde de okuma yazma oranının arttırmanın hiç önemi yok. Çünkü okuma yazma öğrenenler ya belli bir süre sonra bu bilgilerini hiç uygulamaya koymadan unuttukları ya da bunu alışkanlık durumuna getiren çok az saydakiler de okumalarına izin verilen yapıtlarla hiçbir yere gidemeyecekler.

SANAT ÇİZELGESİ

KONFERANS - AÇIKOTURUM İSTANBUL

Harbiye Kenter Tiy. "Aile ve Çocuk" konulu konferans/Her Sl. ve Prş: 17.00/26 Nisan'a kadar)

İZMİR

DEVLET TİYATROLARI İSTANBUL

"DAHA DÜN GIBI" / AKM Oda Tiy. / Sl. Çarş: 18.30, Ctsi, Pz: 15.00

"İKİ EFENDİNİN UŞAĞI" / AKM Büyük Salon / Çarş: 18.30, Ctsi, Pz: 15.00

ÖZEL TİYATROLAR İSTANBUL

"ADEM İLE HAVA" / Taksim Venüs Tiy. / Ptsi, Sl: 21.15, Çrş, Prş, Cm: 19.00, Ctsi: 15.00, Pz: 18.30

"ALMAN GELİN" (Lale Oraloglu) / Tuncav-

men) / Koca Mustafa Paşa Çevre Tiy. / Sl, Çrş, Prş, Cm, Ctsi: 21.00, Çrş: 16.00, Pz: 16.00-18.30

"KIRKINDAN SONRA" / G.Ülkü-G.Özcan Tiy. / Ptsi, hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 16.00

"KELAYNAKLAR" (Bilgesu Eranus / E.Fosforoğlu Tiy. / Cm, Ctsi: 18.30

"NASREDDİN HOCA VE EŞEĞİ" (Z. Diper) / Bizim Tiy. (Üsküdar Sunar Tiy. / Crs:

İst. Dev. Senfoni Ork. Konseri / Şef: Cemal Reşid Bey, Solist: Kodaly-Peczely, Gülsün Onay / AKM Konser Salonu / 9 Nisan Ctsi: 11.00

Paganini İkilişi / Fernando Antonelli (Keman), Francesco Biraghi (Gitar) / AKM Konser salonu / 14 Nisan Prş.

ANKARA

Konser Salonu: Konser / Şef: Güler Aykal.

"KIRMIZI PABUÇLAR"/AKM Oda Tiy./ Ctsi. Pz: 11.00
 "KÜL KEDİSİ" (Çocuk Oyunu)/AKM Büyük Salon/10 Nisan Pz: 14.00
 "ROSMERSHOLM"/Elazığ Turnesi/8-15 Nisan süresince

ANKARA

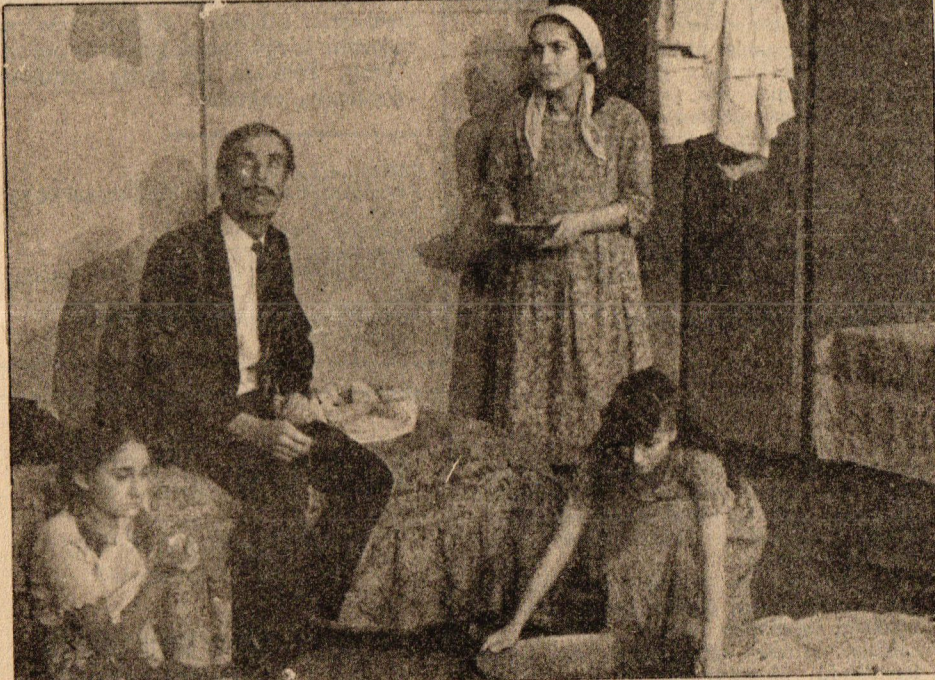
"CİN OYUNU"/Oda Tiyatrosu. / Cuma, Ctsi. Pazar: 18.30
 "İMPARATORUN İKİ OĞLU"/Küçük Tiyatro/Cuma, Cumartesi, Pazar.
 "ÜÇ KIZ KARDEŞ"/Büyük Tiyatro/Salı, Cuma: 20.00, Ctsi. Pazar.

ŞEHİR TİYATROLARI

İSTANBUL

"AVANAK" (George Feydeau)/Pz: 15.30-19.00/Tepebaşı Ş. Tiy.
 "ÇİL HOROZ" (Oktaf Rifat) / Harbiye Ş. Tiy. / Çrş. Prş: 21.00, Pz: 15.30 - 19.00
 "DÜN NEREDEYDİNİZ" (Necatî Cumalı) / Harbiye Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00

"HANSEL VE GRETEL"(Çocuk Oyunu) Harbiye Şehir Tiy./Çrş: 14.30 Ctsi: 11.00
 "HAFTA BAŞI" (Fazıl Hayati Çorbacıoğlu) /Tepebaşı Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00
 "İKİ KOVA SU" (Çocuk Oyunu) / Fatih Ş. Tiy. / Çrş: 14.30 Ctsi: 11.00
 "KRALIN KISRAGI" (Jean Conolle) / Üsküdar Ş. Tiy. / Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00
 "MURAT" (Molier) / Üsküdar Ş. Tiy. / Çrş. Prş: 21.00, Pz: 15.30 - 19.00
 "POLLYANNA" (Çocuk Oyunu) / Üsküdar Şeh. Tiy./Çrş: 14.30, Ctsi: 11.00
 "SEVGİLERİN EN GÜZELİ"/Fatih Şeh. Tiy. / Çrş., Prş: 21.00, Pazar: 15.30 - 19.00
 "SEN SEN MİSİN" (N.Howard) / Kadıköy Ş. Tiy. / Ctsi: 21.00, Pz: 15.30-19.00
 "YAGMURCU"/Fatih Ş. Tiy./Cm: 21.00, Ctsi: 15.30 - 19.00

Ankara Halk Tiyatrosu'nda oynanan "Bir Filiz Vardı" oyunundan bir sahne

Ozinel Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.15, Ctsi, Pz: 13.15
 "ALO ORASI TIMARHANE Mİ"/Nejat Uygur Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 16.00

Haftanın Yenileri

İSTANBUL

Cumalı Sanat Galerisi: (Moda) Cevat Dereli, resim sergisi (9 Nisan-8 Mayıs)
 Süha Öztartar Sanat Galerisi: Mustafa Ayataç, resim sergisi (11-25 Nisan)
 Urart Sanat Galerisi: Teoman-Gülşen Sudur, resim sergisi (7-28 Nisan)

İZMİR

Ege Üniv. AKM: Fotoğraf Sergisi (Tiy. ve Sergi S.) (11-21 Nisan)

"ALTIN KARPUZ"/Nokta-Virgül Tiy./Sl, Çrş. Prş. Cm, Ctsi: 21.15, Çrş. Ctsi: 15.30, Pz: 15.30-18.00
 "ANNA'NIN 7 ANA GÜNAHI"(Bertolt Brecht/(Ortaoyuncuları)/Küçük Sahne/Prş. Cm: 19.00, Ctsi: 16.00-19.00
 "BABALAR VE OĞULLAR" (Turgenyev)/Kent Oyuncuları/Pz: 14.30-17.00
 "ÇURUK ELMA" (Atilla Alpöge)/Dostlar Tiy./Cm: 18.30, Ctsi: 15.30
 "DEMET İLE MEMET" (Çocuk Oyunu)/Hodri Mey. Kül./Çrş. Ctsi, Pz: 11.00
 "DEVENİN BAŞI" (George F.)/T. Gelenbe Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.15, Çrş. Ctsi: 15.30, Pz: 18.00
 "DULLAR PANSİYONU"/Bakırköy B. Kayabaş-E.Yazgan Tiy./Pz: 15.30-18.30
 "ELİFBEDEN ALFABEYE"/İdil Abla Çocuk Tiy./Bakırköy B. Kayabaş - E.Yazgan Tiy./Ctsi, Pz: 12.00
 "EVLİLİK Mİ-KÖREBE Mİ"/Bakırköy B. Kayabaş-E.Yazgan Tiy./Sl, Prş, Cm: 21.15, Çrş. Ctsi: 15.30-21.15

"GEL KULAGINA SÖYLEYİYİM"(Enis Fosforoğlu)/E.Fosforoğlu Tiy./Çrş. Ctsi, Pz: 15.30
 "HAYVANAT BAHÇESİ"/A.Poyrazoğlu-K.Abay Tiy./Ptsi. hariç her gece: 21.30, Ctsi, Pz: 19.39, Çrş: 18.30 (Kenter Tiy.)
 "İNSANLIĞIN LÜZUMU YOK"/Devekuşu Kabare Tiy./Çrş. hariç her gece: 21.00, Ctsi, Pz: 18.00
 "KELEBEKLER ÖZGÜRDÜR" (H.Dor-

ANKARA

"Bir Filiz Vardı" Ankara Halk Tiy./Cm: 18.30, Ctsi: 18.39-29.45
 "Ölümü Yaşamak"/A. Halk Tiyatrosu/Pazar Çarşamba: 18.30, Prş. 20.45
 "Pinokyo"/A. Halk Tiyatrosu/Pazar-Perşembe, 10.30
 "Resimli Osmanlı Tarihi"/AST/Cum: 20.30, Ctsi: 15.30-18.99
 "Yaz Misafirleri"/AST/Salı, Çrş. Perş. 20:00 Pazar 15.00 - 18.15 15

İZMİR

"Palyaço" (Müjdat Gezen) Meydan Oyuncuları/Hatay Sinema Salonu/Ctsi: Pazar:

SERGİLER

İSTANBUL

AKM Sanat Galerisi: Herman Hedler, özgün baskı (15 Nisan'a kadar)
 Akbank Bebek Sanat Galerisi: Abdullah Çizgen, resim (13 Nisan'a kadar)
 Akbank Osmanbey Sanat Galerisi: Semiramiş Uçku, resim (15 Nisan'a kadar)
 Akbank Nişantaşı Sanat Galerisi: Salih Acar, resim (19 Nisan'a kadar)
 Baraz Galeri: Tülin Onat, resim (12 Nisan'a kadar)
 Cumalı Sanat Galerisi: (Nişantaşı) Selçuk Topuz, resim (17 Nisan'a kadar)
 Cumalı Sanat Galerisi: (Moda) Cevat Dereli, resim (9 Nisan - 8 Mayıs)
 Dev. Güzel Sanatlar Galerisi: Gülsün Karamustafa, Tomur Atakök, resim (14 Nisan'a kadar)
 Dizayn Sanat Galerisi: Ali Akpınar, yağlı boya resim (31 Mart Prş. başlamıyla)
 Erenköy İş-Sanat Galerisi: Emel Cankat, resim (15 Nisan'a kadar)
 Galeri Cep: Emin Naci Akkuyu, resim (17 Nisan'a kadar)
 Harbiye Garanti Bank. Sanat Galerisi: Ahmet Uzelli, resim (23 Nisan'a kadar)
 İtalyan Kül. Merkezi: Duillio Cambellotti, resim (20 Nisan'a kadar)
 Lebriz Sanat Galerisi: Gülay Sevsevil, resim (15 Nisan'a kadar)
 Maçka Sanat Galerisi: Mustafa Ata, resim (30 Nisan'a kadar)
 Pangaltı Sanat Galerisi: Karma Sergi (M. Cuda, E.Naci, C. Dereli, N. İyem, N.Günsür, E.Kalmık, D.Erbil, A.Doğancay, N. Akıncı, R. Gerçin) (18 Nisan'a kadar)
 Parmakkapı İş-Sanat Galerisi: Orhan Tamer - Özden Akbaşoğlu, resim (15 Nisan'a kadar)
 Taksim Sanat Galerisi: Nihat Darcan, resim (16 Nisan'a kadar)
 Taksim Sanat Galerisi: Niyazi Toptoprak, resim (16 Nisan'a kadar)

Tülin Onat sergisinde görülüyor

Tanak Sanat Galerisi: Jak İhmâlyan, resim (12 Nisan'a kadar)
 Tıglat Sanat Galerisi: Karma Sergi (Akademi Ustaları) (Nisan ayı)
 Urart Sanat Galerisi: Teoman - Gülşen Sudur, resim (7-28 Nisan)
 Yapı Kredi Bebek Sanat Galerisi: Kemal Zeren (yağlıboya) resim (15 Nisan'a kadar)
 Yazko Sanat Galerisi: Richard Wagner, konulu belgesel sergi (10 Nisan'a kadar)

ANKARA

Dost Sanat Ortamı: İsmail Ateş, resim (16 Nisan'a kadar)
 Evrensel Galeri: Bekir Sami Çimen, resim (10 Nisan'a kadar)
 İş-Sanat Galeri: Necatî Öncü, resim (15 Nisan'a kadar)
 Turkuvaz Sanat Galerisi: Yusuf Katipoğlu, resim (1-14 Nisan)
 Vakko Sanat Galerisi: A.Galip Onat, resim (30 Nisan'a kadar)

İZMİR

Akbank Sanat Galerisi: Mustafa Akgün, resim (15 Nisan'a kadar)
 Ege Üniv. AKM: Fotoğraf Sergisi (Tiy. ve Sergi salonu) 11 Nisan - 21 Nisan
 Vakko sanat Galerisi: Süleyman Saim Tekcan, resim (30 Nisan'a kadar)

KONSERLER - RESİTALLER

İSTANBUL

"Atilla" (G.Verdi)/AKM Büyük Salon/Ist. Dev. Operası/14 Nisan Prş: 20.00
 "Fantastik" (H.Schmidt)/AKM Büyük Salon/Ist.Dev. Operası/9 Nisan Ctsi: 15.30

Solistler: Tahir Sümer, Ayşe Savaş/9 Nisan Ctsi: 11.00
 Konser Salonu: Konser/Şef: Karsten Andersen, Solist: Seher Tanrıyar/15 Nisan Cm: 20.00
 Konser Salonu: Pervin Sak (Viyolonsel Resitali) 12 Nisan Sl.

İZMİR

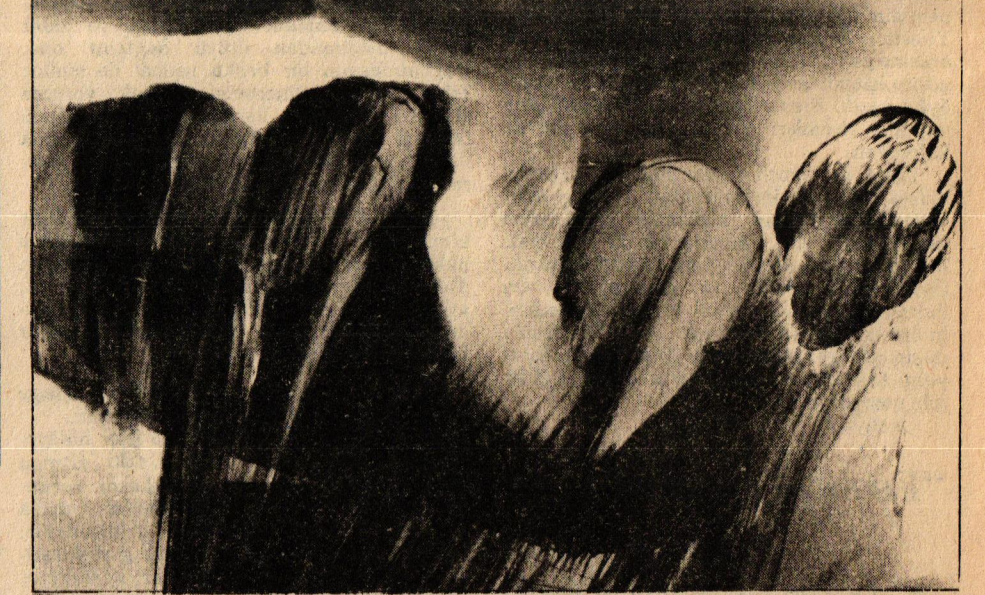
Ege Üniv. AKM: Türk Sanat Müziği Konseri/Yön: Dr. Nevzat Atlığ (8 Nisan Cm: 20.30
 İzmir Dev. Opera ve Balesi: Aydın Turnesi/Çeşmebaşı balesi ve opera şan konseri/(14, 15, 16, Nisan günleri)

İZMİR

Ege Üniv. AKM: (Tiyatro ve Sergi S.) "Selçuklu Sanatı" konulu konferans/11 Nisan Ptsi: 17.00

SİNEMA GÖSTERİLERİ

"Harika Çocuk"/Yön: Peter Collinson, Oy: Ricky Schroder/AKM Sinema-TV Birimi/8 Nisan Cm: 18.00, 9 Nisan Ctsi: 15.00-18.00

Tomur Atakök Detay, "İzleyiciler" Metal üzerine karışık malzeme.

ÇÖZÜMLER

ÇIFTE ÇETREFİL

A) ÜMMİ
 B) LIP ZUCU
 C) KIKIRIKNAME
 D) ÜV
 E) TUYUĞ
 F) ANABASIS
 G) MAN RAY
 H) ELUARD
 I) RIZA FAZIL
 J) SIZINTI
 K) İY
 L) REICH
 M) AŞ
 N) GABRIEL
 O) ÖR
 P) LUNAÇARSKI
 R) LYEM
 S) EDMUND
 T) RIAŞ

S	I	I	R	I	G	O	M	D	Ü	K	A	M	A	Y	Ö
E	K	T	E	B	U	L	U	S	U	R	U	Z	K	A	Z
M	A	L	A	R	I	M	I	Z	I	N	Ç	A	R	P	A
A	G	I	K	R	I	S	T	A	L	H	A	R	F	L	E
I	N	U	M	U	D	U	Y	L	A	I	S	S	I	Z	B
I	R	A	D	A	Y	A	I	N	M	E	N	I	N	S	E
I	N	C	I	Y	L	E									

(...)
 "Şiiri gömdük ama yürekte buluşuruz
 Kazmalarımızın çarpacağı kristal harflerin umuduyla,
 İssiz bir adaya inmenin sevinciyle."
 (...)

ÇAPRAZ BULMACA

S	A	V	A	S	V	E	A	C	L	A	R	E
H	O	L	O	S	D	A	N	T	E			
A	K	Y	E	L	A	D	A	N				
K	A	V	E	S	E	N	K	G				
E	R	O	S	Y	I	T	I	K	A			
S	A	D	E	L	M	B	A	H				
P	L	A	N	C	E	T	E		N	E		
E	T	E	K	M	E	K	Y	A	N			
A	I	D	C	R	C	A	R	K				
R	U	T	I	S	I	L	T					
E	K	B	E	R	K	I	L	I	R	A		
R	A	M	P	A	K	E	N	I	S			

YANILMA
PAYICEMAL
SÜREYA

S Aldanır'ın şiirlerini 1950'lerde Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nde Dost'ta okuduk. Özellikle Ankara çevresinde ayrı bir yeri vardı. Çok sağlam bir şiir kabul edilirdi. S. Aldanır bunları Memleket Saat Ayarı (1953) adlı kitabında bir araya getirmişti. Sonra yavaş yavaş adı ortada dönmeye başladı. Böyledir bizde, sürekli yayın yapmazsan adın unutulmaya yüz tutar, eski sevilen yapıtların da bir köşeye atılır. Her zaman değil, ama genellikle böyle. On beş yıl var. S. Aldanır'ın şiirine dergilerde raslamıyoruz. Yeni yapıtı bir raslantıyla elimize geçince ayırdım bunu.

Yapıtın adı, "Bin... Cefalar... Etse... (Şiirin Buyruğu). 1982 içinde yayımlanmış. Çok ilginç de bir önsözü var. Anlaşıyor ki S. Aldanır, o on beş yılda, şiirin elçisi" olarak "itikâf'a çekilmiş. Önsözün bir iki bölümünü birlikte okuyalım:

"Niçin yazmam gerekiyordu? Ben de üst-başımı bile doğru dürüst giymeyi beceremediğim bacak kadar yaşlarda (1928) şiirden yana duyduğum ilgide bu gereği aklımdan geçirmedim elbette. (...) Bu kitabın, örneği günümüze kadar hiç denenmemiş olmaktan ve Kur'an'dan önceki kutsal kitaplarda olduğu gibi, şiirin son elçisi katıksız ozanın bir gün mutlaka geleceğini haber vermekten başka bir yanı yoktur. Fakat bu yanı, kendimi şiir'in ilk ozanı saymama yetecektir. (...) Bu görevle yazdığım bu kitabın dünyamızdaki dillere çok kolay çevrilebilecek nitelik taşımasına da bu düşünce ile uğraş verdim."

Nietzsche de gelecek "üstünistan"ı müjdeliyordu; ama kendini ilk insan olarak görmemişti hiçbir zaman. S. Aldanır kendi alanında bir adım daha atıyor; "şiir'in son elçisi"ni müjdelerken kendini de "şiir'in ilk ozanı" olarak ortaya atıyor. Bunun da bir "görev" olduğunu söylüyor. S. Aldanır'a göre, Kâbe duvar-

larındaki kasideler dahil, gelmiş geçmiş bütün şairlerin yapıtlarında "katıksızlık" yönünden büyük bir yanlış var; çünkü o şairler, nice güzel dizeler kurmalarına, büyüleyici sözler düzmelerine karşın, sadece kendi duygu ve düşüncelerini iletmislerdir. O güzelliklere, büyüleyiciliklere yenilmişlerdir. "Şiir'in ilk ozanı", bu yeni kitabında öyle yapmamış, yenilmemek için, söyleyeceklerini önce düzyazı olarak yazmış, istediği katıksızlığa böylece ulaştıktan sonra kalıplara dökmüş. Bu, ona, metnin özünü, dizelere dönüştürmekte olduğu kadar, "yerine getirilmesi çok güç olan" amacını gerçekleştirmede de kolaylık sağlamış.

Amacın ne olduğunu anlayamadım. Şiirlere daldım. Ordan da pek bir şey çıkaramadım. Yine önsöze döndüm. Sonunda işi çaktım: şair şiir yoluyla dillere gönderilmiş bir peygamberdir. Bunu ancak bütün dillere çevrilmekle gerçekleştirebilir. Bunun için katıksız olmalıdır. Şairin kendi duygu ve düşüncelerine yer vermeyecek kadar katıksız... S. Aldanır "diller" derken, bütün dilleri demek istiyor; Türkçeyi de katıyor onlara. Bunun için, büyük bir inceleme göstermiş, önsözü öylesine bozuk cümlelerle yazmış ki, hiç değilse onun gerçekten Türkçeye de çevrilmesi gerekiyor.

"Şiir'in ilk ozanı", "Ahir Zaman Şairi" Yahya Kemal'i nereye oturtuyor peki? Öyle ya, Yahya Kemal de kendisinden sonra şair gelmesini vasiyet etmişti. Yoksa onu şair, kendini ozan sayarak mı sıyrılıyor işin içinden? "Şair dolu, ozan yok" mu demek istiyor? N'olsa, ben S. Aldanır'ın bu "görev anlayışı"na saygı duyuyor ve yazımın başlığını bir milat kaygısıyla "S. Aldanır S." okuyorum: "S. Aldanır'dan Sonra".

Yeniden baktım şiirlere. 666 dize. Beşer dizelik bölükler halinde, yalın, yer yer eğleni havasında; şiir kavramını "fetişt" sınırlarla eşyada, insanda,

"S.ALDANIR S."

tarihte, her şeyde sınamak isteyen parçalar bunlar Memleket Saat Ayarı'ndaki bazı şiirleri özetlese de, sevilebilen bazı yerleri yok değil. Diyorum herhal bunların bir bölümü "S. Aldanır Ö." yazılmış.

Önsözü de o eğleni havasını berkiten bir öge olarak mı düşünmek gerekir yoksa? Bütünüyle mi öyle düşünmek gerekir?

"Şiir'in ilk şairi"nin ilk şiirini aşağıya alıyorum:

Kim çıkarmış şu pazar tatilini
Hiç kaale almadan cansıkıntısını
Kim o nasıl insan
Şişman bir ozan olacak herhalde
Ama çok şişman.

Bir resmi beğenmediniz mi? Biraz daha geriye çekilerek bir daha bakın ona. Gözlerinizi kısarak bakın bir de. Ne bileyim, beğenmenin bir yolu vardır belki.

Unutmayalım ki sevmenin bin türlü vardır, sevmemenin bir.

"Bir şarkı öyle kolay söylenemez her zaman."

Bütün bunları düşündüm. Denedim. Yine de tat alamadım. S. Aldanır'ın "666 Dize"şinden. Gençliğimde onu haklı yemmiş bir şair olarak belletmişlerdi bize. Fazla yememiş.

Arif Damar, Akif Kurtuluş'un Yalan Şiirler'ini getirdi. Nicedir sözünü ediyordu o kitabın. Okuyunca hak verdim kendisine. Yalan Şiirler ilk kitap olarak başarılı Umarım, üzerindeki etkilere boğutmaya-cak, onları şiiri adına üretici planda eritecekler. "Fazla yineleme var" diye düşündüm. Ama o da, belirecek bir niteliğin itici gücü olamaz mı? Hiç değilse, bir kusur gibi gelmedi bana. Arif Kurtuluş'un ilerde daha güzel şiirler yazacağına inanıyorum. Bence yolu açık bir şair. Onun için yalnız yetinme duygusu tehlike yaratabilir.

OKURKEN
YAZARKENAHMET
OKTAY

N erdeyse yarım yüzyıla yakın birlikte yaşadıklarına göre, Simone de Beauvoir'la Jean Paul Sartre arasındaki ilişkiye de; biraz magazinleştirerek; "Büyük aşk" dememizde sakınca yok. Gelgelelim, ikisi de aşklarının dışı vurumunda çok sakıncan davranmış, herkesle birlikte yaşamamışlardır onu, dahası; kişisel özgürlüklerini de sonuna kadar korumuşlardır. Kolayca görmezden gelinecek bir ilişki değildir bu. Meraklısı, çağımızın "kara sevdalarından" birini Aragon ile Elsa'nın yaşadığını bilir elbet. Besbelli: Aragon'la Elsa kavuşmuştur birbirine, bu yüzden de "kara sevdâ" sözü yalnızca aşklarının güçlülüğüne gönderme yapar. Ne var ki, bana kalırsa Aragon yüzünden, bu ilişki fazla "teatral" bir görünüm almıştır. Çağdaş dünya şiirinin bu büyük ustası, ilişkiyi daha başlangıcından itibaren kamu oyu önünde oynamaya başlamıştır. Gala karşısındaki Dali'yi anımsatır bana: Gereğinden fazla "taşkıncı" bu aşk konusunda Aragon. Hele Elsa'nın ölümünden sonra yazdığı şiirlerdeki abartı ve boyun eğmişlik, kolay anlaşılır gibi değildir. Yücelikle sulu gözlülüğün karışımı şaşırır insanı. Doğrusunu söylemem gerekirse, ben Mayakovsky'nin Lili Brik'e yazdığı o "hev hev" li mektupları da bir türlü anlayamamışım. Özgürleştirici, özerkleştirici bir ilişki olmalıdır aşk, kişiliksizleştirici değil. Sevilen kişinin tapınak (fetiş) durumuna getirilmesinde biraz "yapmacıklık" buluyorum. Sevilenin elde tutulmasını sağlamaya yönelik bir yapmacık. Hiç kuşkusuz, biraz da kendini gösterme var bu tutumda.

Beauvoir'ın "Veda Töreni ve J.P. Sartre'la Söyleşiler" adlı kitabını (Çev: B. Kayıhan, Varlık Yayınları) okuduğumda, bir nokta çok ilgimi çekti: Yazar anlatısında kendine yer vermemeye çalışıyor ne derse, anlatığı Sartre hep. Hastalıklarla dolu, ölüme doğru evrilen on yıllık bir yaşam süresince eyleyen bir insan buluyoruz karşımızda. Ne yakınma var, ne gözyaşı. Durmaksızın kendini aşmaya çalışan, bu uğurda çelişmekten korkmayan Sartre'in yaşamı var kitapta, ölümü değil. Birbirine tapmamış, ama insanca bir birlikteliği gerçekleştirmiş, bazen aynı bazan farklı amaçlar doğrultusunda düşünmüş ve eylemiş iki kişinin yaşamı. Zaten "Veda Töreni"ni şu sözlerle bitiriyor Beauvoir: "Ölümü bizi ayırıyor. Ölümüm bizi birleştiremeyecek. Bu böyle. Yaşamlarımızın o kadar uzun bir süre uyumlu gidebilmiş olması bile çok güzel bir şey". Şu "uyumlu" sözcüğü bile, her türden duygusal coşkunluğu önlemeye yetiyor: Besbelli, güçsüzsüz, hep göz göze bakılarak, aşk cümleleri mırıldanılarak geçirilmiş bir ömür değil bu. Herkesin yaşamı gibi tartışmalarla, kızgınlık larla da dolu bir yaşam. Yüceydi bizim aşkımız demiyor.

BEAUVOIR
İLE SARTRE

Beauvoir, dolayısıyla, herkesten farklıydık demiyor.

Sartre ve Beauvoir da Avrupa dramını yaşamış iki yazar. Katılmaları ve kopmaları, umutları ve düş kırıklıklarını birlikte yaşamışlar. Hiç kuşku yok: en büyük eylemleri yazmak. Ama, özellikle Sartre; her türden siyasal eyleme de katılmaktan kaçınmamış, hâttâ yaşamının son yıllarında siyaseti aramış, istemiş bir aydın. Gerek nitelik gerek nicelik açısından fark var ama, Beauvoir da öyle. Söyleşiler bölümünün iyice keskinleştiği gibi, birbirlerine çok şey vermişler. Burada kişisel özerkliklerini elden bırakmadıklarına özellikle dikkat etmek gerekiyor: Beauvoir'ın da Sartre'in da ayrı evleri var. Evlenmemişlerdi demek yetmiyor ne var ki, çünkü evlenmemelerinin nedeni bu zaten. Anlatı boyunca, Beauvoir belki de tek yerde yüreğindeki acıyı açığa vuruyor şunları yazarak: "Bir ara beni Sartre'la yalnız bırakmalarını söyledim ve çarşafın altına uzanmak istedim. Bir hemşire beni durdurdu: "Hayır. Dikkat edin... Kangren".

Simone Signoret'nin "Özlemin Eski Tadı Yok" adlı anılarını okuduğumda ilgimi çeken bir nokta Veda Töreni'nde de karşına çıktı: Toplumsal yaşama katılma çabası. Başka türlü söylemek gerekirse: Aydınlar siyasal pratiği sorunu. Müzik ve sinema dünyasının kişileri olmalarına rağmen Signoret ve Montand da, daha gençliklerinden itibaren her önemli toplumsal/siyasal eylemin içinde yer alıyorlar Beauvoir ve Sartre gibi. Hepsi de dışa dönük, yararlı olmak ve sorumluluk taşımak isteyen insanlar. Birbirleriyle ne kadar az uğraşıyorlar şaşmamak elde değil. Her türlü iki yüzlülüğün de nasıl titizlikle kaçınıyorlar. Örneğin Signoret, siyasal açıdan oldukça ikircikli bir davranışına tanık olduğu Aragon'la zaten sınırlı olan ilişkisini iyiden iyie donduruyor. Onları ilgilendiren, yaşamın her alanında verdikleri uğraş.

Veda Töreni de Sartre'la Söyleşiler de, üzerinde uzun boylu tartışılması gereken sorunlar içeriyor. Özellikle Sartre'in aradığı ve olmaya çalıştığı yeni aydın, Türkiye somutunda da önem taşıyan bir sorun. Yazarın toplumsal yaşama daha etkin biçimde katılmasının şabloncu yaklaşımlar dışında da olanaklı olduğunu gösteriyor Sartre'in girişimi. Yani tekkeci olmaksızın. Gelgelelim, biz henüz hazırlıklı değiliz bu türden bir yaşama. Toplumsal yaşam falan umrunda değil kimsenin. Herkesin tek düşüncesi var: Kendi yaşamı. Türk yazarı ve aydını de tez elden "köseyi dönmek", her yerde yalnız kendi adını ve resmini görmek istiyor. Daha da iç karartıcı şu:

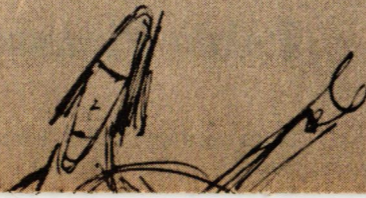
Herkes birbirinin "hafiyesi" oluyor.
Sevmek, Türk yazarına ters geliyor herhalde.

MÜZİK

BİR KONSER VE SONRASI

SERDAR ONGURLAR

E vden çıktığımda yağmur çiseliyor, nemli rüzgâr hafiften üşütüyordu. Yavaş yavaş yürüyordum. Dalmışım. Direği zor gördüm. İslanlığımın farkında bile değildim. İskelede geldiğimde vapur gitmişti. Kafamı kaldırıp baktığımda, her zamanki gibi, meydan saatıyla, kolumdaki farklıydı. Çaresiz dolmuşa binecektim. Bindim. "Arka y dörtleyelim ağabey" dedi muavin. Birbirimize yanaşarak giysilerimizi kurutmaya

PLASTİK SANATLAR

BİR AŞAMA SÜRÜYOR

SEZER TANSUĞ

R essam Tülin Onat'ın yapıtların daki çıkış noktası, insanî ilişkileri düzenleyen katı kural çerçeveleri içindeki sıkıntı ve gerilimin simgesel bir bilançosunu yansıtan gibi tekdüzelik

Türklerin dünya resminin evrensel boyutlarına yaptıkları en ilginç ve benzersiz katkı süreklilik ve eş-zamanlılık ilkelerini tek bir kompozisyon birimi içinde ele alabilmiş olmalarıdır. Bu da mekân boyutu ile, hareketle somutlaşan zaman boyutunun zıtlık ve aynılık (özdeşlik)

başladı. Sanki kuruyacakmış gibi. Birden, tam kulağımın dibinde "arabesk" bir şarkı başladı. Müziğe benzemeyen, şarkı demeye dâim varmayan, yapmacık, ilkel bir şey. 'Duygularımız nasıl da sömürülüyor' dedim, içimden. Şoför hayatından memnundu. Yollar kendi dertlerinde. Kimi dinliyor, kimi de yüksek sesle sohbet ediyordu. Sohbe arada muavin de katılıyordu. Alışmıştım böyle tablolarla, daha doğrusu alıştırmıştım. Arabeskti, gürültüydü derken, geldik. İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin önüne geldiğimde, geç kaldım diye çok korktum. Birine saati sordum. Hayret! Benim saatim doğrumuş. Çünkü "Opera Şan Konseri" tam 20.30'da başladı. Meydan saatlerini kim ayarlıyor acaba?

Opera salonu biraz serindi. Duvardaki kabartmalar sıcaklık veriyordu. Boyaları biraz daha iyi olsaydı. Perde açıldı. Bir piyanistyle, bir kadın geldi sahneye. Soprano idi. Başladı "Napoliten Şarkı"yı söylemeye. Daha bir sürü arya. Beethoven'dan, Puccini'den, Verdi'den. Tanrım, nefes bir ses. Tımsıyla, rengiyle, diyaframımı kullanıyorsa seyircinin duygularına sesleniyordu sanki. Herkesin yüzünde tebessüm ve sonsuz bir haz. Bir anda dolmuş yolculuğunu unutup, bu mutlu kalabalığı izledim. Keşke daha çok kişi izleyeydi. Keşke yarısı boş olan bu salon dolsaydı... Düşünmesi bile güzel.

Konser bitmişti. Alkışlar, alkışlar... Soprano selamladı seyirciyi, eliyle de piyanisti işaret ederek. Programa baktım: Selmin GÜNÖZ idi adı. Tanımalıydım. Konuşmalıydım. Hızla kulise gittim. Sahne gerisinde de ne kadar alçak gönüllüymüş. Bir de sanatçılar kaptırlıdır, derler. Yanlış. Her zaman savunmuşumdur: Gerçek sanatçı kaptırlı değildir. Hoşgörülü, iyi niyetli ve davranışlarında ölçülüdür. Hatta Selmin Günöz çay bile ısmarladı konuşurken.

- Selmin hanım kutlarım. Çok güzel bir konserdi.

- Teşekkür ederim. Ama biraz abartıyor sunuz.

- Rica ederim. Güzel olan şeyleri o kadar özlemiş ki, bunu bir ölçüde giderdik.

Yüzü biraz kızardı. Utanmıştı. Yalnızca, kendisinden bu kadar söz edilmesinden hoşlanmıyordu.

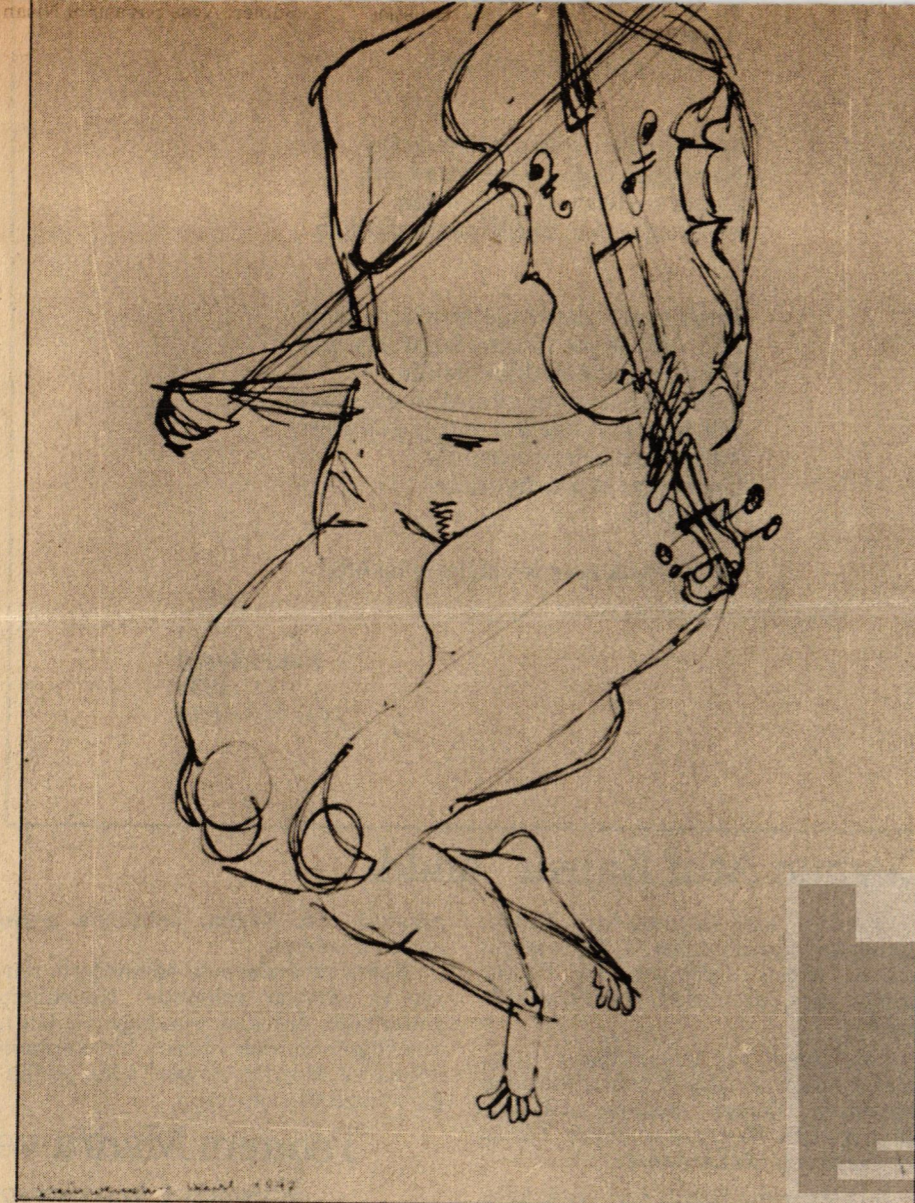
- Kısaca sanat yaşamınızı anlatır mısınız?

- 1954 yılında Bergama'da doğmuşum. İlk şan çalışmalarına 1971'de İzmir Devlet Konservatuarında Nazime Aybirtrek ile başladım. Daha sonraki çalışmalarımı Sevdâ Aydan ile sürdürdüm. Hem şan, hem sahne üzerine. 1978 yılında İzmir Devlet Konservatuarı'nın Opera bölümünü bitirdim. Ankara Devlet Opera ve Balesi'ne solist sanatçı olarak atandım. Burada üç yıl görev yaptıktan sonra geçici görevle mezun olduğum okula Şan öğretim üyesi olarak görevlendirildim. Bu sırada *Gilgames* ve *Bir Opera Yapalım* adlı yapıtlarda oynadım. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasıyla, İzmir Devlet Orkestrasıyla, değişik oda müziği gruplarıyla konserler verdim. Ege Ordu Bando ve Orkestrasıyla İzmir'de ve yurdun diğer yerlerinde konserler gerçekleştirerek, böyle bir uygulamanın Türkiye'deki ilk örneğini verdim. Halen İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin solist sanatçısıyım.

Çaylarımız bitmişti. Hemen yenisini söyledi. O da benim gibi çok çay içiyor anlaşılan. Sigara ikram ettim. "Dokunuyor" dedi.

- Selmin hanım, opera sanatına bakışınız nedir?

Bir an durdu. Zorlanıyor sandım. - Ne yazık ki, opera sanatının ülkemizde işlevsel olduğu söylenemez. Yalnızca üç büyük kentimizin yerleşik bir opera kadrosuna sahip olması, bunun en büyük nedenlerinden biridir. Önemli nedenlerden bir diğeri de gerek müzik, gerek konu yönünden bize özgü örnekler az rastlanması. Sonuçta, ülkemizde

Kurt Stelwender

operanın sevdirmesi, yaygınlaştırılması için bazı alt yapı çalışmalarının yapılması gerektiği ortaya çıkıyor.

- Nedir alt yapı çalışmaları?

- Örneğin operanın küçük örneklerle de olsa üç büyük kentimizin dışına çıkması ve toplumun her kesimine operayı tanıtmayı amaç edinmesi gerekir. Bu, hem yaygınlaşmayı hem de çalışmaların hızlandırılmasını sağlar. Bunun yanısıra, toplumumuzun her kesiminin kolaylıkla benimseyebileceği türden yapıtları sahneye çıkarmak için, genç bestecilerimizden ürün bekliyoruz.

"Neredesiniz Türk bestecileri?" demişim birden. Güldü. "Bize özgü konu ve müziği mutlaka yaratmalıyız" dedi. Bütün kalbimle katılıyordum bu düşüncesine. Türkiye'deyiz ve Türk operalarını çokça izlemiyoruz. "Ne denli coşku verir bize özgü olan'ı izlemek. Öyle değil mi?" "O coşkuyu tadacağız. En kısa zamanda." Başımı salladım.

- Selmin hanım, gelelim İzmir'e. Burada bir Opera ve Bale açılması üzerine ne düşünüyorsunuz?

- Sevindirici bir olay. Çünkü İzmir, Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olmasına karşın, şimdiye dek sanatsal açıdan hep "taşra" gözüyle bakılmıştır. Son yıllarda Devlet Senfoni Orkestrası'nın kurulması, halkın, sosyal yaşamında müziğe de belli bir yer ayırmasını sağladı. Opera ve bale gösterilerine gelen izleyici kitlesinin ilgisi İzmirlilerin, bu sanat dallarına karşı da ne

denli susamış olduklarını ortaya çıkardı. İzmir Devlet Opera ve Balesi'nin, İzmir'in kültürel kalkınmasında kuşkusuz büyük payı olacaktır.

- Kuşkusuz efendim. Gerçekten de İzmir yalnızca liman ve ticaret kenti olmaktan çıkip, Ege Bölgesi'nin kültür ve sanat merkezi olma yolunda. Yalnız, bu sevinci, her İzmirli'nin ve Ege'nin paylaşması şart gibime geliyor.

- Tabii. Kültür ve sanat kurumlarına sahip çıkılmadığı sürece, bu kurumlar öksüz kalırlar, güdük olurlar.

Şiir gibi sözler etmeye başlamıştık. Epey de vaktini almıştım. Daha gidip dinlenecekti. Yarın çalışması vardı. Ama bir soru sormak daha geldi içimden.

- Son çalışmalarınız hakkında bilgi verir misiniz?

- Şu sıralarda İzmir'de sahnelenen Puccini'nin Gianni Schicchi adlı yapıtında "Lauretta" yı oynamaktayım. Menotti'nin Telefon operasının hazırlıkları da hızla sürmekte. Bu oyunda da "Lucy" rolünü çalışıyorum. Yanısıra, değişik oda müziği grupları eşliğinde bir şan konseri hazırlığı içindeyim.

Ne kadar da çok çalışması varmış. Teşekkür edip, izin istedim. Çıktığımda yağmur dinmişti. Yavaş adımlarla iskeleye yürüdüm. Bu sefer vapuru yakaladım. En arkaya geçip oturdum. Dalmışım...

ÇOK ÖZENLİ VE ZEVK KALİTESİ YÜKSEK BİR SERGİLEME

Mustafa Ata'nın Maçka Sanat Galerisinde Mart ayı içinde yer alan karma sergideki özel konumuna değinmişim. Bu sanatçı için 1980 Ekiminde yazdığım yayınlanmamış bir yazının başlangıcı bölümünü buraya eklemeyen önce, söz konusu karma sergi sırasında Maçka Sanat yöneticilerinin galerinin, kendi etkinliklerine ayrılan özel bölümünde gümüş takılar ve iskelet hayvan kafalarını bir arada kullandıkları çok özenli ve zevk kalitesi yüksek bir düzenleme gerçekleştirdiklerini (ki bu sergiler iki ay süreli oldukları için bu ay da görülebilirler) eklemeliyim. Şunu da açıkça belirtmeliyim ki, bu ölçüde keyifli ve zevkli bir sergilemeye şu anda Türkiye'nin hiç bir galerisi ya da müzesinde rastlamak olanağı yoktur. Galerilerin, Barz dışındaki resimden öte bir uğraşları olduğu biliniyor, ancak bu uğraşları galerinin sanatsal bir etkinlik düzeyi haline getirmekte gene Maçka Sanat'ın çok özel bir yeri var, bunu da unutmayalım.

Mustafa Ata'nın sanatı hakkında 1980'de yazdığım yazının başlangıcı ve sonu şöyle:

"Mustafa Ata'nın resim sanatındaki yeni figüratif gelişmeler planında süratli, ama o ölçüde bilinçli bir üslup etkinliği oluştu. Batı sanatındaki gelişmeleri dikkatle izleyen genç Türk resim sanatçıları, daima bir "sentezi" gerçekleştirme kaygısı taşır. Böylece batı dünyasındaki gelişmeler karşısında kendi ulusal benliklerini yitirmeden, yeni biçimsel çözümleri algılamakta aktif davranmış

olurlar.

RESME ÖZGÜ BİR MEKÂN VE RESME ÖZGÜ BİR HAREKET

Mustafa Ata son beş yıl içindeki çabalarıyla ilgi ve beğenileri sanatı üzerinde toplayan bir kişiliktir. Özgün bir üslup yöntemiyle çözümlenmeyi başardığı sorunlardan biri mekân ve hareket arasındaki ilişkide görülebilir. Resme özgü bir mekân ve resme özgü bir hareket. Bu güç ilişkisi somutlaştıran unsurlar önce dış sınırları kolayca belirlenmeden birbirini izleyen, bazen tek bir çerçevede değil, bir triptik halinde de aralarındaki kompozisyon ilintileri tamamlanabilen figürlerdir. Genç sanatçılar son yıllarda bir hayli triptik düzenlemeler yapıyorlar, batı Ortaçağ'ından günümüze uzanan bir dinsel resim geleneğinin kurallarına ancak belli sınırlar içinde uyuyorlar, fakat asıl amaçlarını kanımca sürekli bir kompozisyon sorunu ve bunun eş zamanlılık ilkesiyle bağdaştırılması oluş-

tuantitesi yansıtabilmek demektir turuyor.

Mustafa Ata son çalışmalarında, mekânla figür hareketi arasında kurmayı başardığı özgün ilişkilere yeni bir tat aramakta, renk kullanımı alanında daha cesur olabilmekte, içeriği ifadeci bir yönde yoğunlaştırmakta başarılı olmaktadır."

Başka bir yazıda, sanat tarihinin yukarıda sözü edilen önemli bir ilke sorunuyla çağdaş sanatımız arasındaki ilintileri belirlemeye çalışan çabalara gireceğim. Ama şimdiden vurgulamak ve üzerinde durmakta yarar vardır: Türklerin dünya resminin evrensel boyutlarını yaptıkları en ilginç ve benzersiz katkı süreklilik ve eş zamanlılık ilkelerini tek bir kompozisyon birimi içinde ele alabilmiş olmalarıdır. Bu da mekân boyutu ile, hareketle somutlaşan zaman boyutunun zıtlık ve aynılık (özdeşlik) dualityitesini yansıtabilmek demektir. Çağdaş Türk resminin bilinçli sanatçıları, üslup gelişmeleri içinde daima bu yerel-geleneksel sorunla karşı karşıya gelmişlerdir kanısındayım.

Akbank Kültür Hareketleri Nisan 1983

YAYINLARIMIZ:

- 1- CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE EKONOMİSİ (Çok sayıda kıymetli bilim adamının ortak çalışmalarıyla uzun sürede gerçekleştirilen, konusunda ülkemizde yayınlanan en önemli eser). Fiyatı: 1200.-TL.
- 2- TÜRKİYEMİZ DERGİSİ (Sayı 33, Türkçe ve İngilizce Fiyatı: 200.-TL.)
- 3- EGE BÖLGESİ KADIN KIYAFETLERİ (Türk asemiye sanatlarının yedincisi). Türkçe-İngilizce Fiyatı: 500.-TL.)
- 4- AİLE VE ÇOCUK (3 sayı) (Üniversite öğretim üyelerinin hazırladığı, yıllık dergi). Fiyatı: 200.-TL.)
- 5- BASARI DERGİSİ (4 sayı) (Üniversite gereği hazırlanmış ilkökuller dergisi. Akbank gübelerinden parasız temin edilebilir).

"AİLE VE ÇOCUK" KONFERANSLARI:

- 15 Mart - 26 Nisan 1983 tarihleri arasında Her Salı ve Perşembe Harbiye Kenter Tiyatrosu saat 17.00'de Doç. Dr. Haluk Yavuzer, Prof. Dr. Adnan Ziyalar, Doç. Dr. Kayhan Aydoğmuş, Prof. Dr. Aykut Kazancıgil, Prof. Dr. Özcan Koknel, Dr. Acar Baltacı, Prof. Dr. Turhan Çobanlan, Yrd. Doç. Ümit Davaslıgil, Doç. Dr. Gungör Tuncay, Doç. Dr. Utun Korugan, Doç. Dr. Ayta Oktay, Doç. Dr. Norma Razon'un konuşmaları olarak katıldığı konferanslara giriş serbesttir.

SERGİLERİMİZ:

- 1- ABDULLAH ÇİZGİN RESİM SERGİSİ (İst/Bebek Akbank Sanat Galerisi, 15 Nisana kadar)
- 2- SEMİRAMIS UÇKU RESİM SERGİSİ (İst/Osmanbey Akbank Sanat Galerisi, 15 Nisana kadar)
- 3- ERDOĞAN DEĞER RESİM SERGİSİ (İst/Nispetiye Akbank Sanat Galerisi, 19 Nisana kadar)
- 4- ERDOĞAN BOZOK KARİKATÜR SERGİSİ (Elaş/İzmir Akbank Sanat Galerisi, 19 Nisana kadar)
- 5- MUSTAFA AKGÜN RESİM SERGİSİ (İzmir/Konak Akbank Sanat Galerisi, 19 Nisana kadar)
- 6- DEVRİM ORTAÇKULU RESİM SERGİSİ (Konya/Akbank Sanat Galerisi, 19 Nisana kadar)
- 7- NİHAAT AKYUNAK RESİM SERGİSİ (Diyarbakır/Çiftlik Akbank Sanat Galerisi, 19 Nisana kadar)
- 8- DEVRİM ERBİL RESİM SERGİSİ (Trebzon/Akbank Sanat Galerisi, 19 Nisana kadar)
- 9- HAYATİ ÇETİN ÖZGÜN BASKI RESİM SERGİSİ (İst/Bahariye Akbank Sanat Galerisi, 5-26 Nisan)
- 10- ANADOLU BASIN BİRLİĞİ FOTOĞRAF SERGİSİ (Bursa/Akbank Sanat Galerisi, 6-8 Nisan)
- 11- TÜLİDE ATILMAZ UNAL RESİM SERGİSİ (İst/Etiler Akbank Sanat Galerisi, 8-29 Nisan)
- 12- GÜLER AKKAN-NURAY UYANIK RESİM SERGİSİ (Bursa/Akbank Sanat Galerisi, 12-22 Nisan)

- 13- ZEYNEP ÖZLE RESİM SERGİSİ (İst/Osmanbey Akbank Sanat Galerisi, 19 Nisan - 6 Mayıs)
- 14- ÇAĞDAŞ İNGİLİZ RESİM SERGİSİ (İzmir/Konak Akbank Sanat Galerisi, 29 Nisan - 6 Mayıs)
- 15- MEHMET SABİR RESİM SERGİSİ (İst/Nispetiye Akbank Sanat Galerisi, 26 Nisan - 20 Mayıs)
- 16- NİHAAT AKYUNAK RESİM SERGİSİ (Elaş/Akbank Sanat Galerisi, 26 Nisan - 20 Mayıs)
- 17- EROL BULUT-OSMAN YAZICI RESİM SERGİSİ (Bursa/Akbank Sanat Galerisi, 26 Nisan - 20 Mayıs)
- 18- GAZİ İLSEİ-ANADOLU İLİSİ RESİM SERGİSİ (Konya/Akbank Sanat Galerisi, 26 Nisan - 20 Mayıs)
- 19- GÜLER ERTAN FOTOĞRAF SERGİSİ (Trebzon/Akbank Sanat Galerisi, 26 Nisan - 20 Mayıs)
- 20- İSMAIL KAYA ÖZGÜN BASKI RESİM SERGİSİ (İst/Bahariye Akbank Sanat Galerisi, 29 Nisan - 13 Mayıs)

*AKBANK ÇOCUK TIYATROSU:

KARAOZUN GOZÜ
Yazıp-Yöneten: Erol Günaydin
Müzik: Kerem Yılmaz
Dekor: Remzi İren
Koreografi: Gülen Andak
Cumartesi-Pazar saat 11.00'de Pangaltı Nejat Uygun Tiyatrosu'nda.

*AKBANK KARAGÖZ VE KUKLA TIYATROSU:

Sunan: Taceddin Diker
Yardımcısı: Selahattin Erenler
Cumartesi-Pazar saat 11.00'de Kadıköy-Bahariye, Enas Fosforoğlu Tiyatrosu'nda.

*AKBANK ÇOCUK SINEMASI:

Akbank Çocuk Sineması Nisan ayında İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Beyşehir, Iğın, Alayunt, Karaman, Akarazay/Niğde, Ereğli/Konya, Ortaköy/Niğde, Niğde, Urup, Avanos, Nevşehir, Kayseri, Keşan, Gelibolu, Sarıkay, Tekirdağ, Kızıltepe, Babaeski, Üsküprü sinemalarında Tom and Jerry ve Konulu çocuk filmleri.

*AKBANK ÇOCUK KOROSU:

9 Nisan Cumartesi saat 14.00'te
4. Levaz 12 Eylül ilkökullerinde,
30 Nisan Cumartesi saat 11.00'de Akbank Çocuk Tiyatrosu'nda (Pangaltı) birer konser verecektir.

Kültür hizmetlerinde de
AKBANK

*Davetiye yer parasızdır.
Civar Akbank şubelerinden temin edilebilir.

SOMUT

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

Ölümünün 10. yılında

PİCASSO'YA MERHABA

"K estaneci kadın"

Pablo Picasso bundan on yıl önce öldü. Yirminci yüzyıl sanatında bir fırtına gibi esen bu olağanüstü adam, ulaştığı sayısız yenginin, taşıdığı ölçsüz aydınlığın ardından dünyamızı bıraktı gitti. Zaman geçtikçe, ondan uzaklaştıkça onu daha iyi görüyoruz, değerini ve görsel evrenimize getirdiklerini daha iyi anlıyoruz.

Ressam, yontucu, keramikçi, ozan; tek bir kişiymiş gibi durmuyor uzaktan bakınca. Olsa olsa koskoca bir kuşağın kaldırabileceği bir hasadı kaldırıyor bir başına. İnanılmaz bir düşünce gücü, eşi bulunmaz bir sağduyu ve us aydınlığıyla. Biçimler dünyasından bakıldığında yüzyılımıza kolayca Picasso yüzyılı denebilir.

Öte yandan Picasso, yalnızca sanatın "teknik" alanında kalmakla yetinmeyip, sanatıyla yüzyılın bilincine de sahip çıkmış bir dehadır. Anayurdu İspanya'nın uğradığı faşist saldırıya ve bu saldırının ardından kurulan Franco yönetimine karşı pek az sanatçı, Picasso'nun yürekliliği ve direnciyle karşı çıkabilmiştir. Franco'nun yönetimindeki ülkesinde kalmayı insan olarak onuruna yediremeyen sanatçı, direncini dönmesine izin çıktıktan, ülkesinde adına müzeler kurulduktan sonra da sürdürür.

Ünlü "Guernica" tablosuyla, faşizmin ve savaşın dehşetini sanatın aynasından ölümsüz biçimde yansıtmış olan Picasso, bu puhu gözlü küçük adam, şimdi bize insanlığın sonuna dek onur duyacağı bir yaratının ardından sessizce gülümsemekte.

Picasso'dan deyişler

"Bir sanatçı nedir?"

Ressamsa yalnız gözleri, müzikçiye yalnız kulakları, ozansa kalbinin her katında bir lir ve hatta boksörse yalnızca kasları olan bir ahmak mı?

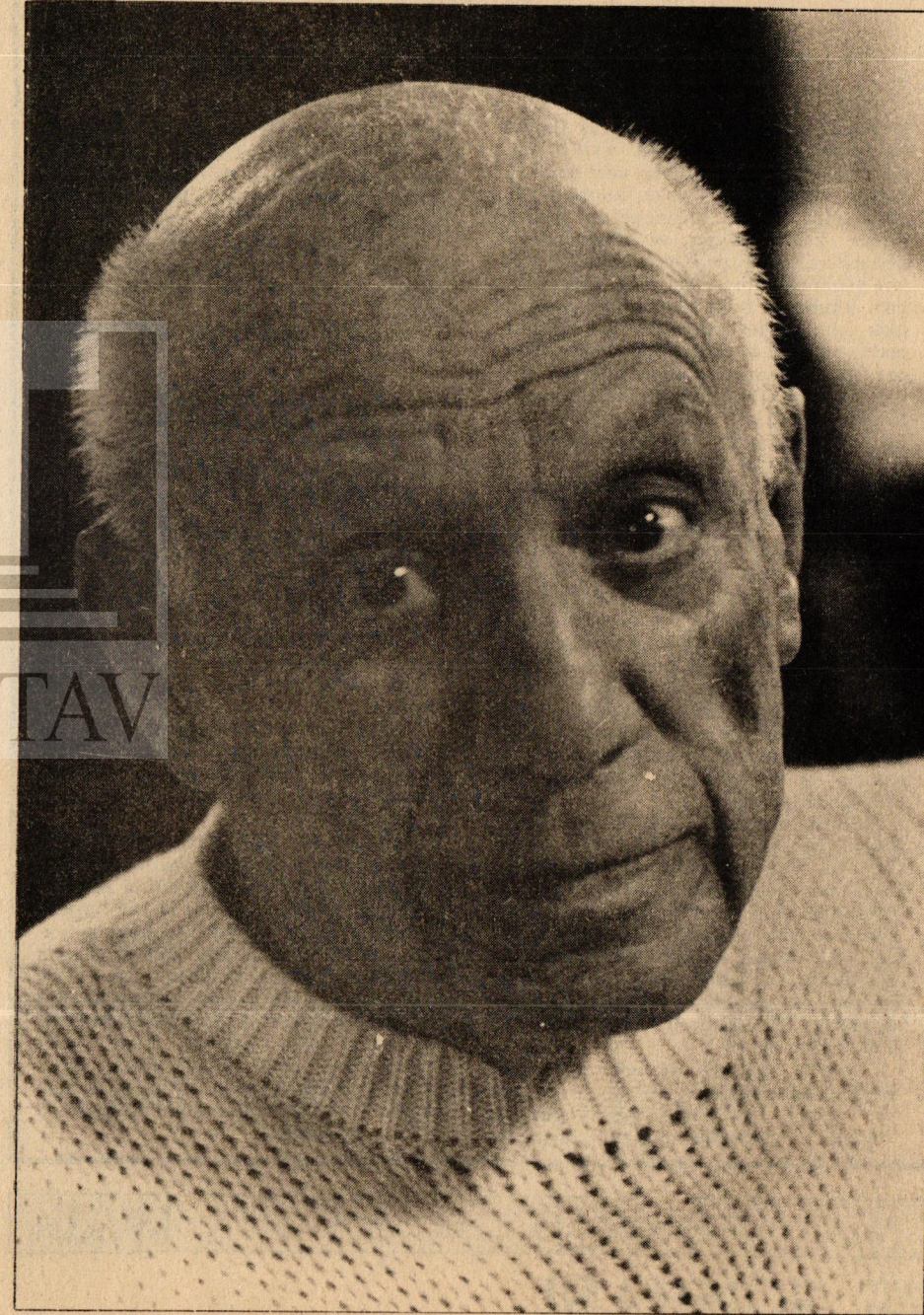
Tersine, aynı zamanda siyasal bir kişidir sanatçı. Bütün varlığıyla tepki göstermesi gereken, acıklı keskin, mutlu olayların karşısında her an bilinçli olması zorunlu bir kişidir sanatçı. Başkalarına ilgi göstermeden yapabilir mi kişi?

Kendisine bol bol canlılık getirenlerden kopabilir mi? Resim odaları süslemek için yapılmamıştır. Resim, düşmana karşı saldırıda ve savunmada kullanılması gereken bir savaş aracıdır."

25.3.1945

"Resmin görevi, benim için, devrimin resmini yapmak, gerçeği devindirmek değil. Benim için, görevi daha çok devrimi durdurmak.

Görüntüyü durdurmak için devrimden öteye gitmek gerek.

Pablo Picasso

Kimi sıkıntıyı buldu kimi gülmeyi
Kimileri bir fırtına paltosu dikerler yaşama

GÖRECE

MEMET
FUAT

TELEVİZYON REKLAMCILIĞI

Soru şöyle:
"Beğeni oluşumu konusunda mimarlık ile endüstri tasarımcılığında çok daha önce televizyon reklamcılığı üzerinde durmak gerekmez mi?"

Her gün baskısı altında yaşadığımız, konuşmalarımızda, özellikle şaka-laşmalarımızda çeşitli izleriyle karşılaştığımız bir etki kaynağı olduğu düşünülürse...

"Evet, gerekir."

Ama televizyon reklamcılığının beğeni oluşumundaki etkisi açık, bilinen bir şey...

Onun için, böylesine yakınımda duran, izleri kolaylıkla görülen bir etki kaynağını bırakıp, çoğunlukça önemsenmediklerini sandığım, mimarlık gibi, endüstri tasarımcılığı gibi sanatlara yönelmişim.

Mimarlığın yaşamımızdaki yerini, sanat olarak değerini, yeterli eğitim görmemiş kişiler bir yana, kimi seçkin aydınların, hatta kimi mimarların anlayamadıkları kamsındayım.

Endüstri tasarımcılığını ise "sanat" diye anmanın bile bu yazıyı okuyacakların büyük çoğunluğunu yadırgatacağını, düşündüreceğini biliyorum.

Beğeni oluşumumuzu alttan alta, belli belirsiz, ama sürekli etkileyen bu sanatlarla ölçüştürülürse, televizyon reklamcılığının çok değişik nitelikte olduğu görülür.

Mimarlığın ya da endüstri tasarımcılığının getirdiği bayağılıklardan, çirkinliklerden kurtulma olanağı ya hiç yoktur, ya da sınırlıdır.

Televizyon reklamcılığı ise, izleme isteğimize bağlıdır. Bayağılıklarını, çirkinliklerini görmek istemezseniz, kimse sizi izlemeye zorlayamaz. Aygıtı kapatırsınız, olur biter.

Ayrıca, televizyon reklamcılığının, mimarlığa ya da endüstri tasarımcılığına hiç benzemeyen bir özelliği var: Geçici oluşu. Bu geçiciliğini tekrar yoluyla aşmak, yaydığı sözleri tekrarlayarak belleklere yerleştirip kalıcılığa ermek ister. Ama ne, kadar başarılı olursa olsun, tekrarlamayı bırakınca unutulmaya yargılıdır. Bazı belleklerde izleri kalsa da, etki kaynağı niteliğini yitirir.

Televizyon reklamcılığının başka

Picasso'nun elleri...

Yoksa aradın koşarsınız. İşte yalnızca o zaman, benim için, gerçektir o."

Fahrettin Baykal'ın yurt dışı sergilerinden sonra... "Türk resmi bugünkü batı resmiyle boy ölçüşebilir"

60 kuşağının önemli ressamlarından Fahrettin Baykal, geçtiğimiz günlerde Almanya'da ve Hollanda'da üstüste üç resim sergisi açtı. Sanatçıyla, sergisi ve izlenimleri konusunda bir söyleşi yaptık.

Sayın Baykal, yurtdışında çalışsan ve yaşayan yurttaşlarımızla ilgili bu ülkelerdeki olumsuz tavra karşın, bir sanat elçisi olarak ülkemizi saygın bir konumda temsil eden sergiler açtınız. Bu sergilerinize karşı bu ülkelerin ve bu ülkelerde yaşayan yurttaşlarımızın tepkilerini öğrenebilir miyiz?

BAYKAL - Sergilerimi izleyen yabancılardaki, bizlerle ilgili olumsuz önyargılar büyük ölçüde olumlu bir nitelik kazandı. Çünkü bu insanlar - gürdüm ki- bizi tanımıyorlar ya da yanlış tanıyorlar. Bizim yurttaşlarımız ise, bu ülkelerde yaşamalarına karşın sanat ve kültürle hiç ilgilenmedikleri için sergilerime olan yaklaşımları da aynı cılızlıkta oldu. Sanırım bu cılızlığın nedeni, oradaki yaşam koşullarının bu insanları zorlamasından kaynaklanıyor.

Bir Türk sanatçısı olarak, Türk resminin bu ülkelerdeki kültür ve sanat ortamındaki yeri konusunda neler düşünüyorsunuz?

BAYKAL- Çağdaş Türk resminin bugünkü batı resmiyle boy ölçüşebileceğine inanıyorum.

Hangi konumda bir boy ölçüşmeden söz ediyorsunuz?

BAYKAL- Bu ülkelerin insanların yaşam biçimleri, yaşamlarındaki katılık, doğaldır ki resimlerine de yansıyor. Bizim ülkemizdeki yaşanan her an yaşanan duygusallık, duyarlık bu ülkelerde pek sık görülebilecek bir şey değil. Buradan yola çıkarak, bizim resmimizin duyarlılığını bugünkü batı resminde görebildiğimi söyleyemem. Türk resmi ise bu ülkelerde bilinmiyor. Eğer, Türk resmi bu ülkelerde tanıtılabilirse, boy ölçüşmemesi için hiç bir neden göremiyorum.

Bu tanıtmanın nasıl yapılması gerektiği konusunda sizin görüşlerinizi öğrenebilir miyiz? Yurtdışından yeni dönmüş bir sanatçı olarak bu ülkelerde Türk resmi nasıl tanıtılmalıdır?

BAYKAL- Bu konuda fazla bir şey söylemek istemiyorum.

Söyleyin isterseniz. Nerede başlıyor aksaklık?

BAYKAL- Bu konulardaki yetkili kurumlardan başlıyor aksaklık ve her konumda sürüyor. Yabancı ülkelerde, saygın bir kültür politikasıdır geçerli olan. Bu nedenle, bizim önce saygın, geçerli bir kültür politikasına gereksinimimiz var. Sorunun çözümü buradan başlıyor.

Klasik bir soru ile söyleşimizi tamamlayalım derseniz. Bundan sonra yapacağımız çalışmalar nelerdir?

BAYKAL- Bu tavrıdaki çalışmalarımı sürdüreceğim. Aynı duygusallığı korumaya çalışacağım bundan sonraki resimlerimde. Çalışmalarına aynı yürekle devam edeceğim. Doğaldır ki bu çalışmalarını da sergiler kanalı ile topluma ulaştıracağım.

Fahrettin Baykal, "A nılar, duygular", Tual yğb., 50x70cm

Kelimekileri ezer kuşları Ateşe çevirirler Ve ölüp giderler karanlıkta

Sen yollarına giden gözler açtın Her çağda doğal şeyler arasında Doğal şeylerin ekinini biçtin Ve ektiğin ekin bütün zamanlar için

Ruhu ve gövdeyi anlatıyorlardı sana Başı gövdenin üstüne koydun yeniden Doymuş insanın dilini deldin Yaktın kutsanmış ekmeğini güzelliğin Tek bir yürek diriltti putu ve köleleri Ve kurbanlarının arasında Çalışmayı sürdürüyorsun Masumca

Acıya aşılannış sevinçlerin işi bitti.

Paul Eluard
1938

Çev: Samih Rifat

Ceyhun Atuf Kansu anıldı

Ozan ve yazar Ceyhun Atuf Kansu, ölümünün beşinci yılında, 31 Mart günü, Robert Koleji Edebiyat ve Kültür Kulübü'nün düzenlediği bir toplantıyla anıldı.

Can Gürzap'ın yönlendirdiği ve Kansu'nun eşinin de izleyici olarak katıldığı toplantıya Cengiz Bektaş, Hüseyin Haydar, Işık Kansu, ve Hafize Taşalp konuşmacı olarak katıldılar.

İki öğrencinin Kansu'nun kendi kaleminden yaşamını okumalarından sonra okulun tarih öğretmeni Hafize Taşalp, ozanın tarih bilincine ve Kurtuluş Savaşına bağlılığına değindi. Ozan ve yazar Cengiz Bektaş, Kansu ile ilgili anılarını anlattı, ozanın demokrasi anlayışı üzerinde durarak şiirlerinden örnekler verdi.

Ozan Hüseyin Haydar, Ceyhun Atuf'un Yunuslar, Pir Sultanlar yetiştirmiş bir kuşağın çağdaş temsilcilerinden olduğunu belirterek onun, halkımızın türkü geleneğini çağdaş şiir düzeyine yükselten ozanlardan biri olduğunu belirtti. Ceyhun Atuf Kansu'nun oğlu

Kocaeli Bölge Tiyatrosu "Dünya Tiyatrolar Günü"nü kutladı

Kocaeli Bölge Tiyatrosu, 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü'nü Erdin Günçe'nin Bir Tarih Dersi ve Adalet Ağaoğlu'nun Çıkış oyunları ile kutladı.

İzmit Halk Eğitim Salonu'nda ücretsiz sergilenen oyunlar ilgiyle izlendi.

1979 yılında kurulan ve günümüze kadar sergilediği Yaşadığımız Devir (Karel Çapek), Pırlatan Bal (Aziz Nesin), Sular Aydınlanıyordu (Nezihe

gazeteci Işık Kansu, babasıyla geçen anılarını anlattı.

Konuşma aralarında öğrencilerin müzik ve slaytlar eşliğinde, Kansu'nun şiirlerinden örnekler okuduğu toplantı, yine öğrencilerden oluşan bir koronun "Sakarya Meydan Savaşı"ndan sunduğu bölümlerle sona erdi.

Teoman Madra ve Ercan Özaksoy Mültimedia konseri verecek

Teoman Madra ve Ercan Özaksoy 14 Nisan 1983 Perşembe günü saat 18.30'da Beyoğlu İstiklal Caddesindeki Yapı Kredi Bankası Genel Müdürlük salonunda Mültimedia konseri verecekler.

Kurgu ve dia'yı Teoman Madra, müzik ve piyanoyu Ercan Özaksoy'un gerçekleştireceği "Mültimedia" konseri, "Sinetazia 83 Sanatlar Bileşimi" adını taşıyor.

Meriç), Azaaddin ve Sihirli Lambası (Orhan Kutlu), Kahvede Şenlik Var (Sabahattin Kudret Aksal), Birlikte Oynayalım (Handan Karaadam), Antigone (Jean Anouilh), Ormanın Bekçileri (Gülten Kutlu) oyunları ile Kocaeli'lerin beğenisini kazanan Kocaeli Bölge Tiyatrosu, 15-24 nisan arasında kutlanacak Kültür Haftası'na F. Lorca'nın Kanlı Düğün oyunuyla hazırlanıyor.

bir özelliği de, çeşitli sanatlardan yararlanmasına karşın, sanatsal bir yücelme aramayıdır. İzleyicileri etkilemeyi, yaymak istediği sözleri belleklere sokmayı, kendine özgü (ruhbilimsel araştırmalardan kaynaklanan) yöntemlerle yaparken, "güzellik", "doğruluk" gibi sanatsal kaygılara hiç yenik düşmez.

Reklamla sağlanmak istenen ne olabilir?

Ürünün adını duyurmak, niteliklerini sıralamak, üstünlüklerini övmek, satıldığı yerleri belirtmek, fiyatını, varsa ödeme kolaylıklarını bildirmek...

Bazı durumlarda bunların hepsi, bazı durumlarda ise biri ya da ikisi üçü önemli görülebilir. Satılan ürünün niteliğine, reklamın yapıldığı yerin özelliklerine, reklamın yöneldiği kişilere göre çeşitli çözümlere gidilir. Ama her durumda geçerli olan ana kaygı tüketicinin reklamla ilgilenmesini sağlayabilmektir.

Gazete ya da radyodan daha çok yönlü olan televizyon reklamlarında ise, bu ilgiyi ayakta tutmak için yapılabilecek aykırılıkların bayağılıklara dönüşmesini önlemek hiç kolay değil. Ayrıca, bunu önlemeyi düşünen de yok, denebilir. Çünkü, uygulamalara bakılırsa, bayağılık da reklamcılığın ilgi çekme yöntemleri arasında yer alıyor.

Ülkemizde televizyon reklamcılığının başarılı olduğu bir gerçek. İzleme isteğine bağlı olduğunu belirttiğimiz bu yayınlar, bizde başı sonu belli olan, ayrı bölümlerde verildiği, filmler ya da maçlar kesilip araya sokulmadığı halde, büyük çoğunluğumuz onların etki alanına giriyor, şarkılarını mırıldanıyor, sözlerini tekrarlıyoruz. Dinliyoruz yani bu reklamları. Aygıtımızı kapatıp geçmiyoruz.

Buraya kadar söylediklerimizden anlaşılacağı gibi, televizyon reklamcılığı beğeni oluşumunda mimarlık ya da endüstri tasarımcılığıyla birlikte ele alınacak bir konu değil. Daha çok, kötü sanat yapıtlarının beğeni oluşumundaki etkilerinden söz edilirken değinilecek bir konu.

Bu noktada şu gerçekleri de hatırlamak gerekiyor:

Pazar için üretim yapılan bir ekonomik düzende, reklamcılığın kitle iletişim araçlarından yararlanmaması düşünülemez. Televizyonda da reklamcılık, tüketicilerin ilgisini çekecek her şeye başvurarak, bütün sanatlardan yararlanarak sürecektir.

Ama reklamcılığın izleyiciden gelen tepkilere karşı, sanatlarla ölçüştürülmeyecek kadar hızlı bir duyarlılığı vardır. Onun için de şöyle diyebiliriz. Her izleyici topluluk kendi reklamcılarını yaratacak güçtedir. Reklamcılığın içinde bulunan kültür düzeyine ayak uydurmaması, başka bir öneri getirmesi söz konusu değildir. Televizyon yöneticileri size istemediğiniz şeyleri iletebilirler, tepki gösterdiğiniz, beğenmediğiniz kötü sanat yapıtlarını sunmakta direnebilirler, ama reklamcılar ne istediğinizi, neden hoşlandığınızı arayıp bulabildikleri kadar başardıklarıdır.

Göze batan, geçici olumsuz etkileri olsa da, televizyon reklamcılığının kolayca denetlenip bayağılıklarından, çirkinliklerinden arındırılabilmesine inanıyorum.

Mimarlığın ya da endüstri tasarımcılığının çevremize yaydığı bayağılıklar, çirkinlikler öyle mi?